

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİYASAL MUHAFAZAKÂRLIĞIN
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE TEPKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Meryem Hazal ÇAMURCU

KOCAELİ 2022

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİYASAL MUHAFAZAKÂRLIĞIN
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE TEPKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Meryem Hazal ÇAMURCU

Dr. Öğr. Üyesi Marco BOSCHELE

KOCAELİ 2022

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE SİYASAL MUHAFAZAKÂRLIĞIN
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE TEPKİSİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Meryem Hazal ÇAMURCU

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 28.09.2022/26

KOCAELİ 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMLAR VE TANIMLAR	6
1.1. MUHAFAZAKÂRLIK	6
1.2. KADIN	8
1.3. AİLE	11
1.4. ŞİDDET	13
1.5. TOPLUMSAL CİNSİYET	28

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE DÜNYASI.....	32
2.1. BATI'DA VE TÜRKİYE'DE MUHAFAZAKÂRLIK	32
2.2. MUHAFAZAKÂRLIĞIN YAPISAL ÖGELERİ	36
2.2.1. Gelenek	36
2.2.2. Din	37
2.2.3. Aile	39
2.3. MUHAFAZAKÂR DÜNYANIN ALGILARI	40
2.3.1. Kadın.....	41
2.3.2. Aile	46
2.3.3. Kadına Şiddet.....	48
2.3.4. Toplumsal Cinsiyet.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	53
3.1. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN KRONOLOJİK ARKA PLANI	53
3.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE HUKUKİ MÜCADELE	69
3.3. SÖZLEŞME'NİN AMACI, KAPSAMI VE TARAF OLAN ÜLKELER....	74

3.4. SÖZLEŞME'NİN GETİRDİĞİ YÜKÜMLÜLÜKLER	79
3.5. MODERN VE MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE DÜNYASININ ÇATIŞMA ALANI OLARAK İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	82
3.6. SÖZLEŞME'NİN İPTALİ İÇİN KAMPANYA VE CUMHURBAŞKANLIĞI FESİH KARARNAMESİ	90
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA	104
ÖZGEÇMİŞ.....	123

ÖZET

İstanbul Sözleşmesi'ni merkeze alan bu çalışmada Türkiye'de siyasal muhafazakârlığın Sözleşme'ye verdiği tepkiler incelenmiştir. Bu tepkinin etki gücünün, Hükümetin Sözleşme'den çıkmasını sağlayabilecek kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan muhafazakârlığın toplumsal hayattaki ortalama dindarlık, milliyetçilik, sağcılık olmadığı görülmektedir. Metinde bu nedenle “siyasal muhafazakârlık” kavramı kullanılarak Sözleşme'ye karşı olan gazete köşe yazarı, siyasetçi, kanaat önderi (cemaat ve grup liderleri veya ileri gelen isimleri) ve STK'lar kastedilmektedir.

Esas itibariyle muhafazakâr düşünce köklü değişime her zaman tepkiyle yaklaşmaktadır. Muhafazakâr düşünceye göre değişim, toplumu kötü yönde etkilemektedir. Bu düşüncede toplumun en önemli kurumu olarak görülen aile değişimden uzak tutulmak istenmektedir. Aile kurumuna önem vermenin bir sonucu olarak kadın kavramı da önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla kadın ve aileyi etkilediğine inanılan İstanbul Sözleşmesi de bu tepkilerin odağında olmuştur.

Muhafazakâr çevrelerin büyük çoğunluğunun aileyi yıkmakla suçlayarak eleştirdiği İstanbul Sözleşmesi, tüm dünyada toplumların önemli sorunlarının başında gelen kadına yönelik şiddeti engellemek için kabul edilmiştir.

Muhafazakâr çevrelerin kendi düşünce dünyalarında merkezde yer alan aile kavramını değiştirdiği ve yeni bir toplum yaratmayı amaçladığını iddia ettikleri İstanbul Sözleşmesi muhafazakâr toplumlar tarafından tehdit olarak görülmektedir. Sözleşme, Türkiye'de de tartışmaların konusu olmuştur. Bu tartışmaların sonucunda Cumhurbaşkanı, 20 Mart 2021 tarihinde Sözleşme'den çekilme kararı alındığını açıklamıştır. Dünyada da Sözleşme'nin kabul süreçleri uzayan veya hala

onaylamayan ÷lkeler bulunmaktadır. T÷rkiye’de ve başka ÷lkelerde S÷zleşme’ye karşı çıkan kesimin, b÷y÷k ölç÷de “muhafazakâr” kimlikle nitelenen gruplar olduğu gör÷lmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul S÷zleşmesi, toplumsal cinsiyet, muhafazakârlık, kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet.

ABSTRACT

In this study, which focuses on Istanbul Convention, reactions of the political conservatism in Turkey to Convention are explained. It is understood that the impact power of this reaction is great to cause the Government to withdraw the Convention.

It is seen that conservatism opposes the Istanbul Convention is not the traditional religiousness, nationalism and being rightist in social life. For this reason, in the text the term of “political conservatism” is used for newspaper columnist, politicians, opinion leader (community and group leaders or prominents) and NGOs who are against the Convention.

Conservatism always reacts against change. According to conservative thought changes affects society negatively. In this thought, family which is seen as the most important institution of the society is wanted to be away from change. As a result of importance of family concept of woman also became important. Therefore, Istanbul Convention which accepted as affecting woman and family is center of the arguments.

Istanbul Convention which accused of destroying family by a great majority of traditional groups was accepted to prevent violence against women which is one of the most important problems of the world.

Istanbul Convention which was accuse of changing family concept which is the center of conservative thought by and creating new society is seen as a threat by traditional societies. Convention has been the subject of argues also in Turkey. As a result of these discussions, President of Turkey announced on March 20, 2021 that Turkey decided to withdraw from Istanbul Convention. There are countries in the world which acceptance process of Convention have been extended or have not yet

ratified. It is seen that who oppose Convention in Turkey and in other countries are groups which have majorly conservative identity.

Key Words: Istanbul Convention, gender, conservatism, violence against women, domestic violence.

KISALTMALAR

AAD	: Aile Akademisi Derneği
çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
İSÇP	: İstanbul Sözleşmesi Çalışma Platformu
İSTİP	: İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MKK	: Memur-Sen Kadınlar Komisyonu
MÇKSV	: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
ty.	: Tarih yok

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet günümüzün en önemli sorunlarından biridir. Bu sorunun çözümünde devletler önemli adımlar atmaktadırlar. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi¹², bu anlamda en güncel ve önemli uluslararası sözleşmelerdendir. Bu Sözleşme, uzun yıllar boyu yapılan çalışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sözleşme'nin en önemli özelliği kadına yönelik şiddeti bir insan hakları ihlali olarak kabul etmesidir. Bu Sözleşme, kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyetle ilişkilendirmesi bakımından da çok önemli bir adım atmıştır. Çünkü toplumsal cinsiyet, kadın erkek eşitsizliğinin hüküm sürdüğü toplumlarda önemli bir sorun teşkil etmektedir. Sözleşme, kadına yönelik şiddetin nedeni olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini göstermektedir.

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti önleme konusunda önemli adımlar atmış olsa da çok sayıda tartışmaya konu olmuştur. Özellikle muhafazakâr toplumun tartıştığı Sözleşme, bu çevrede memnuniyetsizlik meydana getirmiştir. Bu kesimler, muhafazakâr düşünce dünyasının önemli kurumlarından olan ailenin Sözleşme ile ortadan kaldırılmak istendiğini savunmuştur.

Siyasal muhafazakârlığın önde gelen isimleri, gazetelerde ve televizyonlarda İstanbul Sözleşmesi'nde yer verilen "cinsel yönelim" kavramının toplumlara cinsiyetsizleştirme amacı güttüğünü iddia etmişlerdir. Sözleşme'nin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yaptığı vurgu da muhafazakâr çevreleri rahatsız etmiştir. Aile kurumuna bir saldırı olarak gördükleri İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edilmemesi için hükümete baskı yapmışlardır. Benzer itirazlar başka ülke ve toplumlardaki

¹ Metinde, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi kimi zaman bu şekildeki tam adıyla, kimi zaman ise "İstanbul Sözleşmesi" kısaltmasıyla kullanılmıştır. Bazen de sadece "Sözleşme" denilerek yine aynı sözleşmeye atıfta bulunulmuştur.

² Avrupa Konseyi'nin Türkçe çevirisinde "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" olarak ifade edilirken Resmi Gazete'de kabul edilirken "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" olarak belirtilmiştir. Metinde yerine göre Avrupa Konseyi'nin Türkçe çevirisi veya Resmi Gazetede kabul edilen şekli kullanılmıştır.

muhafazakâr kesimlerde de görülmektedir. Avrupa'da aşırı sağ siyasi partilerin taraftarları Sözleşme'ye sert tepki göstermektedir.

Burada önemli bir ayrımı yapmak gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi tartışmasında görüş beyan eden muhafazakârlık toplumsal hayattaki ortalama dindarlık, milliyetçilik, sağcılık değildir. Bu nedenle metinde Sözleşme'ye karşı olan gazete köşe yazarı, siyasetçi, kanaat önderi (cemaat ve grup liderleri veya ileri gelen isimleri) ve STK sözcüleri “siyasal muhafazakârlık” tanımıyla toplumsal geleneksellikten ayrılmıştır. Nitekim KONDA'nın İstanbul Sözleşmesi konulu araştırması da³ bu ayrımı doğrulamaktadır. Araştırmada toplumun %62'si İstanbul Sözleşmesi'ni hiç duymamıştır. Bu kısmın toplumsal geleneksellikte tarif edilmesi daha doğru olacaktır. Sözleşme'yi bildiğini ifade eden %35'in de bir kısmı açık uçlu soruya “kadınlarla ilgili bir şey” cevabını vererek konuyu tam olarak bilmediklerini ve dolayısıyla ilgilenmediklerini belirtmişlerdir. Geleneksel toplumun çoğunluğunun İstanbul Sözleşmesi'ne tepki kampanyalarına katılmadığı bu araştırma ile açıkça ortaya koyulmuştur. Sözleşme'den çıkılması gerektiğini söyleyenlerin oranı sadece %7'dir. Bu oran, çoğunluğunu muhafazakârların oluşturduğu AK Partili seçmen için bile %13 seviyesindedir. Bu da Sözleşme karşıtı olan kesimin küçük bir grup olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu grubu tanımlamak için “siyasal muhafazakârlık” kavramını kullanmak açıklayıcı olacaktır.

Edmund Burke'ten başlayarak Avrupa düşünce dünyasında muhafazakârlık, modernleşmeye, ani ve hızlı toplumsal değişmeye, sosyal teamül ve âdetleri ortadan kaldıran yeniliklere verdiği tepki ile ortaya çıkmıştır. Yeniliğin kargaşa getireceğine inanılan bu düşüncede eskiyi korumak gerektiği savunulmaktadır. Gelenek kavramına vurgu yapan muhafazakâr düşünce, geleneksel olan aile ve din gibi kurumların toplumu ayakta tutan mekanizmalar olduğunu ifade etmektedir. Metinde muhafazakâr kavramı ile sağcı, milliyetçi, mukaddesatçı, gelenekçi, devlet otoritesinin vazgeçilmezliğine ve toplumsal düzene inanan kimlik kastedilmiştir. Bu

³ KONDA, İstanbul Sözleşmesi Ağustos 2020, <https://konda.com.tr/uploads/barometre-111-istanbulsozlesmesi-c17ac43bb57310fbeb6dd7237c7fa3dcc24953a93535c01a20e64c76bb5424e7a.pdf>, 2020, s.6.

nitelikler bakımından Batıda teorisi yapılmış muhafazakârlık ile Türkiye'deki muhafazakârlık birbirine epeyce benzemektedir.

Sözleşme'den duyulan memnuniyetsizliğin Türkiye'deki yansıması da dünyadaki diğer örneklerin benzeridir. Muhafazakâr çevrelerin iptal edilmesi için baskı yaptığı Sözleşme, 20 Mart 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Kararnamesiyle Türkiye tarafından feshedilmiştir. Muhafazakâr çevrelerce memnuniyetle karşılanan bu karar, kadına yönelik şiddet konusundaki duyarlılığı canlı tutmaya çalışan sivil toplum kuruluşları tarafından, özellikle de kadın örgütlerince endişe verici bulunmuştur.

İstanbul Sözleşmesi her ne kadar kadına yönelik şiddeti önleme amacı taşıyan bir sözleşme olsa da Türkiye'de muhafazakâr ve modern yaşam tarzları ve düşünce dünyalarının karşı karşıya geldiği ve kutuplaştığı tartışma alanı haline gelmiştir.

Muhafazakâr düşünce ve yaşam dünyasında birincil öneme sahip aile kavramı üzerinden yapılan tartışmalar, İstanbul Sözleşmesi'nin esas amacı olan kadına yönelik şiddeti önleme ilkesini gölgede bırakmış gözükmektedir.

İstanbul Sözleşmesi'nin muhafazakâr ve modern yaşam tarzlarının kutuplaştığı tartışma alanı olduğu değerlendirmemizden Batı'da ve Türkiye'de kadına yönelik şiddetin muhafazakâr düşünce ve yaşam tarzının belirgin özelliği olduğu, buna karşılık modern düşünce ve yaşam tarzında kadına şiddetin görülmediği sonucu çıkarılmamalıdır. İleride görüleceği gibi modernist düşüncenin kadına yaklaşımında ve modern yaşam tarzında da kadına yönelik olumsuz fikirler mevcuttur. Modern yaşam tarzının mensupları arasında da kadına yönelik şiddet görülmektedir. Tezimiz, İstanbul Sözleşmesi'ne siyasal muhafazakârlığın tepkisine büyüteç tuttuğu için modern yaşam tarzının örneklerinden çok muhafazakârlığın yaklaşımına odaklanmıştır.

Bu tezin çalışma konusu, siyasal muhafazakârlığın, İstanbul Sözleşmesi'nin kendi düşünce dünyaları ve yaşam tarzları üzerinde yıkıcı bir etki yaptığı ekseninde yürüttükleri tartışmalardır. Hatta kimi yazarlar, Sözleşme'nin uzun vadede ülkedeki Müslüman varlığını ortadan kaldırmayı amaçladığına varan aşırı değerlendirmeler yapmış ve konuyu var olma-yok olma meselesi haline getirmiştir. Bunun örneklerine tezde yer verilmiştir. Modernleşmenin, gündelik hayatın kalitesi ve teknoloji alanıyla sınırlı kalmayıp düşünce biçimi ve yaşam tarzında da yol açtığı yenilikleri kabul etmeyen muhafazakâr düşünce dünyası, geleneksel olan her şeyi korumaya odaklanmaktadır. Toplumunu oluşturduğuna inanılan aile ise korunmasında titizlik gösterilen kurumların başında gelmektedir. Geleneksel bakımdan ailenin ana unsuru olarak görülen kadın ise yine korunması gerekenler arasında yerini almaktadır. Kadın, modern davranış biçimlerinden uzak durduğu ve geleneksel yükümlülük alanlarını terk etmediği sürece korunmuş kabul edilmektedir. Dolayısıyla kadına verilen her yeni hak, muhafazakâr algı dünyasında aileye saldırı olarak yorumlanmaktadır. Kadının gelişmesini ve ilerlemesini muhafazakârlığa saldırı olarak görmelerinin bir sonucu olarak kadına verilen haklar hep sınırlı kalmıştır.

Osmanlı'da Meşrutiyet Dönemi ile birlikte kadının aile ve toplumsal hayattaki yeriyle ilgili yeni fikirler ortaya çıkmaya başlamışsa da asıl laik Cumhuriyet'in kurulmasından sonra toplumsal kadının rol tanımında radikal reformlar yapılmıştır. Türk modernleşmesi kapsamında yaşanan yenilenme sürecinde kadınlar yavaş yavaş siyasi ve sosyal haklar elde edebilmiştir. Kadınların yeni haklar elde etmesini aile ve toplum için zararlı gören muhafazakârlık ise bu sürecin önüne geçmek istemiştir. Bu nedenle Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki modernleşme reformlarına muhafazakâr kesimden gelen tepkinin tek sebebi reformların yukarıdan aşağıya ve dayatma biçiminde gerçekleşmesi ya da Batı'dan alınmış olması değildir. Muhafazakâr düşünce dünyasında kadınların eşitsiz ve erkekten geri konumda bulunması gerektiğine olan inanç da bu tepkileri beslemiştir.

Tezin birinci bölümünde tez boyunca kullanılan kavramlar tanıtılmış ve tanımlanmıştır. Bu kapsamda muhafazakârlık, kadın, toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet gibi kavramların tanımı yapılmıştır. Ev içi şiddet ve aile içi şiddet

kavramları arasındaki farka dikkat çekilmiş ve İstanbul Sözleşmesi'nin bu konudaki tutumu ortaya konmuştur.

İkinci bölümde muhafazakâr düşünce dünyasının temel kavramlara yaklaşımı açıklanmış; siyasal muhafazakârlığın kadın, aile, şiddet ve toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ilgili düşünceleri yansıtılmaya çalışılmıştır.

Son olarak üçüncü bölümde İstanbul Sözleşmesi'nin özellikleri ve önemi anlatılmıştır. Sözleşme'ye gelene kadarki süreçten ve Sözleşme'nin kabulüne etkisi olan diğer uluslararası sözleşmelerden ve kararlardan bu başlık altında bahsedilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'ne gelen itirazların hem Türkiye'deki hem dünyadaki durumuna dikkat çekilmiştir.

Tezin amacı, İstanbul Sözleşmesi'nin, Türk modernleşmesinin siyasal muhafazakârlığın direnci ile karşılaştığı kültürel ve sosyal çatışma alanlarının güncel ve sembolik örneği olduğunu göstermektir. Çalışmamız, Sözleşme etrafında yürütülen tartışmaların hukuki olmaktan çok, farklı (hatta zıt) iki kültür ve dünya görüşünün yüzleşmesi, karşı karşıya gelmesi ve güç rekabetine girişmesi olduğuna ilişkin analiziyle konuyla ilgili literatüre yeni bir bakış açısı getirmeyi ummaktadır. Bu amaç başarılırsa tezimiz mütevazı katkısını yapmış olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMLAR VE TANIMLAR

1.1 MUHAFAZAKÂRLIK

Muhafazakâr, aslen Arapça kökenli bir sözcük olan “muhafaza” ile Farsça “kâr” ekinin birleşmesinden oluşmuştur. TDK’nin tanımına göre muhafazakâr, tutucu anlamına gelmektedir⁴. Nitekim Latince “conservare” kelimesi de korumak, muhafaza etmek anlamındadır⁵. Her ne kadar modern dönem ile birlikte ortaya çıkmış olsa da muhafazakâr düşüncenin köken olarak Aristo’ya dayandığı ileri sürülmektedir⁶. Genel anlamıyla bu kavram, değişimlere karşı çıkmayı ifade etmektedir⁷. Muhafazakârlık, geleneklerin bozulmasını doğuracak değişimlere karşı çıkar ve mevcudun korunması asıl hedefidir⁸. Muhafazakâr düşüncede, değişimin olabileceği kabul edilmektedir ancak bu değişimin ılımlı şekilde olması tercih edilmektedir⁹. Topluma dışarıdan gelen müdahalelerle toplumun değiştirilemeyeceği ve bunun toplumun doğasını bozucu bir eylem olduğu savunulmaktadır¹⁰.

Muhafazakârlığın dayandığı en önemli kavramlardan biri olan geleneğe de bu başlık altında değinmek gerekmektedir. Gelenek, TDK sözlüğünde, “Bir toplumda,

⁴ Türk Dil Kurumu [TDK], “muhafazakâr”, <https://sozluk.gov.tr/>.

⁵ Hasan Hüseyin Akkaş, “Muhafazakar Siyasi Düşünce Kavramı Üzerine”, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2003, s.242.

⁶ Yahya Demirkanoglu, “Muhafazakâr Düşüncede Kadının Toplumsal Konumu”, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 17, Sayı 34, 2017, s.287.

⁷ Murat Sezik, “Muhafazakâr Siyaset İdeolojisi ve Türkiye’de Muhafazakârlık”, *İstanbul, I. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı*, Ed. Furkan Yıldız ve Ümit Güneş, İstanbul, İLEM, 2012, s.113.

⁸ Gencay Serter, “1923-1960 Arası Süreçte Türkiye’de Cumhuriyet-Muhafazakârlık Geriliminin Mekânsal Yüzü”, *SİYASAL: Journal of Political Sciences*, Cilt 29, Sayı 1, 2020, s.117.

⁹ Nuray Mert, “Muhafazakârlar Neyi Muhafaza Etmeye Çalışır?”, *Tezkire*, Cilt 11, Sayı 27-28, 2002, s.72.

¹⁰ Ömer Çaha, “Muhafazakâr Düşüncede Toplum”, *Liberal Düşünce*, Sayı 34, 2004, s.20.

bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar” olarak tanımlanmıştır¹¹. Kavram olarak bakıldığında ise toplumdaki değerlerin ve inançların genel adı olarak ifade edilmektedir¹². Toplumun varlığı için gerekli görülen, toplumun devamını sağlayan ve onu meşru kılanın gelenek olduğu kabul edilmektedir¹³.

Muhafazakârlığa göre toplum, düzen ile var olmaktadır. Bu düzeni meydana getirenler ise din, gelenek, kültür gibi unsurlardır. Muhafazakâr düşünce, toplumu sadece bireylerden oluşan bir mekanizma olarak görmek yerine içinde bireylerin de olduğu ama onların dışında yaşayan bir mekanizma olarak kabul etmektedir¹⁴. Gelenek, inanç, tarih gibi kurumlar toplumun işlevini sağlamaktadır¹⁵. Bu düşüncede aile ve din başta olmak üzere geleneksel kurumlar toplum için vazgeçilmezdir ve bu kurumlarda meydana gelen değişimlerin toplumu kaosa sürükleyebileceği savunulmaktadır¹⁶. Topluma verilen önem sebebiyle onun sürekli olması gerektiği iddia edilmektedir. Buna göre toplum asla kesintiye uğramaz, dolayısıyla toplumu toplum yapan değerler, gelenekler ve kurumlarda da kesinti söz konusu değildir¹⁷.

Muhafazakârlığın Türkiye’de modernleşmeye tepki olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir¹⁸. Modernleşme hareketlerinin Tanzimat reformları ile başladığı Osmanlı’da reformlarla amaç devleti güçlendirerek eski haline döndürmekti¹⁹. Meşrutiyet ile devam eden modernleşme sürecinde de reformların amacı imparatorluğun çökmesini engellemektir. Kültürel kopuş yaşanmaması için hızlı ve

¹¹ TDK, “gelenek”, <https://sozluk.gov.tr/>.

¹² Ayşe Şallı, “Modernlik, Gelenek ve Din İlişkisi: Bir Modernleşme Kuramı Eleştirisi”, Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 2017, s.71.

¹³ Demirkanoğlu, a.g.m, s.291.

¹⁴ Alp Camız, “Muhafazakar Düşüncede Toplumsal Değerler”, Academic Social Resources Journal, Cilt 5, Sayı 13, 2020, s.186.

¹⁵ Akkaş, a.g.m, s.248.

¹⁶ Mustafa Uluçakar, “Muhafazakar Demokrasi Söylemi Üzerine Bir İnceleme”, Alternatif Politika, Cilt 10, Sayı 3, 2018, s.352.

¹⁷ Çaha, a.g.m, s.20.

¹⁸ Semiray Yücebaş, “Türkiye’de Muhafazakârlığın Gündelik Yaşam Estetiği”, İnsan Bilim Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2012, s.63.

¹⁹ Levent Köker, Modernleşme, Demokrasi ve Kemalizm, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 126.

radikal reforma karşı çıkıldığı şartlarda siyasal muhafazakârlığın oluştuğu düşünülebilir²⁰. İttihat Terakki ve daha sonra da Cumhuriyet Halk Fırkası'nın reformları devrimci yönetime evrilince²¹ gelenekselliğin ve muhafazakârlığın içinden siyasi bir damarın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan siyasal muhafazakârlığın tarihsel gelişimi bu şekilde özetlenebilir.

1.2 KADIN

TDK, kadını tanımlarken “Erişkin dişi insan, hatun, hatun kişi, zen” ifadelerini kullanmıştır²². İstanbul Sözleşmesi'nin “tanımlar” maddesinde (3. madde f fıkrası) ise kadın, 18 yaşından küçük kızları da kapsayacak şekilde geniş bir biçimde tanımlanmıştır²³. Muhafazakârlar Sözleşme'nin Batılı dünya görüşüne dayandığını iddia etmektedir. Oysa Sözleşme'nin kadın tanımı, kadını eşitlik ve özgürlüğün kapsamı dışında bırakan Aydınlanma düşünürlerinin çerçevesini esas almamaktadır. Çünkü bu düşünürlere göre aydınlanan dünyada kadının yeri ancak evi olabilir. Kadının ahlaki, toplumsal ve bilimsel alanlardan dışlanması konusunda Aydınlanma düşünürleri arasında şaşırtıcı bir ittifak vardır²⁴.

Kadın kavramından söz ederken ataerkil toplum düzeninden de bahsetmek gerekmektedir. Zira ataerkil düşünce sistemi kadın tanımına etki eden en önemli faktördür. Ataerkillik, ailede erkeğin egemenliğini tanımlamak üzere kullanılan bir kavramdır²⁵. Hartmann, ataerkiyi “Maddi temeli olan ve hiyerarşik olsa da erkekler arasında, onların kadınlara egemen olmalarını sağlayan bir karşılıklı bağımlılık ve dayanışma kuran ya da yaratan erkekler arası toplumsal ilişkiler dizisi" olarak

²⁰ Bekir Berat Özipek, “Muhafazakârlık, Devrim ve Türkiye”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce - Muhafazakârlık, Ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, İstanbul, İletişim Yayınları 2006, s. 78.

²¹ Nazım İrem, “Bir Değişim Siyaseti Olarak Türkiye’de Cumhuriyetçi Muhafazakârlık: Temel Kavramlar Üzerine Değerlendirmeler”, Modern Siyasi Düşünce - Muhafazakârlık, Ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.107 ve devamı.

²² TDK, “kadın”, <https://sozluk.gov.tr/>.

²³ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

²⁴ Zeynep Baktetur, “Aydınlanma Çağı Filozoflarına Göre Kadın: Schopenhauer, Kant ve Rousseau Örneği”, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 18, s. 10.

²⁵ Abeda Sultana, “Ataerkillik ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz” (çev.Saadet Altay), e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, Cilt 11, Sayı 1 (23), 2019, s.418.

tanımlamıştır²⁶. Ataerkil sistem ise toplumda kadınların ikincil konumda kalmasını sağlayan toplumsal kurumlar ve uygulamalar olarak ifade edilmektedir²⁷. Bu sistem toplumda erkeklere güç vererek onları kadınlara göre daha üstün hale getirmekte²⁸ ve erkeğin mutlak üstünlüğüne dayanmaktadır²⁹. Bu sistemde erkeğin doğuştan üstün olduğu fikri yer almaktadır. Buna bağlı olarak kadın zayıf ve erkeğe bağımlı kabul edilmektedir³⁰.

Kadın ve kadının rolü Sanayi Devrimi ile birlikte değişmeye başlamıştır. Kadın kavramıyla eşzamanlı tartışılan kavramlardan biri de aile kavramı olmuştur³¹. Sanayi Devrimi ile birlikte “ev” ve “dışarı” ayrımları kesin çizgilerle belirginleşmiştir. Dışarıda çalışarak para kazanan erkeğin konumu evde karşılıksız çalışan kadından üstün hale gelmiştir³². Fakat insan haklarının gelişmesiyle birlikte kadın erkek eşitliğine vurgu yapılmaya başlanmıştır³³.

Türkiye'de kadınların durumu Tanzimat'tan itibaren tartışma konusu olmuştur³⁴. İlk kadın hareketinin görüldüğü bu dönemde kadınlar eğitim hakkı başta olmak üzere çalışma hakkı, tek taraflı boşanmanın önüne geçilmesi gibi talepler için

²⁶ Betül Urhan, “Kadın Emeği ve Toplumsal Cinsiyet”, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Ed. Feryal Saygılıgil, Ankara, Dipnot Yayınları, 2016, s.130.

²⁷ Fatmagül Bertkay, “Feminist Teoride Açılımlar”, *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed. Yıldız Ecevit, Nadide Karkner, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2013, s.3.

²⁸ Elif Özlem Özçatal, “Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2011, s.25.

²⁹ Hidayet Şefkatli Tuksal, *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara, Otto Yayınları, 2012, s.21.

³⁰ Rifat Bilgin, “Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 2016, s.224.

³¹ Mustafa Günerigök, “Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi”, *İstanbul Sözleşmesi Disiplinler Arası Bir Soruşturma*, Ed. Masum Aytepe, İstanbul, Tire Kitap, 2020, s.336.

³² Yıldız Ecevit, “Emek”, *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed. Yıldız Ecevit ve Nadide Karkner, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2013, s.27.

³³ Tijen Dündar Sezer, “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesinde ve Eşit Hakların Sağlanmasında Devletlerin Olumlu Yükümlülükleri”, *21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2*, Ed. Füsün Çoban Döşkaya, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 2010, s.765.

³⁴ Müşerref Avcı, “Osmanlı Devleti'nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar”, *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 55, 2016, s.230.

mücadele etmiştir³⁵. Osmanlı'da Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan gibi kuruluşlar ilk feminist dalga olarak kabul edilmektedir³⁶.

Meşrutiyet, “kadın” kavramının değişmeye başladığı dönemdir. Yeni bir kadın tasvirinin ortaya çıkmasıyla kadının yeni tanımı kamusal alanda da dolaşıma girmiştir³⁷. Bu değişimin tarihsel temeli, II. Meşrutiyet döneminde başlayan modernleşme hareketidir. Kadınlar bu dönemde yaşanan köklü ve radikal değişim sürecinde kendi haklarını aramaya başlamışlardır. Kadın hareketinin başlangıcı kabul edilebilecek bu dönemde birçok dergi çıkmış ve dernek kurulmuştur³⁸. Yapılan yayınlarda ve düzenlenen toplantılarda kadınlar anne ve eş görevleriyle sınırlandırılmaya itiraz etmişlerdir³⁹. Kadın-erkek eşitliği de II. Meşrutiyet sürecinde talep edilen haklardan olmuştur⁴⁰. Kadınlar dişilikten ibaret görülmeyle itiraz etmişler ve kadın kimliğinin tanınmasını istemişlerdir. Kadın Dünyası Dergisi eleştirisini şöyle dile getirmiştir:

“Muhitimizin erkekleri, kadınları kadın değil, bir dişi mahluk olarak tanıyor ve bu zavallı mahluk, ailede olduğu gibi erkeklerle beraber bulunmaya mecbur olduğu her yerde, trende, vapurda, tramvayda, tiyatrodada, lokantalarda, ticaret ve sanayi gibi müessesatta, velhasıl her yerde tahkir ve tezyiften kurtulamıyorlar.”

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e miras kalan yaklaşımda kadın artık cinsel kimliği yerine toplumsal kimliğiyle vurgulanmaktadır. Bu da Cumhuriyet'in toplumsal cinsiyet düşüncesinin temelini oluşturmuştur⁴¹. Cumhuriyet'in ilanından sonra

³⁵ Aslı Elif Sakallı, Elif Ege ve Ülfey Taylı, Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması, İstanbul, Mor Çatı Yayınları, 2020, s.17.

³⁶ Feyda Sayan Cengiz, “Bir Yeni Sosyal Hareket Olarak Türkiye’de 1980 Sonrası Feminist Hareket: Değerler Değişimi mi Alternatif Dinamikler mi?”, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed. Hülya Durudoğan, Fatoş Gökşen, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2010, s.121.

³⁷ Günerigök, a.g.e, s.336.

³⁸ Serpil Çakır, Osmanlı Kadın Hareketi, İstanbul, Metis Yayınları, 2016, s.59.

³⁹ Şirin Tekeli, “1980’ler Türkiye’inde Kadınlar”, *1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Ed. Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993, s.30.

⁴⁰ Avcı, a.g.m, s.231.

⁴¹ Gülçin Yapıcı ve Dursun Dilek, “II. Meşrutiyet Döneminin Özneleri Olarak Osmanlı Kadınları”, *Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet*, Ed. Halil Akkurt, Akif Pamuk, İstanbul, Yeni İnsan Yayınları, 2021, s. 206.

yasalaşan seçme ve seçilme hakkı, Medeni Kanun kapsamındaki haklar gibi birçok yenilik, kadın mücadelesinin tarihsel gelişiminin doğal sonucudur⁴².

Kadın kavramı, 1970'lerdeki ikinci dalga feminizm ile birlikte tartışılmaya başlayan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları sonucunda değişikliğe uğramıştır. Bu sayede de feminist hareketin önemli kavramlarından biri haline gelmiştir⁴³. Türkiye'de ikinci dalga feminizmin başlangıcı olarak *Kadınlık Durumu: En Uzun Devrim* çalışmasının Türkçe'ye çevrilmesi gösterilebilir. 1982'de düzenlenen Kadın Sorunları Sempozyumu Türkiye'deki ikinci dalga hareket için önemli bir adım sayılmaktadır. Yine aynı yıl Şirin Tekeli'nin *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat* kitabının yayınlanması ikinci dalga feminizmle birlikte kadın kimliğine duyarlılığın gelişmesinde başlangıç noktası kabul edilmektedir⁴⁴.

1.3 AİLE

Aile, en basit şekilde “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birim” olarak tanımlanmaktadır⁴⁵. Birçok sosyolog ailenin tanımını yapmıştır. Durkheim'ın kan bağına vurgulayan tanımı, aileyi karşılıklı hak ve ödev üstlenilen bir toplumsal kurum olarak görmektedir⁴⁶. Giddens aileyi “Akraba bağlantılarıyla doğrudan doğruya bağlanan, yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insanlar topluluğu” olarak tanımlamıştır. Ayrıca akrabalık bağına evlilik veya kan bağı ile kurulduğunu da tanıma eklemektedir⁴⁷.

⁴² Sayan Cengiz, a.g.e, s.121.

⁴³ Betül Yazar, “Yakın İlişki İçinde Şiddeti Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek”, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, Ed. Betül Yazar, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.14.

⁴⁴ Ayten Davutoğlu, “Türkiye’de İkinci Dalga Feminizmin Etkisi ve Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi’nde Gülten Kutal’ın İlk Kadın İstihdamı Makalesi”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 69, 2017, s. 161.

⁴⁵ Hasan Eren, Nevzat Gözüaydın, İsmail Parlatur vd, *Türkçe Sözlük 1 A-J*, İstanbul, Atatürk, Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurumu (Milliyet Basımı), 1992, s.31.

⁴⁶ Şahin Doğan, “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 17, Sayı 2, 2015, s.169.

⁴⁷ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2012, s.246.

Cumhuriyet döneminin kurucu düşünürlerinden Ziya Gökalp, aileyi, milleti birbirine bağlayan bir kurum olarak görmektedir⁴⁸. Turner da “Toplumların temel ve karmaşık bir bileşeni” şeklinde ifade etmiştir. Daha geniş bir tanımda ise aile, insanlığın yeniden üretimini sağlayan ve çocuk eğitimi, yaşlı bakımı ve kültür aktarımı gibi görevleri de olan bir kurum olarak görülmektedir⁴⁹. Tanımlardan da anlaşıldığı gibi ailenin; kadın, erkek ve çocuklardan oluştuğu kabul edilmektedir⁵⁰.

Genel kabul itibariyle aileyi toplumsal bir kurum olarak da tanımlamak mümkündür. Buna göre aile, “İnsanın içerisinde doğup büyüdüğü, toplum yaşamına hazırlanma sürecinin ilk kez başladığı, cinsel rollerin belirli kalıplar dahilinde düzenlendiği, çoğu kez ekonomik bakımdan özerk olan ve çoğunlukla anne, baba ve çocuklar olmak üzere aralarında kan bağı bulunan kişilerden oluşan bir toplumsal kurum” olarak tanımlanabilir⁵¹.

Hukuki metinlerde de aile ile ilgili tanımlar yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesi aileden bahsetmektedir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.”

Medeni Kanun, belirli bir aile tanımı yapmamıştır. Buna göre evlilik ile ilgili kısımda aileyi eşlerden ibaret olarak tanımlarken, velayet kısmında çocukları da aileye dahil etmektedir. Evin düzeninden bahsettiği maddelerde ise ev daha geniş biçimde tanımlanmıştır⁵². Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı” başlıklı 8. maddesinin yorumunda, bir birliktelik dışarıdan

⁴⁸ İbrahim Kır, “Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 36, 2011, s.382.

⁴⁹ Bryan S. Turner, Klasik Sosyoloji, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s.363.

⁵⁰ Deniz Güler ve Nazmi Ulutak, “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile”, Kurgu Dergisi, Sayı 11, 1992, s.51.

⁵¹ Gizem Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2017, s.540.

⁵² Eray Karınca, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/kadinarastirmalari_b5652.pdf, 2008, s.10.

bakıldığında aile olarak değerlendirilebiliyorsa resmi olarak aile olup olmadığına bakmadan aile kabul edileceği belirtilmiştir⁵³.

Aile, tarihi süreç içinde gelişmiş ve anlamı değişmiştir⁵⁴. Türkiye’de de Osmanlı’dan başlayarak bir değişim görülmektedir. Özellikle modernleşme hareketleri ile aile ve kadının ailedeki konumu çokça tartışılmıştır. Osmanlı’da II. Meşrutiyet ile birlikte bu değişim görülmektedir. Kadınların eşitlik taleplerinin sonucunda aile içindeki konumları ve ailenin düzeninin değiştiği de gözlemlenmektedir⁵⁵. 19.yüzyıl ile birlikte kadın ve aileyi ilgilendiren çok eşlilik, evlilik, eşlerin rolleri, boşanma gibi konular üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Aile ve kadın kavramının değişimi ile Osmanlı aile yapısında da değişimler görülmektedir⁵⁶. Cumhuriyet Dönemi’nde ise aile yapısının değişimi yasal metinlerde kendini göstermiştir. Aile konusunda en önemli düzenlemelerden olan Medeni Kanun ile birlikte çok eşlilik yasaklanmış, miras konusunda kadın ve erkek eşitliği sağlanmıştır. Dolayısıyla bu değişimlerle birlikte aile içindeki roller de değişime uğramıştır⁵⁷.

1.4 ŞİDDET

Şiddetin çok çeşitli tanımı yapılmıştır. Bir tanıma göre şiddet, “İnsanın, benzerlerine karşı giriştiği, onlarda önemli ya da önemsiz hasarlar veya yaralar oluşturan, saldırganlık ve hoyratlık ifade eden hareketlerdir”⁵⁸. İlk başlarda şiddet sadece fiziksel yönü bakımından tanımlanmışsa da zamanla tüm şiddet biçimlerini içine alan yeni tanımlar yapılmıştır. Buna göre şiddet, “Özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasını da içerecek biçimde bir kişi, grup ya da topluluk üzerinde hakimiyet

⁵³ Müge Demirkır Ünlü, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet İstanbul Sözleşmesi’nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2013, s.9.

⁵⁴ Günerigök, a.g.e, s.338.

⁵⁵ Avcı, a.g.m, s.231.

⁵⁶ Salih Aybey, “Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumunun Aile Kurumuna Bakışı ve Aile Yapısındaki Değişimin Değerlendirilmesi”, Tarih Okulu Dergisi, Sayı 27, 2016, s.209.

⁵⁷ Zeynep Şentürk Dızman, “Osmanlı’dan Günümüze Türk Aile Yapısının Değerlendirilmesi”, Akademik Sosyal Araştırmaları Dergisi, Sayı 88, 2019, s.836.

⁵⁸ Oğuz Polat, “Şiddet”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 1, 2016, s.16.

kurarak o kişi, grup ya da topluluğu istismar etmek amacını taşıyan her türlü eylem ve niyet” olarak değerlendirilmektedir⁵⁹. Dünya Sağlık Örgütü ise şiddeti, “Ölüm veya psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” şeklinde tanımlamıştır⁶⁰. Şiddetten 6284 sayılı Kanun’da da şöyle bahsedilmektedir:

“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış”

İstanbul Sözleşmesi’nde şiddetin tanımı yapılmamıştır. Buna karşın “kadına yönelik şiddet” ve “ev içi şiddet” kavramları geçmektedir.

“Ev içi şiddet” ve “aile içi şiddet” kavramları iki ayrı kavramdır. Buna göre ev içi şiddetin kapsamı aile içi şiddete göre daha geniştir. Aile içi şiddet sadece aile kurumu altında yaşayan bireylere yönelikken ev içi şiddet denildiğinde aile içi şiddeti de kapsamaktadır⁶¹. İstanbul Sözleşmesi’nde İngilizce metinden tercümede yaşanan bir karışıklık vardır. Buna göre, İngilizce metinde “domestic violence” olarak geçen kavram Türkçe’ye “aile içi şiddet” olarak çevrilmiştir. Ancak bu terimin yeterli olmadığı ve “aile” ile çok sınırlı kişilerin kapsama alındığı ifade edilmektedir⁶². İngilizce, Fransızca ve diğer dillerdeki metinlerde ev içi şiddet olarak çevrilen kavramın, Türkçe’ye aile içi şiddet olarak çevrilmesiyle mağdur tanımının sınırlandırıldığı ifade edilmektedir. Kavramın orijinal halinde aile olmadan birlikte yaşayan herkes kapsama alınırken “aile içi” olarak çevrildiğinde sadece aile bireyleri

⁵⁹ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.536.

⁶⁰ Nuran Güler, Hatice Tel ve Fatma Özkan Tuncay, “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 2, 2005, s.51.

⁶¹ Gülriz Uygur ve F. İrem Çağlar, “Şiddet”, *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed. Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2013, s.128.

⁶² Gülriz Uygur, “İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Temel Yaklaşımı”, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, Ed. Betül Yarar, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.201.

kapsama alınmaktadır⁶³. 6284 sayılı Kanun ise aile içi şiddet kavramı yerine ev içi şiddet kavramını tercih etmiştir.

Giddens'in tanımına göre ev içi şiddet "Ailenin bir üyesi tarafından başka bir üyeye ya da üyelere yöneltilmiş fiziksel istismar"dır⁶⁴. Ev içi şiddetin, kısaca aile içinde üstünlük ve hakimiyet kurmak için yapılan davranışlar olduğu söylenebilir⁶⁵. Hukuki metinlerde de ev içi şiddetin tanımı yapılmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesinde bu şiddet türü "aile içi şiddet" olarak tarif edilmiştir:

"Eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır"

6284 sayılı Kanun'un 2. maddesi ise bu şiddeti "ev içi şiddet" olarak tanımlamıştır. Bu Kanun'da ev içi şiddet şu şekilde tarif edilmiştir:

"Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet"

Ev içi şiddet, sadece kişisel değil toplumsal bir sorundur. Ayrıca özellikle kadına yönelen ev içi şiddet bir insan hakkı ihlalidir⁶⁶. AİHM'in verdiği Opuz kararında ev içi şiddetle ilgili bir kanı da oluşmuştur. AİHM'in bu davada ev içi şiddeti, ayrımcılık ve eşitlik çerçevesinde ele alması da çok önemli bir gelişmedir⁶⁷.

⁶³ Seher Kırbas Canikoğlu, "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun)", Ankara Barosu Dergisi, Sayı 3, 2015, s.366.

⁶⁴ Giddens, a.g.e, s.261.

⁶⁵ Özkan, "Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme", s.542.

⁶⁶ Serpil Başar, "Kadının Şiddet Algısı ve Din İlişkisi Anket-İzmir Örneği", 21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2, Ed. Füsün Çoban Döşkaya, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 2010, s.119.

⁶⁷ Nisan Kuyucu, "Kadınların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Adalete Erişim Sorunu: Mahkeme Kararlarında Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Kadına Yönelik Şiddet", Fe Dergi, Cilt 7, Sayı 1, 2015, s.68.

AİHM, kararında ev içi şiddet ile ilgili olarak ilk defa Sözleşme'nin 2., 3. ve 14. maddesine dayanmıştır⁶⁸.

Ev içi şiddetin dayanağı evdeki güçlü kişinin diğerlerini kontrol etmek için zor kullanmasıdır⁶⁹. Ev içi şiddet, herhangi bir eşin diğerine uygulayabileceği şiddettir. Ama araştırmalarda eşlerin arasındaki şiddetin daha çok kadına yöneldiği görülmektedir⁷⁰. Kadına yönelen ev içi şiddetin nedeni ise ailede erkeğin otorite kabul edilmesinden başlamaktadır. Buna göre otorite figürü olan baba, şiddeti kadın ve çocuklarla ilgilenmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Gündelik dile yerleşmiş “Baban gelince görürsün” ifadesinde de olduğu gibi erkeğin evdeki sorunları çözmesinde şiddet bir çözüm yoludur⁷¹. Erkeğin kadın üzerinde hakimiyetini kurma ve pekiştirme aracı olan şiddet, erkeğin üstünlüğüne dayanan kadın-erkek eşitsizliğinin bir sonucudur⁷².

Erkeğin egemen olduğu siyasi ve toplumsal yapılar yüzünden ev içi şiddetin arttığı gözlenmektedir⁷³. Öyleyse kadına yönelik şiddetin ve dolayısıyla ev içi şiddetin çözümünün başında aile ve kadının toplum içindeki konumunun düzeltilmesi gelmektedir. Bunun da yolu, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin kaldırılmasıdır⁷⁴. Erkeğin özellikle yasalardaki üstün konumu ve kadının ikincil görülmesi şiddetin ortadan kaldırılmasını engelleyen unsurlardır⁷⁵.

⁶⁸ Gülay Arslan Öncü, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları”, Public and Private International Law Bulletin, Cilt 32, Sayı 2, 2012, s.17.

⁶⁹ Bell Hooks, Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika, İstanbul, Bgst Yayınları, 2012, s.78.

⁷⁰ Pınar İlkaracan, Leyla Gülçür ve Canan Arın, Sıcak Yuva Masalı, İstanbul, Metis Yayınları, 1996, s.22.

⁷¹ H. Bahadır Türk, “Şiddete Meyyalım Vallahi Dertten: Hegemonik Erkeklik ve Şiddet.”, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, Ed. Betül Yarar, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.92.

⁷² Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.540.

⁷³ İlkaracan, Gülçür ve Arın, a.g.e, s.25.

⁷⁴ Serpil Aytaç, Fatma Sert Eteman, Gülşen Çetin Aydın vd, “Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını: Kestirim Tabanlı Bir Araştırma”, Sosyoloji Konferansları, Sayı 54, 2016, s.292.

⁷⁵ İlkaracan, Gülçür ve Arın, a.g.e, s.25.

Kadına yönelen şiddet, genellikle en yakındakilerden, yani aynı evi paylaştıkları erkeklerden gelmektedir⁷⁶. Bunun nedenlerinden biri, ev içi şiddetin, özel alan kabul edilen evin içinde gerçekleşiyor olmasıdır⁷⁷. Kadın cinayetleri üzerine yapılan bir araştırmada en sık karşılaşılan cinayet mekanının ev olduğu görülmektedir. Bu araştırmaya göre cinayetlerin %72,8'i evde gerçekleşmektedir⁷⁸. Her zaman en güvenli ve sevgi dolu olarak bilinen evin aslında şiddet konusunda en duyarsızlaşmış kurum olduğu da bu veriden anlaşılmaktadır⁷⁹. Ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, birlikte ele alınması gereken iki unsurdur. Kadına yönelik şiddet; sokakta, evde veya işyerinde meydana gelmektedir. Ama kadınların şiddete uğradıkları en çok yer evin içi olmaktadır. Bu sebeple de ev içi şiddet ile kadına yönelik şiddet birlikte ele alınmalıdır⁸⁰.

Ev, saygı ve sevgiye dayanan ilişkilerin yaşandığı ortam olarak tasvir edilmektedir. Ev, tarih boyunca özel alana hapsedilmesi nedeniyle de devletin sorumluluğu dışında bırakılmıştır. Ancak kadına yönelen şiddetin genellikle ev içinde gerçekleştiği ve en yakınlarından geldiği de ortadadır⁸¹. Kamusal alanda meydana gelen şiddet, devletin görevi iken özel alanda ortaya çıkan şiddet, devletin giremeyeceği mahrem alan kabul edilmektedir⁸². Bu nedenle İstanbul Sözleşmesi'nin vurguladığı noktalardan biri de özel alan ve kamusal alan ayrımı olmadan şiddetin yasaklanmasıdır. Yani okullarda, iş yerlerinde, hapishanelerde olduğu gibi ev içinde de şiddetin ortadan kaldırılmasıdır. Bu anlamda taraf devletlere de yükümlülükler getirmektedir⁸³.

⁷⁶ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı [MÇKSV], Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 2020 Yılı Faaliyet Raporu, <https://morcati.org.tr/faaliyet-raporlari/mor-cati-2020-yili-faaliyet-raporu>, 2020, s.11.

⁷⁷ Veda Bilican Gökkaya, "Türkiye'de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2009, s.169.

⁷⁸ Coşkun Taştan ve Aslıhan Küçükler Yıldız, Dünya'da ve Türkiye'de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizleri (21), https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf, 2019, s.5.

⁷⁹ Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul, 2008, s.51.

⁸⁰ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.195.

⁸¹ Arslan Öncü, a.g.m, s.10.

⁸² Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.198.

⁸³ Kadriye Bakırcı, "İstanbul Sözleşmesi", Ankara Barosu Dergisi, Sayı 4, 2015, s.159.

Bunun bir örneği Covid 19 pandemisi döneminde de görülmüştür. Pandemi boyunca en güvenli kabul edilen evin herkes için aynı şekilde güvenli olmadığı kadına yönelik şiddetteki artış ile gözler önüne serilmiştir. Dünyadan ve Türkiye’den gelen veriler pandemi sürecinde şiddetin önemli derecede arttığını göstermektedir. Ev içinde yaşanan şiddetin Fransa’da %30, Avusturalya’da %50 arttığı kaydedilmiştir. Yine Kanada, Amerika, İspanya, Birleşik Krallık ve Almanya’da sığınma evlerine başvuruların arttığı görülmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmaya göre de karantina sürecinde evde yaşanan şiddetin %28,7 arttığı belirtilmiştir. Araştırmadaki veriye göre kadınların %43’ü karantina sürecinde şiddete uğradıklarını ifade etmişlerdir. Şiddet faillerine bakıldığında ise birinci sırada %32 ile eş yer almaktadır. Bunu %15,4 ile baba, %14,8’i ile erkek kardeş, %11,6 ile anne, %7,5 ile kız kardeş/abla ve %4,5 ile oğul takip etmektedir. Dolayısıyla aile içinde şiddete uğradığını ifade eden kadınların oranı %85,8 olmaktadır. Bu verilerin de gösterdiği gibi şiddetin geldiği yer çoğunlukla ailedir⁸⁴.

Şiddetin çeşitli biçimleri olduğu kabul edilmektedir. Bunlar; psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet, dijital şiddet ve ısrarlı takiptir⁸⁵. Kadına yönelik şiddet olaylarında bahsedilen şiddet türlerinin iç içe geçtiğine ve bu şiddet türlerinden birden fazlasının aynı anda gerçekleştiğine genellikle şahit olunmaktadır⁸⁶.

Fiziksel şiddet, ceza verme amacıyla yapılan ve kişinin vücut bütünlüğüne zarar verici her türlü davranış olarak tanımlanmaktadır⁸⁷. Bu tür şiddet, en kolay fark

⁸⁴ Aslı Aygüneş ve Oğuz Can Ok (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İzleme Raporu, https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/sugender.sabanciuniv.edu/files/2021-09/pandemi_raporu_0.pdf, 2020, s.23-24-25-26.

⁸⁵ MÇKSV, a.g.e, s.11.

⁸⁶ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM], Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planlari-2021-2025>, 2021, s.16.

⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2780>, 2015, s.47.

edilebilen ve bu sebeple de en çok söz edilen şiddet türüdür⁸⁸. Fiziksel şiddetin kapsamı çok geniştir. Hırpalamadan öldürmeye kadar tüm fiziki eylemler bu şiddetin içine girmektedir⁸⁹. Fiziksel şiddete örnek olarak, eşyaları kırma, üzerine yürüme, dayak, boğma gibi durumlar verilebilir. Covid 19 pandemisi döneminde yeni bir fiziksel şiddet türü olarak başkalarına virüs bulaştırmak için tükürme de gösterilebilir⁹⁰.

Ekonomik şiddet, kontrol etme ve cezalandırma amacıyla ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak ve kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak hale getirmek olarak tanımlanabilir⁹¹. Genel olarak kadının istihdamını engelleyici veya ekonomik bakımdan zarara uğraticı tüm davranışlar da ekonomik şiddet kapsamında ele alınmaktadır⁹². Ekonomik şiddet, kadının elinden ekonomik özgürlüğünü alarak onu kontrol etmek demektir⁹³. Ekonomik şiddete verilebilecek örnekler arasında işini bıraktırma, kazandığı paraya el koyma, eve para bırakmama gibi durumlar sayılabilir⁹⁴.

Psikolojik şiddette kadınların duygusal ihtiyaçları araç olarak kullanılmaktadır. Bunun da amacı onları kontrol etmek, küçük düşürmek ve güç göstermektir⁹⁵. Sistemli şekilde yapılan psikolojik baskı, duygusal olarak sömürme, kontrol etme amacıyla toplumdaki dışlamaya dönük davranışlar psikolojik şiddet içeren davranışlardır⁹⁶. Buna ilaveten tehdit etme, aldatma, evden kovma, boşanmaya engel olma gibi durumlar da psikolojik şiddete örnek gösterilebilir. Pandemi döneminde ortaya çıkan yeni bir psikolojik şiddet örneği ise kadının koronavirüse yakalanması

⁸⁸ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.543.

⁸⁹ Polat, “Şiddet”, s.25.

⁹⁰ MÇKSV, a.g.e, s.12.

⁹¹ TBMM, a.g.e, s.50.

⁹² KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.15.

⁹³ Polat, “Şiddet”, s.33.

⁹⁴ Nacide Berber, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Ed. Feryal Saygılıgil, Ankara, Dipnot Yayınları, 2016, s.256.

⁹⁵ Özgül Dağlı ve Selin Maden, “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yeni Medya Mecralarının Etkili Kullanımı: Vodafone Kırmızı Işık Aplikasyonu (Aramızda) Sosyal Sorumluluk Reklam Kampanyası Örneği”, *Medya ve Öteki*, Ed. Tuğba Akdal, Konya, Eğitim Yayınevi, 2022, s. 37.

⁹⁶ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.15.

yönündeki temennilerdir. Yine aynı şekilde koronavirüs bulaştırmakla tehdit etmek de bu dönemdeki psikolojik şiddetin örneğidir⁹⁷. Psikolojik şiddetin, fiziksel şiddetten çok daha fazla kalıcı hasara neden olduğu bilinmektedir⁹⁸.

Psikolojik şiddetin daha özellikli bir alt başlığı olarak sözlü şiddetten bahsedilebilir. Sözlü şiddet söz ile karşıdakini incitme durumudur. Aşağılama, hakaret etme, bağırma ve tehdit etme gibi eylemler sözlü şiddetin kapsamına girmektedir⁹⁹. Ataerkil toplum yapısının şekillendirdiği dil ve kavramlar genellikle kadını aşağılayıcı tarzdadır. Kadını ikincil tayin eden bu dil aynı zamanda onu zayıf, itaatkâr ve mantıksız olarak kodlamaktadır¹⁰⁰. Sözlü şiddetin kendini gösterdiği bir alan da medya yoluyla kadına yönelen şiddettir. Medyada kullanılan dil ataerkilliğin bir yansıması olduğundan kadın ve erkeğin geleneksel rollerine pekiştirici etkide bulunmaktadır¹⁰¹. Dizilerde, programlarda, haberlerde ve reklamlarda kadınlar güçsüz ve erkeğe muhtaç gösterilmektedir¹⁰². Özellikle haber programlarında kadına şiddet haberleri heyecan verici hikayeler gibi sunulmakta ve bu tür haberlere magazin değeri atfedilmektedir. Kadın programları da benzer şekilde kadına yönelen şiddet olaylarını reyting uğruna heyecanlı şekilde sunmaktadır¹⁰³.

Haber dillerinin incelendiği bir araştırmaya göre haber diline bakıldığında ev içi şiddet vakalarının ve erkek tarafından kadını hedef alan şiddet türünün daha çok haber yapıldığı görülmektedir. Yine aynı araştırmada, şiddet haberlerinin magazin haberi gibi verildiği ve şiddetin nedeni olarak namusun gösterildiği ifade edilmektedir¹⁰⁴. Kadının televizyon yayınlarındaki sunumu cinsiyetçilik,

⁹⁷ MÇKSV, a.g.e, s.12.

⁹⁸ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.545.

⁹⁹ Selda Taşdemir Afşar, “Türkiye’de Şiddetin Kadın Yüzü”, Sosyoloji Konferansları, Sayı 52, 2015, s.729.

¹⁰⁰ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.545-546.

¹⁰¹ Sakallı, Ege ve Taylı, a.g.e, s.15.

¹⁰² Gülüm Şener, Çağla Çavuşoğlu ve Halil İbrahim İrklı, “Medya ve Toplumsal Cinsiyet”, *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Ed. Feryal Saygılıgil, Ankara, Dipnot Yayınları, 2016, s.172.

¹⁰³ İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’na Sunulan Rapor, 2019, s.124.

¹⁰⁴ Çiler Dursun, “Türkiye’de 1975-2010 Arasında Haber, Habercilik ve Gazetecilik Çalışmalarında Kadın Sorunlarına Bakış ve Feminist Yaklaşımlar”, *Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken*

nesneleştirme ve kadına yönelik şiddeti meşrulaştırıcı ifadeler içermektedir¹⁰⁵. Kadına yönelik şiddetin bu şekilde dizilerde ve programlarda sunulması normalleştirici bir etki de yapmaktadır. Şiddetin haber dili de ataerkil zihniyetin bir ürünüdür¹⁰⁶. Yapılan araştırmalarda şiddetin yaygınlaşmasında bir etken olarak medyanın rol oynadığı görülmektedir¹⁰⁷. Diğer yandan kadın programlarında yapılan yayımlarla şiddetin gizliliği ortadan kalkarak görünürlüğü artmaktadır¹⁰⁸.

Cinsel şiddet; kadını, kocası veya başkası tarafından iradesi dışında cinsel ilişkiye zorlama durumudur¹⁰⁹. Bu tür şiddet genellikle kadınların partnerleri tarafından uygulanır¹¹⁰. DSÖ'nün cinsel şiddet tanımında “Cinsel eylem gerçekleştirmek amacıyla girişim, istenmeyen cinsel içerikli konuşmalar, birini cinsel amaçlı kullanmak, mağdur ve fail arasındaki ilişkinin niteliğine bakmaksızın, ev ya da iş ortamında kişinin cinselliğine yönelik zorlayıcı yaptırımlar” gibi öğeler, cinsel şiddetin temel unsurları olarak ifade edilmiştir¹¹¹. Cinselliğin kadınları kontrol etmek ve cezalandırma amacıyla kullanıldığı durumlarda cinsel şiddet kendini göstermektedir¹¹². Buna ilaveten cinsel şiddet, içinde fiziksel şiddeti de barındırmaktadır¹¹³. Cinsel şiddete örnek olarak ensest, evlilik içi veya dışı tecavüz, fuhuşa zorlama, cinsel yolla hastalık bulaştırma vakaları sayılabilir¹¹⁴. Ayrıca aşırı kıskançlık, kadının cinsel istekleri ile alay etme, hamile bir kadını zorla kürtaj veya

Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt 2, Ed. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s.615.

¹⁰⁵ İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu [İSTİP], Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin Hükümlerini Yürürlüğe Koyan Yasal ve Diğer Tedbirler Hakkında Türkiye’nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu, https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2022/04/Istanbul_Soz_TR_Izleme_Platformu_Golge_Rapor.pdf, 2017, s.36.

¹⁰⁶ Rabia Asya Dalkılıç, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi”, *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2021, s.73.

¹⁰⁷ TBMM, a.g.e, s.392.

¹⁰⁸ Mine Gencil Bek, “Ataerkillik, Piyasa ve Mesleki Değerler: Medyada Aile İçi Şiddetin Temsili ve Üretim Pratikleri”, *Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt 2*, Ed. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s.664.

¹⁰⁹ Eray Karınca, *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 2010, s.5.

¹¹⁰ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.543.

¹¹¹ KSGM, *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)*, s.15.

¹¹² MÇKSV, a.g.e, s.12.

¹¹³ Polat, “Şiddet”, s.19.

¹¹⁴ MÇKSV, a.g.e, s.13.

doğuma zorlamak da cinsel şiddetin örneklerindedir¹¹⁵. Bu şiddet türünü tanımlamak ve ortaya çıkarmak, özellikle kadın cinselliğinin konuşulmadığı ve namus gibi kavramların kadın cinselliği ile belirlendiği toplumlarda çok güç olmaktadır¹¹⁶.

Teknolojinin gelişmesiyle yeni bir şiddet türünün de ortaya çıktığı söylenebilir. Dijital şiddet olarak adlandırılan bu şiddet, teknolojinin kadınları denetleme amacıyla kullanılması ile ortaya çıkmakta; kadınların şifrelerine el koyma, izinsiz görüntülerini çekme ve yaymakla tehdit etme gibi şekillerde kendini göstermektedir¹¹⁷.

Şiddetin bir türü olarak ısrarlı takip, kişinin kendini şiddete uğrama konusunda sürekli tedirgin hissettiren ve tekrarlayan davranışlardır¹¹⁸. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin tanımlar kısmında “tek taraflı ısrarlı takip” şöyle tarif edilmiştir:

“Aralarında aile bağı veya ilişki bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak, güvenliğinden endişe edecek şekilde fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak biçimde, içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranış”

Kişinin kendi güvenliğinden endişe ettiren ve sürekli hale gelen davranışlar bu şiddet türüne girmektedir. Sürekli arama veya mesaj atma, sosyal medyadan takip etme gibi durumlar örnek olarak verilebilir¹¹⁹.

¹¹⁵ Oğuz Polat, “Kadına Yönelik Şiddet Olgularına Multidisipliner Yaklaşım”, *Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri*, Ed. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2020, s.176.

¹¹⁶ Şeref Uluocak, Gökhan Gökulu, Olgun Bilir vd, *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet Çanakkale Örneği ve Çanakkale’de Kadın Hakları Konusundaki Sosyal Hizmet Çalışmalarının Kısa Tarihçesi*, Ankara, Paradigma Yayınları, 2014, s.21-22.

¹¹⁷ Berber, a.g.e, s.257.

¹¹⁸ MÇKSV, a.g.e, s.13.

¹¹⁹ Berber, a.g.e, s.257.

Flört şiddeti de yeni kavramlardan biridir ve çiftler arasında flört sırasında meydana gelen her türlü şiddeti kapsar. Aynı şekilde sosyal kısıtlamalar da bu şiddet türüne girmektedir¹²⁰. Şiddeti uygulayanın, kadının gittiği yerleri ve konuştuğu kişileri kabul etmemesi ve onun kontrolünde gerçekleşmediğinde cezalandırma amacıyla küsme, duygu sömürüsü gibi davranışlar sergilemesidir¹²¹.

Kadına yönelik şiddet, kadınlara ev içinde veya dışında cinsiyetleri nedeniyle uygulanan şiddet olarak tanımlanmaktadır. Kadınların bu şiddete uğramalarının nedeni kadın olmalarıdır¹²². Bu şiddet, kadının toplumdaki konumundan kaynaklanmaktadır. Erkeğe göre daha aşağı bir konumda kabul edilen kadın, bu sebeple şiddete maruz kalmaktadır¹²³. Tüm dünyada kadınların karşı karşıya bulunduğu bu şiddet 1960'lı yıllardan itibaren kadın hareketinin çabaları ile kadınlara yönelik bir hak ihlali olarak görülmüştür¹²⁴. Bunun yanısıra şiddetin bu türü DSÖ tarafından 2002 yılında sağlık sorunu kabul edilmiştir¹²⁵.

Kadına yönelik şiddeti önleme ve bu şiddetle mücadele alanında önemli adımlardan biri olan Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge'de kadına yönelik şiddet şöyle tanımlanmıştır:

“İster kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir”

Yine devam eden maddede şiddetin kapsamı şöyle belirtilmiştir:

“Kadınlara yönelik şiddetin, bunlarla sınırlı olmaksızın aşağıdakileri içerir biçimde anlaşılması gerekir: (a) Dayak ve hırpalama, ev halkına dahil olan kız çocuklarının cinsel

¹²⁰ Polat, “Şiddet”, s.22.

¹²¹ Berber, a.g.e, s.257.

¹²² MÇKSV, a.g.e, s.11.

¹²³ F. Ceren Akçabay, Ebru Hanbay Çakır ve Huriye Karabacak, Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadelede Yargılama Standartları, Ankara, Kadın Dayanışma Vakfı, 2019, s.13.

¹²⁴ Fatih Zere, “İstanbul Sözleşmesinin, Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Etkisinin Siyasi Parti Kadın Kolları Üyeleri Açısından Değerlendirilmesi”, Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2021, s.626.

¹²⁵ Serpil Salaçin, Akça Toprak Ergöner ve Zehra Demiroğlu Uyanıker, “Kadına Yönelik Şiddet”, Klinik Gelişim, Cilt 22, 2009, s.96.

suistimali, drahoma bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organının sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde (ev halkına dahil) kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dahil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet; (b) Tecavüz, cinsel suistimal, iş yerinde, eğitim kurumlarında veya diğer yerlerde meydana gelen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama dahil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen şiddet; (c) Nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen veya göz yumulan fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet.”

Yine bu konuda önemli bir belge olan Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Yoğunlaştırılması Kararı'nda da kadına yönelik şiddet tarif edilmiştir:

“Kadına yönelik şiddetin, kadınların fiziksel, cinsel ya da psikolojik olarak zarar görmesi ya da acı çekmesi ile sonuçlanabilecek, toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet hareketleri”
126

Günümüzde kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli belge sayılan İstanbul Sözleşmesi de kadına yönelik şiddeti tanımlamıştır:

“İster kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri”.

Bu tanım, kadına yönelik şiddetin eşitsizlikle bağdaştırılması ve cinsiyet kaynaklı bir şiddet olduğunun vurgulanması bakımından önem taşımaktadır¹²⁷. Sözleşme'ye göre kadın erkek arasındaki eşitsizliğin giderilmesi, kadına yönelik şiddeti sona erdirmeye en önemli unsurdur¹²⁸. Yine 6284 sayılı Kanun'un kadına yönelik şiddet tanımında da aynı nokta vurgulanmıştır:

¹²⁶ Ayşegül Güngör, Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri, Ankara, Ankara Barosu, 2012, s.340.

¹²⁷ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.197.

¹²⁸ Bakırcı, a.g.m, s.157.

“Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış”

Kadına yönelik şiddetin birincil sebebi olarak toplumda yerleşik kültüre dönüşmüş erkek egemen ideoloji gösterilmektedir¹²⁹. Bu yaklaşıma göre erkek egemenliği ile şiddetin cesaretlendirildiği aşıkardır¹³⁰. Kadın erkek arasındaki biyolojik farklılıkların ise bu şiddet türünün meydana gelmesinde etkili olmadığı savunulmaktadır. Yani, erkeğin fiziksel olarak daha güçlü olması veya şiddete eğilimi, kadına yönelik şiddetin nedenlerinden sayılamaz¹³¹. Ataerkillik, erkek egemenliğinde kadının baskılanmasına, kadın erkek eşitsizliğine ve kadının ev içine hapsedilmesine neden olmaktadır¹³². Kurulan bu ilişki biçiminde şiddet, ataerkil otoriteyi korumak için kullanılan bir araç haline gelmiştir¹³³. Cinsiyetin neden olduğu ayrımcılıkların kadın erkek eşitsizliğini yarattığı önermesi¹³⁴ ataerkil kültürün, kadına yönelik şiddeti besleyen bir sistem ürettiğini savunmaktadır¹³⁵. Bu yaklaşımın iddiasına göre ataerkillik, doğası gereği erkeğin şiddeti ile ilişkilidir¹³⁶.

Kadına yönelik şiddet ile kadının en temel hakkı olan yaşam hakkı ihlal edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla mağdurun insan olmaktan doğan haklarına ve insani değerine ve onuruna uygun bir hayat yaşama hakkına şiddet ile zarar verilmektedir. Bu, şiddet mağduruna verilen bir zarar olmakla birlikte aynı zamanda topluma da verilen bir zarardır¹³⁷.

¹²⁹ Bilican Gökkaya, a.g.m, s.169.

¹³⁰ Sakallı, Ege ve Taylı, a.g.e, s.15.

¹³¹ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.199.

¹³² Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.31.

¹³³ İlkkaracan, Gülçür ve Arın, a.g.e, s.22.

¹³⁴ Karınca, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, s.15.

¹³⁵ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.200.

¹³⁶ Yarar, a.g.e, s.21.

¹³⁷ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.12.

Kadına yönelik şiddet; fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddet türlerini kapsadığından¹³⁸ İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti sadece fiziksel şiddet ile sınırlanmamış, ekonomik, cinsel ve psikolojik şiddeti de kadına yönelik şiddetin türlerinden saymıştır¹³⁹. Kadınlar, bu şiddet türlerinden birden fazlasına aynı anda maruz kalmaktadırlar¹⁴⁰.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadına yönelik şiddet ile ilgili veriler dikkat çekicidir. DSÖ verilerine göre dünyada üç kadından biri şiddete uğramaktadır¹⁴¹. Türkiye’de yapılan bir araştırmada, kadınlara toplumda yaşadıkları en büyük sorun sorulduğunda ağırlıklı cevap “şiddet” olmuştur. Araştırmanın ilk yapıldığı 2016 yılından başlayarak şiddet en büyük sorun olarak hep birinci sıradadır¹⁴². 2009-2015 yıllarını kapsayan bir araştırmaya göre Türkiye’de kadına yönelik şiddetin her yıl arttığı görülmektedir¹⁴³. Bu konuda yapılmış en kapsamlı araştırma sayılan Hacettepe Üniversitesi'nin gerçekleştirdiği Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %36’dır. Yani, her 10 evlenmiş kadından neredeyse 4’ü eşi veya birlikte olduğu erkek tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılmıştır¹⁴⁴.

Kadına yönelik şiddetin en ağır şekli olan kadın cinayetleri ile ilgili veriler de önem ifade etmektedir. Buna göre 2020 yılında 267 kadın, ev içi ve kadına yönelik şiddet sebebiyle öldürülmüştür¹⁴⁵. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun

¹³⁸ Polat, “Şiddet”, s.18.

¹³⁹ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Temel Yaklaşımı, s.201.

¹⁴⁰ MÇKSV, a.g.e, s.12.

¹⁴¹ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.8.

¹⁴² Mary Lou O’Neil ve Aslı Çarkoğlu, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması 2020, <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2020.pdf>, 2020, s.32.

¹⁴³ Aytaç, Sert Eteman, Çetin Aydın vd, a.g.m, s.290.

¹⁴⁴ İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Alanur Çavlin ve Banu Akadlı Ergöçmen, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23338/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 2015, s. 83.

¹⁴⁵ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.30.

2021 raporuna göre yıl boyunca 280 kadın cinayeti yaşanmıştır. Ayrıca 217 kadın da şüpheli şekilde ölmüştür¹⁴⁶.

Mor Çatı Kadın Sığınağı 2020 yılı Faaliyet Raporu verilerine bakıldığında kadınların en çok psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Kadınların psikolojik şiddeti anlaması ve isimlendirmesi güç olsa da bu tür şiddetten rahatsızlık duydukları belirtilmiştir. Psikolojik şiddetten sonra fiziksel şiddet en çok uygulanan şiddet türü olmuştur¹⁴⁷.

Kadına yönelik şiddetin geldiği yer genellikle yakın çevredir. Koca ya da eski koca, şiddet uygulamada birinci sıradadır¹⁴⁸. Raporların ortak kanaatine göre bunun nedeni erkeğin kadını kontrol etmek için şiddeti kullanmasıdır¹⁴⁹. Bu sayede erkek, kadının tüm hayatı ve kararları üzerinde egemenlik sahibi olmaktadır¹⁵⁰.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'ndan elde edilen verilere göre, 10 kadından 4'ü partner şiddetine maruz kalmaktadır. Şiddetin daha yaygın olduğu grup ise 15-24 yaş arasındaki kadınlar, ilkokul ve altı eğitim seviyesine sahip gruplar, boşanmış ya da ayrı yaşayanlar, 18 yaşından önce evlenenler, çalışmayanlar ve refah seviyesi düşük olanlardır¹⁵¹.

Dünyada kadına yönelik şiddetin durumu 2021 yılında DSÖ tarafından yapılan çalışmanın raporunda görülmektedir. Buna göre eşi veya birlikte olduğu kişi tarafından yaşamının herhangi bir döneminde şiddete uğrayanların oranı 15 yaş üzerindeki kadınlarda %26'dır. 15-49 yaş aralığında ise bu oran %27'dir. Kadına

¹⁴⁶ Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2021 Yıllık Veri Raporu, <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/3003/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2021-yillik-veri-raporu>, 2022.

¹⁴⁷ MÇKSV, a.g.e, s.12.

¹⁴⁸ Polat, "Şiddet", s.19.

¹⁴⁹ MÇKSV, a.g.e, s.11.

¹⁵⁰ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.8.

¹⁵¹ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.23.

yönelik şiddetin en az görüldüğü yer Güney Avrupa olurken en çok görüldüğü yer ise Güney Asya olmaktadır¹⁵². Yine DSÖ'nün verilerine göre kadınların eşleri veya birlikte oldukları kişi tarafından şiddete maruz bırakılma oranları %10-69 arasındadır¹⁵³.

1.5 TOPLUMSAL CİNSİYET

Tartışmaların odağındaki toplumsal cinsiyet kavramı ve genel olarak cinsiyet, incelenmesi gereken önemli kavramlardandır. Toplumsal cinsiyet kavramı, zamana ve kültüre göre değişiklik gösteren ve cinsiyetlere göre sahip olması beklenen davranışlar olarak tanımlanmaktadır¹⁵⁴. Toplumsal cinsiyet kavramı Raewyn Connell tarafından tanımlanmıştır. Connell, “İnsanların eril ve dişil olarak üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratik anlamına gelir” demektedir¹⁵⁵. Toplumsal cinsiyet kavramı, İstanbul Sözleşmesi'nde de geçmektedir. Sözleşme'nin 3. maddesinde şöyle denmektedir:

“Herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü, sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler...”

Toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışında etkili olan çalışma Simone de Beauvoir'in *İkinci Cins: Kadın* eseridir. Bu eserde ortaya koyduğu “Kadın doğulmaz, olunur” ifadesi, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet farkını üreten fikirlerin başlangıcı kabul edilmiştir¹⁵⁶.

Konuyla ilgili çalışmalarda gösterildiği gibi 1960 ve 1970'lerle birlikte cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı yapılmaya başlanmıştır¹⁵⁷. Toplumsal cinsiyet, kavram

¹⁵² KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.17.

¹⁵³ Zere, a.g.m, s.628.

¹⁵⁴ Ayla Korkmaz ve Mürüvet Başer, “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Ataerkillik ve İktidar İlişkileri”, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, Cilt 28, Sayı 1, 2019, s.72.

¹⁵⁵ R.W Connell, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1998, s.190.

¹⁵⁶ Elifhan Köse, “Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet İkiciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar ya da Doğa Doğal mıdır?”, Doğu Batı, Cilt 16, Sayı 64, 2013, s.41.

¹⁵⁷ Yarar, a.g.e, s.14.

olarak ilk kez 1968 yılında yayınlanan *Sex and Gender: The Development of Masculinity and Family* eserinde Robert Stoller tarafından kullanılmıştır. Bu eserde, toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten ayrı bir kavram olarak ele alınmıştır. Kitap bu açıdan önemli görülmektedir. Her ne kadar kavramı ilk kullanan Stoller olsa da asıl popüler hale getiren Ann Oakley'dir¹⁵⁸. Ann Oakley, toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojik literatüre dahil etmiştir. 1972 yılında yayınladığı *Sex, Gender and Society* adlı eserinde toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetin ötesinde bir kavram olduğu üzerinde durmuş; kavramın kültürün bir unsuru olduğunu ve erkeklik ve kadınlık arasındaki eşitsizliğe işaret ettiğini öne sürmüştür¹⁵⁹.

Cinsiyet dediğimizde kadın ve erkeğin doğuştan sahip olduğu biyolojik özellikler anlaşılmaktayken, toplumsal cinsiyet kişinin toplum tarafından kadın ve erkek olarak atandığı rollerdir¹⁶⁰. Toplumsal cinsiyet tartışmalarının ana teması erkeğe ve kadına rollerin toplum tarafından mı verildiği yoksa bu rollere biyolojik olarak mı sahip oldukları meselesidir¹⁶¹. Feminist teori, toplumsal cinsiyetin biyolojik olmadığını ve toplum tarafından meydana getirildiğini ileri sürmektedir. Teori, toplumsal cinsiyetin biyolojik bir temelinin olmadığını ve toplumsal olduğunun antropolojik araştırmalarla gösterildiğini savunmaktadır¹⁶².

Toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak kadınlar ve erkekler belirli rollerle sınırlandırılır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedeni kadın ve erkeklerin toplumsallaşırken rollerin farklı belirlenmesidir¹⁶³. Kadınlara verilen roller annelik, ev kadınlığı, bakıcılık gibi roller olurken; erkekler askerlik, yöneticilik gibi rollere sahip olur¹⁶⁴. Yani kadınlara bakma, besleme, büyütme görevleri verilir, erkeğe ise

¹⁵⁸ Zuhâl Çilingir Ük, "Toplumsal Cinsiyet Stereotiplerinin Kadınlar Günü Reklamları Üzerinden Değerlendirilmesi", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Sayı 24, 2019, s.2.

¹⁵⁹ Emine Özmete ve Melek Zubaroglu Yanardağ, "Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, 2016, s.92.

¹⁶⁰ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.9.

¹⁶¹ Günerigök, a.g.e, s.332.

¹⁶² Uygur ve Çağlar, a.g.e, s.121.

¹⁶³ Giddens, a.g.e, s.506.

¹⁶⁴ Korkmaz ve Başer, a.g.m, s.72.

para kazanma ve otorite görevleri verilmektedir¹⁶⁵. Bu roller toplum tarafından verilmektedir, yani toplumun geleneği, kültürü bu rolleri belirlemektedir¹⁶⁶.

Ataerkil sistem tarafından oluşturulan toplumsal cinsiyet rolleri sonucunda erkek-kadın hiyerarşisi ortaya çıkmaktadır¹⁶⁷. Bu hiyerarşik kurguya göre de erkeklere evin geçimini sağlama ve bu sayede evdeki egemenliğin onda olması, kadınlara ise ev işlerini yapma ve çocuklara bakma rolleri verilmektedir¹⁶⁸. Bu hiyerarşinin ortaya çıkmasında ataerkinin kendisinde barındırdığı “sahip olma” duygusu yatmaktadır. Ataerkil bir toplumda erkek, kadının mülkiyetine sahip kabul edilmektedir¹⁶⁹. Toplumsal cinsiyet nedeniyle kadınların yaşadığı sorunlar kişisel veya özel sorunlar değildir. Bunlar ataerkil düzenin getirdiği sistemsel sorunlardır¹⁷⁰.

Toplumsal cinsiyet kavramı, şiddetin en önemli nedenlerinden biridir. Toplumsal cinsiyet nedeniyle kadına yönelik şiddet, sırf kadın olması nedeniyle kadına uygulanan şiddet olarak tanımlanmaktadır¹⁷¹. İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesi toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti şöyle tanımlamıştır:

“Bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet”

Tanımda görüldüğü gibi, kadın toplumsal cinsiyet tarafından verilen rollere uygun davranmadığında şiddet ortaya çıkmaktadır¹⁷². Bu bakımdan toplumsal

¹⁶⁵ Bilican Gökkaya, a.g.m, s.169.

¹⁶⁶ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.199.

¹⁶⁷ Korkmaz ve Başer, a.g.m, s.72.

¹⁶⁸ Polat, Kadına Yönelik Şiddet Olgularına Multidisipliner Yaklaşım, s.172.

¹⁶⁹ Erich Fromm, Sahip Olmak ya da Olmak, İstanbul, Arıtan Yayınevi, s.103.

¹⁷⁰ Serpil Çakır, “Feminizmin Ataerkil İktidarın Eleştirisi”, *19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, Ed. H. Birsen Hekimoğlu (Örs), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2021, s.436.

¹⁷¹ Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.26.

¹⁷² Polat, Kadına Yönelik Şiddet Olgularına Multidisipliner Yaklaşım, s.172.

cinsiyetten kaynaklanan şiddetin tanımı ve kapsamına ev içi şiddet, eş veya sevgili şiddeti, zorla evlendirme, kadın ticareti ve cinsel şiddet girmektedir¹⁷³.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin nedeni kadın ile erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkileridir. Kadını hedef alan bu tür şiddet, kadını ikincil olarak konumlandıran toplumsal ve kültürel değerlerden dolayı ortaya çıkmaktadır¹⁷⁴. Araştırmalara göre de kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik ile kadına yönelik şiddetin yaygınlığı arasında doğrudan ilişki vardır¹⁷⁵. Erkeklerin şiddet uygulamasının nedeninin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve bunun devamını sağlamak olduğu açıktır¹⁷⁶. İstanbul Sözleşmesi'nin Giriş kısmında da bu duruma dikkat çekilmektedir. Sözleşme'ye göre kadınlar ve kız çocukları, insan haklarını ihlal eden toplumsal cinsiyet şiddetine uğramaktadırlar¹⁷⁷. İstanbul Sözleşmesi'nin Açıklayıcı Metin'in 25. paragrafı, kadına yönelik şiddetin nedeni olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini göstermektedir:

“Kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadınlarla erkekler arasında tarihsel olarak eşitsiz gelişen güç ilişkilerinin bir sonucudur ve kadınları erkekler karşısında ikincil konumda bırakmaktadır”¹⁷⁸.

Kadınları ikincil konuma mecbur bırakan sistem erkek şiddetine neden olmaktadır¹⁷⁹.

¹⁷³ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.9.

¹⁷⁴ Bakırcı, a.g.m, s.149.

¹⁷⁵ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.138.

¹⁷⁶ MÇKSV, a.g.e, s.11.

¹⁷⁷ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.196.

¹⁷⁸ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.8.

¹⁷⁹ Yarar, a.g.e, s.21.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE DÜNYASI

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan siyasal muhafazakârlık, farklı kültür ve dinamiklere sahip olmasına rağmen Batı'daki aşırı sağ grup ve siyasi partilerle benzer tepkiler vermektedir. Bunun nedeninin Batı'da aşırı sağ kesimlerin, toplumsal cinsiyet tartışmalarında aile, din, kültür, tarih, otorite, ataerkillik ve benzeri öğelerle toplumsal hayatı tanımlayan muhafazakârlıktan beslenmesi olduğu söylenebilir. Bu konularda Türkiye'deki muhafazakârlığın düşünce dünyası ile ortaya çıkan muhafazakârlık arasında büyük ölçüde benzerlik, hatta yer yer aynılık göze çarpmaktadır. Muhafazakârlığın Batı'da geçirdiği tarihsel süreç ve aşamalar Türkiye için sözkonusu edilemese de Türkiye'deki muhafazakârlığın Batı muhafazakârlığı ile yapısal unsurlarının hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

2.1. BATI'DA VE TÜRKİYE'DE MUHAFAZAKÂRLIK

Fransa'da ortaya çıkan muhafazakârlık, yeni olana karşı bir duruş olarak benimsenmiş,¹⁸⁰ liberal ve sosyalistlerin dünyayı değiştirme çabalarına karşı korumacı bir hareket olarak doğmuştur¹⁸¹. Muhafazakârlığın (dinsel sağcılığın) temelinde modernliğin bozmadığı geleneğe dönüş talebi vardır¹⁸². Toplumun kendine ait bir işleyişi olduğunu kabul eden muhafazakârlık, buna müdahale edilmesini doğru

¹⁸⁰ Hakan Köni ve İshak Torun, "Muhafazakârlık Olgusu ve Amerika-Türkiye Örneklerinde Dini Muhafazakârlık", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Cilt 10, Sayı 38, 2013, s.183.

¹⁸¹ E.Zeynep Suda, "Muhafazakarlık: Kadim Geleneğin Savunusundan Faydacılığa", *19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, Ed. H.Birsen Hekimoğlu (Örs), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2021, s. 120.

¹⁸² Pınar İlkkaracan, *Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s.85.

bulmaz. Ani müdahaleler toplumda kaosa sebebiyet vermektedir. Toplum, kendi doğal akışı ve işleyişi içinde değişim geçirmelidir¹⁸³.

Muhafazakârlığın tepkisel gelişiminde karşıtı modernlik ve modernleşmedir. Modernlik temelde geçmişi ortadan kaldırarak var olmuştur¹⁸⁴. Modernliğin başlangıcı üç gelişme üzerine kurulmuştur. Bunlardan ilki tarıma dayalı ekonomik sistemi değiştiren Sanayi Devrimi'dir. İkinci olarak Aydınlanma Düşüncesi gelmektedir. Bu dönemde din yerine akıl ön plana çıkmıştır. Son olarak modernlik düşüncesinin oluşmasını sağlayan ise Fransız Devrimi'dir¹⁸⁵. Fransız Devrimi modernlik düşüncesinin temelini hazırlamıştır¹⁸⁶. Dolayısıyla modernliğin yapısında geleneğe karşı bir duruş vardır¹⁸⁷. Modernlik kavramı eskiden yeniye doğru ilerleme olarak kullanılmaktadır¹⁸⁸. İlerlemeyi öngördüğü için de muhafazakârlığın koruduğu gelenek gibi kavramlara karşı çıkmaktadır. Bu düşünceye göre gelenek, ilerlemenin önündeki engellerden biridir¹⁸⁹.

Modernliğin temelinde akılcılık bulunmaktadır. Buna göre insanlar akılları ile karar vermektedir. İnsanların kendi akılları dışında bir otoriteye ihtiyaç duymamaları modernliğin önemli özelliklerindedir. Gelenekselliğin aksine insanı yücelten bu düşüncede insan kendi kendine yetmektedir¹⁹⁰. Aydınlanma ile Tanrı iradesi bir kenara bırakılarak insan aklı ön plana çıkarılmıştır. Modernlik bu öne çıkarılan rasyonelliğe dayanmaktadır¹⁹¹. Modernliğin getirdiği en büyük değişiklik, toplumu

¹⁸³ Köni ve Torun, a.g.m, s.190.

¹⁸⁴ Alain Touraine, Modernliğin Eleştirisi, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.105.

¹⁸⁵ Fatih Duman, "Toplumsal Hafıza, (Fransız) Devrim(i) ve Sosyal/Siyasal Kuram", Muhafazakâr Düşünce, Sayı 24, 2010, s.15.

¹⁸⁶ Rahşan Balamir Bektaş ve Ayça Gelgeç Bakacak, "Modernitenin Sosyal Kontrol Söyleminin Değişen Görünümleri", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, 2009, s.38.

¹⁸⁷ Erkan Perşembe, "Modernlik ve Postmodernlikte Din Problemi", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 14-15, 2003, s.161.

¹⁸⁸ Perşembe, a.g.e, s.160.

¹⁸⁹ Akkaş, a.g.m, s.247.

¹⁹⁰ Hüseyin Yılmaz, "Gelenek, Gelenekçilik ve Geleneksizcilik", Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Sayı 3, 2005, s.41.

¹⁹¹ Pelin Önder Erol, "Modernite Projesinin Kökenleri, Dinamikleri ve Sonu", Sosyoloji Dergisi, Sayı 33, 2016, s.52.

Tanrı odaklı olmaktan çıkarıp yerine insanı koymasdır¹⁹². Geleneksellikte merkezde bulunan Tanrı'nın yerini modernlikte akıl almıştır¹⁹³.

Modernliğe ve onun rasyonel devrimine tepki gösteren muhafazakârlığın, Aydınlanma ve Sanayi Devrimi'nin getirdiği değişikliklere, gelenekten kopuşa ve modernleşmeye tepki olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bir akım ve hareket olarak siyasal muhafazakârlık Fransız Devrimi sonrasında meydana gelen kaosun eleştirisi ile görünür olmuştur¹⁹⁴.

Fransız Devrimi, Avrupa dışında da etkisini gösterirken Türkiye'de modernleşmenin 18. yüzyıl itibariyle başladığı söylenebilir. Batılılaşma hareketleri olarak başlayan modernleşme sürecinin ilk adımları Osmanlı dönemindeki ıslahatlar olmuştur¹⁹⁵. Osmanlı'nın son döneminde başlayıp Cumhuriyetin ilk yılları ile devam eden modernleşme hareketleri muhafazakârlığın ortaya çıkmasında etkili olmuştur¹⁹⁶. Yapılan çalışmalarda Türkiye'de muhafazakârlığın ortaya çıktığı dönemin, Cumhuriyet'in kurulması ve bununla birlikte başlayan modernleşme hareketi olduğu gösterilmiştir¹⁹⁷. Ancak modernleşme hareketleri, toplumla birlikte ve aşağıdan yukarıya doğru organize olmamış, tepeden inme bir özellik göstermiştir. Türkiye'de gerçekleşen modernleşme hareketleri gelenekten kopmayı da beraberinde getirmiştir¹⁹⁸. Modernleşmeyle birlikte toplum da dönüşmeye başlamıştır. Bu dönüşümde Tanzimat Dönemi'nde kabul edilen yasalar etkili olmuştur¹⁹⁹. Türkiye'de

¹⁹² Serdar Uğurlu, *Gelenek ve Kimlik İlişkisi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010, s.194 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

¹⁹³ Sinem Kargın, *Nilüfer Göle'de Modernleşme ve Dönüşen Mahremiyet*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2021, s.10 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁹⁴ Metin Özkan, "Türk Muhafazakârlığı: Siyasal Bir Gelenek (mi)?" , Akademik Hassasiyetler, Cilt 3, Sayı 5, 2016, s.2.

¹⁹⁵ Şeyhmus Demir, Mutlu Sesli ve Veysel Yılmaz, "Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sayı 2, 2008, s.80.

¹⁹⁶ Elif Nagihan Türköz, *Türkiye'de Muhafazakar Kimliğin İnşası*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2011, s.41 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁹⁷ Özkan, "Türk Muhafazakârlığı: Siyasal Bir Gelenek (mi)?" , s.8.

¹⁹⁸ Tacettin Gökhan Özçelik, "Batı-Dışı Modernleşme Kavramı Temelinde Türkiye'de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Modernleşme Çabaları", İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2019, s.318-319.

¹⁹⁹ Aile Akademisi Derneği [AAD], İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştıran 10 Soru-10 Cevap, <https://aileakademisi.org/istanbul-sozlesmesi-ile-ilgili-kafa-karistirani-10-soru-10-cevap/> , 2019, s.4.

muhafazakârlık, modernleşme hareketlerinin toplumda benimsenmiş geleneksel kurumları değiştirmesine tepki olarak ortaya çıkmıştır²⁰⁰. Türkiye'deki muhafazakârlığın zamanla dinsel ve milliyetçi muhafazakârlıkları kapsayan bir anlayışa dönüştüğü söylenebilir²⁰¹. Tanıl Bora'nın da ifade ettiği gibi “Muhafazakârlık bir düşünce akımı olmaktan ziyade Türk sağının, milliyetçiliğin ve İslamcılığın esansı olmuş, geniş bir asgari müşterek zemininin oluşumuna da katkıda bulunmuştur”²⁰². Dolayısıyla batılılaşma hareketlerine verilen milliyetçi, dini ve geleneksel tepkiler Türkiye muhafazakârlığını oluşturmuştur²⁰³.

Türkiye'de muhafazakârlık terimi dini inançlarına göre yaşayan grupları tanımlamak için kullanılmaktadır²⁰⁴. Muhafazakârlık; dindarlık, ataerkillik, İslamcılık ve gelenekselcilik gibi kavramlarla aynı anlam kümesinde kabul edilmektedir²⁰⁵. Muhafazakârlık kavramının dindarlık ile genellikle eşanlamlı görülmesinin nedeni ise popüler dindarlığın aynı muhafazakârlık gibi ahlak, aile, değerler, gelenek vs. kavramlarla kendini ifade etmesi ve bu kavramları korumaya çalışmasıdır²⁰⁶. Türkiye özelinde bakıldığında muhafazakârlığın temel dayanak noktası dindir²⁰⁷.

Muhafazakârlığın belli başlı özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerin başında değişime karşı olmak vardır. Muhafazakâr ideolojide gelenekselleşmiş kurum ve değerlerin değişime uğraması, karşı çıkılanların başında gelmektedir²⁰⁸. Muhafazakârlık, değişimin hepsine karşı olmasa da devrimci değişikliklerden uzak

²⁰⁰ Bengül Güngörmez, “Türk Düşünce Dünyasında ‘Türk Muhafazakârlığı’ Sorunsalı ve Kültürel Muhafazakârlık Olarak ‘Türk Muhafazakârlığı’”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Sayı 39, 2014, s.170.

²⁰¹ Esra Ceylan, *İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Türkiye’de Muhafazakâr Kesimin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tartışmaları*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2022, s.19 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²⁰² Tanıl Bora, *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017, s. 342.

²⁰³ Oğuzhan Bilgin, “Kemalizm ve İslamcılık Sarkacında Türk Muhafazakarlığının Kuramsal ve Toplumsal Dönüşümü: Başörtülü Kadınlar ve Gösterişçi Tüketim Tartışmaları”, *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 6, Sayı 12, 2019, s.6.

²⁰⁴ Ali Ayata ve Hande S. Takkaç, *Türkiye’de Muhafazakâr Sağ İktidarların Dış Politika Vizyonu*, İstanbul, Efe Akademi Yayınları, 2021, s.10.

²⁰⁵ Bilgin, “Kemalizm ve İslamcılık Sarkacında Türk Muhafazakarlığının Kuramsal ve Toplumsal Dönüşümü: Başörtülü Kadınlar ve Gösterişçi Tüketim Tartışmaları”, s.2.

²⁰⁶ Volkan Ertit, *Endişeli Muhafazakârlar Çağı*, Ankara, Orient Yayınları, 2015, s.10.

²⁰⁷ Serter, a.g.m, s.119.

²⁰⁸ Köni ve Torun, a.g.m, s.186.

durulması gerektiğini savunmaktadır²⁰⁹. Muhafazakârlara göre yenilikler öncelikle din, gelenek ve aile üzerinde etkili olarak bu kurumları yozlaştırmaktadır²¹⁰. Aralarındaki kültürel ve tarihsel farklılıkla birlikte Batı'da da Türkiye'de de muhafazakârlığın önemseydiği temel kurumlar gelenek, din ve ailedir²¹¹.

2.2. MUHAFAZAKÂRLIĞIN YAPISAL ÖGELERİ

2.2.1 Gelenek

Geleneklerin, muhafazakâr düşüncede önemli bir yeri vardır. Buna göre toplumun devamlılığını sağlamak için geleneklerin varlığı şarttır²¹². Muhafazakâr düşüncede geleneğe önem verilmesinin başlıca nedeni aklın yeterli olmadığına inanılmasıdır²¹³.

İnsan aklının sınırlı olması nedeniyle ancak geleneklere güvenileceğini savunan²¹⁴ muhafazakârlıkta köksüzlüğe güvensizlik vardır. Bu nedenle geleneksel çevreye tam güven duyulmakta ve onun sağladığı sürekliliğin toplumsal yapıyı ayakta tuttuğu düşünülmektedir. Türkiye'de muhafazakârlığın kurucu babalarından Yahya Kemal de geride kalmış Osmanlı tarzını yeniden kurmayı önermiştir²¹⁵. Burada önerilen şeyin geleneği ayakta tutmak olduğu açıktır.

Osmanlı ve devamında gelen Türkiye'de muhafazakârlık, ataerkilliğin sürekliliğini temsil etmektedir. Feminist eleştiride ifade edildiği gibi, üretim ilişkileri itibariyle Osmanlı'dan devralınan ataerkillik biçiminde süreklilik vardır. Çünkü eski ataerkillik biçimini belirleyen tek şey İslam ve onun hukuku değildir. Böyle olduğu

²⁰⁹ Uluçakar, a.g.m, s.358.

²¹⁰ Demirkanoğlu, a.g.m, s.295.

²¹¹ Çaha, a.g.m, s.21.

²¹² Ayata ve Takkaç, a.g.e, s.33.

²¹³ Mehmet Zeki Duman, "Muhafazakâr Düşünce Geleneğinde Gelenek", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 103, 2020, s.48.

²¹⁴ Camız, a.g.m, s.186.

²¹⁵ Bora, a.g.e, s. 344.

için de laik Cumhuriyete geçiş bir kopuş olmamıştır²¹⁶. Ataerkilliğin kapitalizm öncesi biçimi ile kapitalist toplum arasında belirgin bir fark bulunmaması, geleneksel ve modern toplum biçimleri arasındaki ilişkinin süreklilik özelliğini öne çıkarmaktadır²¹⁷.

Muhafazakârlar gelenekleri ve görenekleri, âdetleri, alışkanlıkları ve yerleşik uygulamaları güvenli zemin kabul etse de bu doğru değildir. Toplumun hak ve özgürlükler bakımından gelişmesi söz konusu olduğunda rasyonel değişim yerine geleneklerin korunması dezavantajlı grupların ortaya çıkmasına neden olabilir. Nitekim bunun kadın için kesinlikle geçerli olduğunu yapılmış saha araştırmaları, yargıya yansıyan vakalar ve yaşanan çok sayıda örnek doğrulamaktadır. Yerleşik geleneklerden kuşku duyulmadıkça da olumlu ve iyi yönde gelişme sağlanamayacaktır. Bu yüzden liberal feminizmin düşünürü Frances Wright, “Geleneklerle ebedileştirilmiş hakikatin ancak kuşkuculukla yıkılabileceğini” savunmuştur²¹⁸. İngiliz yazar, filozof ve kadın hakları savunucusu Mary Wollstonecraft da bu durumu “Gelişmemiş insanlar anlık hislerle ve rastlantısal olarak edindikleri alışkanlıklarla davranırlar; ama bu tür güdüler bazen doğruyu da gösterebilir yaşamın genelinde temel alınamaz, çünkü davranışlar düşünceyle canlandırılmadıkça, gelenek ve alışkanlık onları her zaman güçsüz düşürür” şeklinde ifade etmiştir²¹⁹.

2.2.2 Din

Muhafazakâr düşüncede geleneksellik kültürel veya dini bir altyapıya da sahiptir²²⁰. Çünkü din toplumdaki en önemli kurumlardandır²²¹. Hatta toplumun bel

²¹⁶ Gülnur Acar Savran, *Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin*, İstanbul, Kanat Kitap, 2013, s. 116.

²¹⁷ Acar Savran, a.g.e, s. 40.

²¹⁸ Çakır, *Feminizmin Ataerkil İktidarın Eleştirisi*, s.445.

²¹⁹ Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012, s. 254.

²²⁰ Suda, a.g.e, s.118.

²²¹ Köni ve Torun, a.g.m, s.191.

kemiğidir²²². Muhafazakârlıkta topluma varlık verenin din olduğu kabul edilmektedir. Din aynı zamanda toplumun birleştiricisi olarak da görülmektedir. Bu düşüncede din, toplumun devamı için önemli bir işleve sahiptir²²³. Dinin toplumu korumada bir güvenlik sistemi olarak görülmesi dikkat çekicidir²²⁴. Bu nedenle dinin bireysel alandan çıkarılarak toplumsal amaca hizmet etmesi gerektiği savunulmaktadır²²⁵.

Toplumun istikrarında dine önemli bir görev yüklenmiştir²²⁶. Buna göre düzenin oluşabilmesi için geleneksel bir dinin varlığı şarttır²²⁷. Muhafazakârlık dinin önemini özellikle vurgulamaktadır. Çünkü kurumsallaşmış din olmadan toplumun devamının mümkün olmadığını varsaymaktadır. Aydınlanma düşüncesi ve hareketi ile birlikte din toplumsal anlam ve değerini kaybedince geleneksel kesimler ve gelenekselci düşünürler açısından dinin muhafaza edilmesi büyük önem kazanmıştır²²⁸.

Geleneğin oluşması ve yayılmasında en önemli kurum dini kurumlardır. Hristiyanlık için bu kurum kilise olurken Müslümanlık için İslam uleması olmuştur. Dolayısıyla dini kurumlar, toplumlarda geleneğin taşıyıcılığını yapmaktadır²²⁹.

Modernliğin getirdiği bireycilik beraberinde dinin de bireyselleşmesine yol açmıştır. Geleneksel toplumda din, toplumsal hayatın içinde yer alırken modernleşme ile birlikte din bireylerin özel alanına dahil olmuştur²³⁰. Modern dönemle birlikte ortaya çıkan seküler dünya görüşü²³¹ modernliğin en çok dini kurumlarla karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla modernleşmenin geleneğin otoritesini

²²² Çaha, a.g.m, s.22.

²²³ Uluçakar, a.g.m, s.353.

²²⁴ Mert, a.g.m, s.76.

²²⁵ Demirkanoğlu, a.g.m, s.295.

²²⁶ Ernur Genç ve Tuba Coşkun, “Muhafazakârlık ve Türkiye Muhafazakârlıklarının Bazı Halleri”, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, 2015, s.32.

²²⁷ Suda, a.g.e, s.131.

²²⁸ Camız, a.g.m, s.187.

²²⁹ Uğurlu, a.g.e, s.39.

²³⁰ Kargın, a.g.e, s.11.

²³¹ Uğurlu, a.g.e, s.191.

sarsması beklenmedik gelişme değildir. Geleneği oluşturan, aktaran ve toplumda anlam ifade etmesinde en çok rol oynayan²³² dini kurumlar modernleşme sürecinde gözden düştüğünde dinsel inançlar da özel yaşam alanına çekilmiştir²³³. Muhafazakârlığın modernleşme ile çekişmesinin özünde dinin konumu vardır. Toplumsal düzeni esas alan muhafazakârlık için dinin bireysel hayatlara özgü hale gelmesi kabul edilemezdir. Sekülerleşme nedeniyle dini inanç ve davranışlar bireyselleştiğinde gelenekleri yaşatmanın imkanı kalmayacaktır.

2.2.3 Aile

Muhafazakâr düşüncenin en önemli kurumu ailedir²³⁴. Aile, toplumsal değerlerin hem öğrenildiği hem de yaşatıldığı yer olması nedeniyle önem arz etmektedir²³⁵. Din gibi aile kurumu da bireye varlık kazandıran bir kurumdur²³⁶. Bütün bu kurumların amacı toplumun, yani ailenin devamını sağlamaktır. Muhafazakâr düşünürlerden Louis de Bonald'ın ifade ettiği üzere toplumun molekülü ailedir²³⁷.

Muhafazakârlık, toplumu önceleyen bir düşünce olarak bireyi ikinci plana atar. Toplumun mutlaklığını kabul ederek bireylerin aile gibi toplumsal kurumlardan ayrı düşünülmemeyeceğini savunur²³⁸. Modernliğin ise beraberinde getirdiği en önemli özellik bireyciliktir²³⁹. Modernliğin benimsediği toplum, geleneksellikten olabildiğince uzaklaşmış, bireyi merkezine almış bir toplumdur. Bu toplumda istenen

²³² Uğurlu, a.g.e, s.197.

²³³ Perşembe, a.g.m, s.161.

²³⁴ Kıvanç Demirci, "Türkiye'de 2002 Sonrası Muhafazakâr Düşüncenin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme", Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 14, Sayı 1, 2021, s.250.

²³⁵ Mehmet Zeki Duman, "Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 4, 2012, s.45.

²³⁶ Bekir Berat Özipek, "Muhafazakâr Siyasetin Temelleri", Liberal Düşünce, Sayı 34, 2006, s.6.

²³⁷ Sezik, a.g.e, s.114.

²³⁸ Genç ve Coşkun, a.g.e, s.31.

²³⁹ Önder Erol, a.g.m, s.60.

aile tipi çekirdek ailedir²⁴⁰. Bu nedenle toplum konusunda muhafazakârlık ile modernlik iki karşıt kutupta yer alır.

Muhafazakârlıkta mülkiyet önemli bir konudur. Mülkiyet ve otoritenin toplumsal düzeni oluşturmada önemli rolleri olduğu ileri sürülmektedir.²⁴¹ Aile ve mülkiyetin birbirinin varlığına muhtaç olduğu savunulmaktadır. Bu düşüncede mülkiyetin ve ailenin, toplumun düzenini sağladığı belirtilmektedir²⁴².

2.3. MUHAFAZAKÂR DÜNYANIN ALGILARI

Avrupa’da yaşanan değişimlerle birlikte modern ve geleneksel kavramları türemiştir. Yeni olan “modern” kavramıyla ifade edilirken, eskiyi belirtmek üzere “gelenek” kavramı kullanılmıştır. Böylelikle yenilikleri savunmak için “modern düşünce dünyası”, eskiye bağlılığı ifade etmek için de “geleneksel düşünce dünyası” kavramsallaştırması yaygınlaşmıştır²⁴³.

Modernlik ve muhafazakârlığın çatışması aslında temellerinde yatar. Modernlik düşüncesi oluşurken geçmişi reddeden bir tutum sergilemiştir. Alain Touraine bunu şu şekilde belirtmiştir: “Modern toplum, dünyanın kutsal düzeninin ortadan kalkmasıyla birlikte doğar.”²⁴⁴. Yani gelenekselin ortadan kaldırılmasıyla modernlik onun yerini almaktadır. Geleneksel düşünce dünyasının da modernlik eleştirisi burada başlamaktadır.

Muhafazakârlık, modern düşünce dünyasına yönelttiği eleştirilerle aslında kendi algı dünyasını da inşa etmiş olmaktadır. Muhafazakâr algı dünyası incelendiğinde İstanbul Sözleşmesi’ne karşı tepkileri çözümlenmek de kolaylaşacaktır.

²⁴⁰ Ali Osman Sezer, “Modernlik ve Muhafazakârlık”, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Cilt 10, Sayı 40, 2014, s.162.

²⁴¹ Demirkanoğlu, a.g.m, s.293.

²⁴² Doğan, “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”, s.173.

²⁴³ Şallı, a.g.m, s.56.

²⁴⁴ Touraine, a.g.e, s.241.

Muhafazakâr algı dünyasını anlamayı sağlayacak temel konular kadın, aile, kadına şiddet ve toplumsal cinsiyettir.

2.3.1 Kadın

Kadın, varlığıyla her ideolojide tartışılmaktadır. Bunun nedeni, kadının her ideolojinin vitrininde yer almasıdır²⁴⁵. Aydınlanma döneminde dinin etkisinin azalması ile kadın ve aile konusunda yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda da kadın hareketi başlamıştır. Devamında Fransız Devrimi ile birlikte kadın erkek eşitliği gündeme gelmiştir. Kadın hakları bu süreçle birlikte konuşulmaya başlanmıştır²⁴⁶.

Muhafazakârlık, ataerkil uygulamalar içermektedir²⁴⁷. Ataerkil düşünce tarzı ile biçimlenen toplumlarda da kadınların ikincil konumda yer aldığı sıkça karşılaşılan bir durumdur²⁴⁸. Bu toplumlarda kadınlar, erkeklere göre daha az önemli görülmektedirler²⁴⁹. Ataerkil ideoloji kadına kadın olarak yer vermemektedir. Bu ideolojide kadın ancak erkeğin gölgesi olarak var olabilmektedir²⁵⁰. Ataerkil sistemin ayakta tutulması ve kadınların kontrol edilmesi için din, gelenek ve âdetler araç olarak kullanılmaktadır²⁵¹. Bu sebeple modernlik, dini, kadının özgürleşmesi önünde bir engel olarak görmektedir²⁵².

Kadın ve aile konusundaki değişimler muhafazakâr düşüncenin her zaman direndiği konular olmuştur²⁵³. Muhafazakâr düşüncede kadın erkekle eşit olmadığı

²⁴⁵ Funda Şenol Cantek, “Toplumsal Cinsiyet ve Mekânsal Şiddet”, *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*, Ed. Betül Yazar, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s.165.

²⁴⁶ Tuksal, a.g.e, s.21.

²⁴⁷ Demirkanoğlu, a.g.m, s.299.

²⁴⁸ Şafak Parlak Börü, “Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt 30, Sayı 133, 2017, s.46.

²⁴⁹ Alison Stone, *Feminist Felsefeye Giriş*, İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2019, s.24.

²⁵⁰ Josephine Donovan, *Feminist Teori*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s.355.

²⁵¹ Sultana, a.g.m, s.421-422.

²⁵² Günerigök, a.g.e, s.344.

²⁵³ Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurtaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul, Metis Yayınları, 2013, s.99.

gibi ancak onun tamamlayıcısı olabilir²⁵⁴. Kadının kendisi de dahil olmak üzere malları ve hatta tüm varlığı üzerinde erkeğin hakimiyet sahibi olduğu; ailenin reisi olmaktan, ekonominin sorumluluğuna her türlü işin erkeğin üzerinde bulunduğu kabul edilmektedir²⁵⁵. Kadın ise ancak ailenin içindeki rolü ile varlık göstermektedir²⁵⁶. Bunun sonucunda da geleneksel olarak kadınlara verilen roller eş ve anne rolleridir. Bu rollerin dışına çıkan kadınlar toplumda hoş karşılanmazlar²⁵⁷. Bunun nedeni muhafazakârlık için en önemli kurumlardan olan ailenin öncelikle korunmayı gerektiren bir alan görülmesidir²⁵⁸. Kadının aile ile birlikte tanımlanmasının bir sonucu olarak kadınlara verilen her yeni hak da aile için tehlikeli varsayılmaktadır²⁵⁹. Muhafazakârlığın aileyi korurken tartıştığı birkaç olgu vardır. Bunların başında kürtaj ve eşcinsellik gelmektedir. İki konu da ailenin varlığına aykırı ve karşıt görüldüğünden muhafazakâr düşüncenin eleştirilerine maruz kalmaktadır. Özellikle eşcinsellik, geleneksel aileye savaş açtığı ve muhafazakârlığın birincil kaynaklarından dine de uymadığı gerekçesiyle kabul edilmemektedir²⁶⁰.

Kadın algısının en çok ön plana çıktığı noktalardan biri de namus kavramıdır. Namus, aile birliği için elzem sayılan bir kavramdır²⁶¹. Bunun nedeni kadının namusunun ailesi ile ilişkilendirilmesidir. Dolayısıyla kadının yanlış davranışının aile için bir leke olduğu kabul edilmektedir²⁶². Namus kavramının kadın ile birlikte tanımlanması sonucunda kadın egemenlik altında tutulmaktadır²⁶³.

²⁵⁴ İSTİP, a.g.e, s.11.

²⁵⁵ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.541.

²⁵⁶ Funda Kemahlı Garipoğlu ve Ayşem Sezer Şanlı, “Muhafazakâr ve Feminist İdeolojiler Bağlamında İstanbul Sözleşmesi Tartışmalarına Yönelik Bir Eleştirel Söylem Analizi”, Memleket Siyaset Yönetim, Cilt 16, Sayı 35, 2021, s.131.

²⁵⁷ Nilgün Yıldırım, “Toplumsal Cinsiyet ve Aile-Din-Toplum”, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Ed. Dr. Ulrike Dufner, Semahat Sevim, İstanbul, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 2007, s.50.

²⁵⁸ Doğan, “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”, s.171.

²⁵⁹ Mücahit Gültekin, *Aile Niçin Dağılıyor: Aile Politikaları ve İstanbul Sözleşmesi*, Bursa, Aile Akademisi Derneği, 2013, s.7.

²⁶⁰ Köni ve Torun, a.g.m, s.198.

²⁶¹ Doğan, “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”, s.175.

²⁶² Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, s.81.

²⁶³ Dilek Keleş ve Duygu Onay Çöker, “İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği”. *Kültür ve İletişim*, Cilt 24, Sayı 48, 2021, s.383.

Kadınların toplum içindeki yeri ilk çağlardan beri ev içinde yer almaktadır. Erkekler dışarıda avcı olarak konumlandırılırken kadınlar ev işleriyle ve çocuk yetiştiriciliği ile görevlendirilmiştir. Bu sebeple de tarihin ilk zamanlarından beri kamusal alan erkeklerin hakimiyetinde olmuştur²⁶⁴. Kadınların, kamusal hayata katılımı ile başlayan süreçte geleneksel olarak toplum tarafından tayin edilen rollerini bir kenara bırakarak yeni bir arayış içinde olmaları ile geleneksel kadın-erkek algısının değiştiği aşıkardır²⁶⁵. Muhafazakârlık ise biyolojik olarak biçimlenen cinsiyetlerin doğal bir şekilde roller üstlendiklerini savunmaktadır. Buna göre kadının rolü de evle ilgili kısımdır²⁶⁶. Dolayısıyla kadının, ailesinin yani eşi ve çocuklarının bakımını üstlenmesi beklenmektedir²⁶⁷. Bu rollerin değiştirilerek kadına verilen çalışma hakkının getirdiği ekonomik bağımsızlık nedeniyle ailenin tehdit altında olduğu geleneksel çevrelerce iddia edilmektedir²⁶⁸.

Osmanlı'da geçmişten kopmanın bir tezahürü olarak Batılılaşma hareketlerinin önem kazanması ve ardından da Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte kadın hakları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Modernleşme hareketinin öncelikle üzerinde durduğu konu kadın ve ailedir. Ailenin dönüştürülmesi ile toplumsal dönüşümün sağlanacağı kabul edilmektedir. Kadın hakları ve kadının konumu, Batılılaşmanın önemli bir adımı sayılmıştır²⁶⁹.

Kadınların eğitimi ile başlayan reform süreci, özellikle kadınların değişim talepleri muhafazakâr kesim tarafından eleştirilmiştir²⁷⁰. Muhafazakâr görüş, kadının evden çıkarılarak hayata katılmasının Batılılaşma politikası olduğunu savunmuştur. Bu politika ile amacın kadın üzerinden ailenin değişimini sağlamak olduğu iddia

²⁶⁴ Giddens, a.g.e, s.70.

²⁶⁵ Doğan, "Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)", s.170.

²⁶⁶ Demirkanoğlu, a.g.m, s.296.

²⁶⁷ Stone, a.g.e, s.38.

²⁶⁸ Doğan, "Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)", s.171.

²⁶⁹ Nilüfer Çağatay ve Yasemin N. Soysal, "Uluslaşma Süreci ve Feminizm Üzerine Karşılaştırmalı Düşünceler", *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Ed. Şirin Tekeli, İstanbul İletişim Yayınları, 1993, s. 335.

²⁷⁰ Avcı, a.g.m, s.231.

edilmiştir²⁷¹. Kadının ekonomik bağımsızlığı ile ailenin dağılmanın eşğine gelmesi arasında kurulan ilişki yanlış gözükmetedir. Bu varsayımda aile birliğinin bozulmasından kadın sorumlu tutulmaktadır. Kadının ekonomik bağımsızlığı kazanınca otomatik olarak aile birliğinin bozulduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla kadının ekonomik bağımsızlığını kazanmaması ile aile birliğinin korunacağı farzedilmektedir. Oysa yapılan araştırmalar, aile içinde geçimsizlik, mutsuzluk ve kadına yönelik şiddet durumunda ekonomik bağımsızlık sahibi olmadığı için kadın karşı koyacak gücü bulamadığından yapay olarak aile birliği korunmaktadır.

Batıda boşanma kararının çoğunlukla kadından gelmesi, Batılı kadının aile içindeki olumsuz koşullara katlanma mecburiyetinden kurtulmasıyla açıklanabilir. Yapılan bir araştırmaya göre ABD'deki boşanmaların %70'inde boşanmayı kadınlar gerçekleştirmektedir. Üniversite eğitimi almış kadınlarda bu oran %90'a kadar çıkmaktadır. İngiltere'de ise 2019 yılında İngiltere ve Galler'deki boşanmaların %62'sinde kadınların dilekçe verdiğini ortaya koymaktadır. ABD merkezli Education Development Center'da psikolog ve ev içi şiddet uzmanı Heidi Kar'a göre, boşanmaların artmasının kadınların özgürleşmesiyle aynı döneme denk gelmesi tesadüfi değildir²⁷².

Son yirmi yılda boşanma oranının %17'den %31'e çıktığı Türkiye'de kadınlar %24 oranında sorumsuz ve ilgisiz davranma gerekçesiyle boşanmaktadır. %19'u aldatma, %15'i de dayak ve kötü muamele nedeniyle boşanmayı seçmiştir²⁷³. Eğitim ve ekonomik yeterlilik seviyesi yükseldikçe oranlar da artmaktadır.

Siyasal muhafazakârlığın, aileyi birarada tutmak için kadının temel haklarından mahrum edilmesini savunduğu anlaşılmaktadır. Muhafazakâr dinadamı İhsan

²⁷¹ Meryem Şahin ve Mücahit Gültekin, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile (İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye), İstanbul, SEKAM Yayınları, 2016, a.g.e, s.57.

²⁷² Katie Bishop, Kadınlar neden erkeklerden daha fazla boşanma davası açıyor?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61508597>, 2022.

²⁷³ Euronews Türkçe, Türkiye'de evlilik istatistikleri: Boşanmalar ve ortalama evlenme yaşı yükseliyor, <https://tr.euronews.com/2022/04/11/turkiye-de-2021-de-evlenen-cift-say-s-562-bin-bosanan-174-bin-ciftler-neden-bosan-yor>, 2022.

Şenocak, Euronews Türkçe'nin twitter hesabında yayınlanan “Cinsiyet eşitliğinde zirvedeki İskandinav ülkelerinde tecavüz oranları korkutucu seviyede” başlıklı haberi alıntılıdığı 3 Nisan 2019 tarihli tweetinde şöyle demiştir:

“Allah(cc) kadını kadın, erkeği de erkek olarak yaratmış, birine annelik diğerine de babalık rolünü vermiştir. Cinsiyet eşitliğinden bahsetmek Allah'la savaşmak ve insanlığı eşcinsel olmaya davet etmektir. Allah'la savaşanların sonu şunlar gibi olur.”²⁷⁴

Bu yaklaşıma muhafazakâr kadınlardan da tepki vardır. Yazar Nazife Şişman, muhafazakâr erkeğin bakışındaki çarpıklığı şöyle eleştirmektedir:

“Bu konular tartışıldığında klişe bir yaklaşım giriyor hemen devreye: Aileyi koruyacak olan kadınlardır, kadınlar çalışma hayatına atıldı boşanmalar arttı, gelecek nesiller anneye emanet vb. Ailenin zevalinden kadınları sorumlu tutan, bekasını da kadınların üzerine havale eden bir yaklaşım bu. Ve bu yaklaşım neredeyse başka hiç bir parametreyi dikkate almıyor: Mesela erkeklerin aileyle bağlılık ve sorumluluk ilişkilerindeki değişimi; kentli seküler kültürün kadınların ve erkeklerin, aileye ve çocuğa bakışı üzerindeki etkilerini; yeni cinsellik kültürünün ahlaki aşındırıcı boyutunu; sosyo-ekonomik, kültürel pek çok başka etkeni hiç dikkate almaksızın “kadın ve aile” diyor, başka da bir şey demiyorlar”²⁷⁵.

Türkiye'de siyasal muhafazakârlığın 90'lı yıllarda kadının başörtüsü ile kamusal alanda görünür olma talebi ve mücadelesinin kadın hakları için kazanım olacağı varsayımı yanlışlanmıştır. Serpil Sancar, “başörtüsüne özgürlük” talebinin kadınların eğitime katılma ve kamu kurumlarında çalışma haklarını ellerinden alan uygulamalara karşı önemli bir siyasal talep olduğunu belirtmiştir. Sancar'a göre başörtülü kadınların kamusal alanda görev alması açık/kapalı kutuplaştırmasının arkasındaki “cinsiyetçi ideolojik önyargıların” gerilemesini sağlayan önemli bir adım olmuştur. Fakat başörtülü kadınların muhafazakâr ataerkinin belirlediği sınırlar içinde kaldıklarını belirtmiştir. Sancar bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Örtülü kadınlar dini patriarkinin tahakkümünü aşıp da erkeklerin yönetimindeki sosyal ve siyasal çevrelerin dışına çok da çıkamadılar. Bunu aşmak için, gerçekten de Sünni

²⁷⁴ İhsan Şenocak, <https://twitter.com/ihsansenocak/status/1113776460391645185>, 2019.

²⁷⁵ Nazife Şişman, Muhafazakar Aile Kadına İhale, <https://kadem.org.tr/muhafazakar-aile-kadina-ihale/>, 2013.

İslam içinden ciddi bir kadın hakları hareketinin yeşermesi gerekiyordu; bu olmadı, olmadı”²⁷⁶.

2.3.2 Aile

Muhafazakâr düşüncede en önemli kavram, toplumun yapı taşı kabul edilen ailedir. Buna göre toplumun temelinde birey değil aile vardır²⁷⁷. Bu düşüncede birey kenara atılırken asıl önemli görülen aile olmuştur²⁷⁸. Ailenin önemi, toplumu meydana getirmesinde ve toplumsal alışkanlıkları aktarmasında yatar. Her bir bireyi, toplumsal birey haline getiren de ailedir²⁷⁹. Aileye bu kadar önem verilmesinin bir nedeni de toplumu oluşturan geleneklerin devamını sağlamasıdır²⁸⁰. Muhafazakâr zihin dünyası, aileye atfettiği önemden dolayı aileye yapılacak müdahalelere izin vermez²⁸¹. Aileyi yıkma hedefi olduğuna inanılan Aydınlanma ve Sanayi Devrimi, muhafazakârlık düşüncesinde eleştirilmiştir²⁸². Bunların sonunda gerçekleşen modernleşmenin sonuçlarından en çok etkilenen kurum da aile olmuştur. Modernlikle birlikte gelen bireyci anlayıştan ailenin derin biçimde etkilendiği görülmektedir²⁸³.

Muhafazakârlık aileyi monarşik bir yapı olarak görmektedir. Bu yapının başında da baba bulunmaktadır²⁸⁴. Yukarıda da belirtildiği üzere muhafazakâr düşünce ataerkil uygulamaları barındırmaktadır. Aile ise ataerkil sistemin ana unsurlarından biridir²⁸⁵. Ataerkil düşünce ile şekillenen toplumda erkek evin reisi

²⁷⁶ Serpil Sancar, Kadın Haklarında Hasar Tespiti 5: Kadınların dindarlığı, başörtüsü serbestliği ve kadın hakları, <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin-haklarinda-hasar-tespiti-5-kadinlarin-dindarligi-basortusu-serbestligi-ve-kadin-haklari-haber-1549375>, 2022.

²⁷⁷ Suda, a.g.e, s.127.

²⁷⁸ Serter, a.g.m, s.117.

²⁷⁹ Çaha, a.g.m, s.22.

²⁸⁰ Demirkanoğlu, a.g.m, s.292.

²⁸¹ Duman, “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı”, s.46.

²⁸² Camız, a.g.m, s.185.

²⁸³ AAD, İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştırıcı 10 Soru-10 Cevap, s.11.

²⁸⁴ Suda, a.g.e, s.127.

²⁸⁵ Yarar, a.g.e, s. 15.

olarak kabul edilmektedir. Buna göre erkek evin sahibi ve koruyucusudur²⁸⁶. Ailenin reisi denildiğinde, muhafazakâr çevrelerin aklına erkek gelmektedir. Aile onlara göre erkek liderliğinde bir araya gelmiş bir kurumdur²⁸⁷. Bunun bir örneğini eski Medeni Kanun'da görmek mümkündür. Evin reisini erkek kabul eden Medeni Kanun anlayışı bu geleneksel düşüncenin bir uzantısıydı²⁸⁸.

Muhafazakâr düşüncede geleneksel ailede kadın pasif bir konumdadır²⁸⁹. Dolayısıyla aile içinde kadının konumu ikincil bir konumdur²⁹⁰. Bunun nedeni ailede kadına ev hayatı verilirken erkeğin evin geçiminden sorumlu yapılmasıdır²⁹¹.

Yunan düşüncesine dayanan kamusal alan ve özel alan ayrımına göre kamusal alan erkeklerin yönetiminde bir alanken ev ise kadın ve çocukların olduğu alandır²⁹². “Kamusal alan-özel alan” ayrımının sonucu olarak aile mahrem alan kabul edilmiştir. Bu ayrımın ulaştığı yerde, aileyi geçindirmekle görevli kişi evin erkeği olurken kadınlar evin işleri ile ilgilenen kesim olmuştur²⁹³. Kadın, aile içinde doğal ortamında kabul edilmiş ve aynı zamanda ev içinin kadın için güvenli olacağı varsayılmıştır. Bunun sonucunda eve bağımlı hale getirilen kadın iş hayatından da dışlanmış²⁹⁴. Özel alan kabul edilen ailenin içinde gerçekleşen şiddete müdahale edilmesi bütün gelişmelere rağmen hala çok mümkün olmamaktadır²⁹⁵. Nancy Fraser da bunu vurgulamıştır. Buna göre ailede kadının yeri erkeğe göre belirlenmektedir. Bunun bir sonucu olarak da kamusal alandaki eşitsizlikler aile içindekine benzer şekilde meydana gelmektedir²⁹⁶.

²⁸⁶ Donovan, a.g.e, s.100.

²⁸⁷ Keleş ve Onay Çöker, a.g.m, s.383.

²⁸⁸ Karınca, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, s.23.

²⁸⁹ Izabela Kowalczyk, “Polonya’da Toplumsal Cinsiyet”, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Ed. Dr. Ulrike Dufner, Semahat Sevim, İstanbul, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 2007, s.17.

²⁹⁰ Kemahlı Garipoğlu ve Sezer Şanlı, a.g.m, s.131.

²⁹¹ Doğan, “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”, s.173.

²⁹² Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul, Metis Yayınları, 2010, s.38-39.

²⁹³ Çakır, *Feminizmin Ataerkil İktidarın Eleştirisi*, s.463.

²⁹⁴ Kemahlı Garipoğlu ve Sezer Şanlı, a.g.m, s.132.

²⁹⁵ Yakın Ertürk, “Kadın Haklarının Uluslararası Hukuki Çerçevesi”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, 2008, s.59.

²⁹⁶ Giddens, a.g.e, s.156.

Ailede gizlilik ve ailenin her şeyin önünde olması muhafazakârlık için çok önemlidir²⁹⁷. Ataerkil sistem aileyi öncelikli kabul ettiğinden aile içinde yaşananların gizli kalması gerektiğini savunmaktadır. Bunun sonucunda kadınların birçok hak ihlali ile karşı karşıya geldiği ve bunu gizli tuttuğu bilinmektedir. Aileye verilen önem ve mahrem alan kabul edilmesi sonucunda meydana gelen insan hakları ihlalleri görünmez hale gelmektedir. Ailenin gizliliğinin öncelikli olması nedeniyle her şey bu gizliliğe tâbi olmaktadır²⁹⁸. Ailenin kutsal kabul edilmesi ve mahrem sayılması sonucunda meydana gelen şiddet de meşrulaştırılmaktadır²⁹⁹.

2.3.3 Kadına Şiddet

Tüm toplumlarda kadınlar, cinsiyetleri nedeniyle hem özel alanda hem de kamusal alanda şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu şiddet ise toplumsal ve kültürel değerlerde karşılık bularak meşrulaştırılmıştır³⁰⁰. Kadına yönelik şiddetin asıl nedeni, kadının sosyal ve cinsel olarak egemenlik altında tutulmasının istenmesidir³⁰¹. Ataerkil toplum beraberinde erkeklerin üstünlüğünü de getirmektedir. Erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü toplumda, toplumsal cinsiyete dayanan şiddet meydana gelmektedir³⁰². Kadının ev içinde ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenmesine dayalı cinsiyetçi iş bölümü de şiddetin nedenlerinden biri olmaktadır³⁰³.

Kamusal alan ve özel alan ayrımının sonucunda oluşan toplumsal cinsiyet eşitsizliği şiddetin temel sebebidir³⁰⁴. Şiddetin özellikle aile içinde gerçekleşen türü müdahaleden muaf tutulmaktadır. Bu alana müdahale, özel alana müdahale anlamına gelmektedir. Bu sebeple de aile içinde, yani özel alanda yaşananlar aile içinde

²⁹⁷ Ertürk, a.g.m, s.61.

²⁹⁸ Feride Acar ve Yakın Ertürk, “Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar ve Sorunlar”, *Birkaç Arpa Boyu... 21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt 1*, Ed. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s.295.

²⁹⁹ Kemahlı Garipoğlu ve Sezer Şanlı, a.g.m, s.132.

³⁰⁰ Acar ve Ertürk, a.g.e, s.289.

³⁰¹ İlkkaracan, a.g.e, s.147.

³⁰² Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.31.

³⁰³ Dalkılıç, a.g.m, s.74.

³⁰⁴ Uygur ve Çağlar, a.g.e, s.124.

kalmaya zorlanmaktadır. Geleneksel ailenin önemi ve mahremiyetine vurgu yapan geleneksel toplumlarda bu şiddet kabul edilebilir görülmektedir³⁰⁵.

Ataerkil düzende kadın, özel alan kabul edilen ev ile ilişkilendirilirken, erkek kamu alanına dahil edilir³⁰⁶. Kamusal alanın erkeklere tahsis edilmesi ve devletin sadece kamusal alana müdahale etmesi sonucunda özel alan özgürlük alanı olmuştur. Özel alan sayılan aileye devlet müdahalesi kabul edilmemektedir. Bu sebeple de özel alan erkek egemenliğine teslim edilmiştir³⁰⁷. Böylelikle de ev içi şiddetin çoğu zaman faili olan erkek, adeta devlet tarafından kadının kontrolünü sağlamak üzere görevlendirilmiş olmaktadır³⁰⁸. Aynı zamanda kadına toplum tarafından biçilen ikincil konum nedeniyle de şiddet normalleştirilmektedir. Aile içinde olanın aile içinde kalması anlayışı da bu şiddeti görünmez kılmaktadır³⁰⁹.

2.3.4 Toplumsal Cinsiyet

Muhafazakâr düşüncede toplumsal cinsiyet denildiğinde erkeksilik ve kadınsılık özellikleri anlaşılmaktadır³¹⁰. Fakat toplumsal cinsiyet kuramcıları, toplumsal olarak belirlenen bu rollerin kültür tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır³¹¹. Toplumsal cinsiyetin toplumdan topluma değişmesi modern düşünce dünyası tarafından ileri sürülen bir düşüncedir. Buna göre tek bir toplum ve tek bir kültür olmadığı için farklı toplumsal cinsiyet algıları mevcuttur. Bu da geleneksel düşüncenin toplumsal rollerin biyolojik olduğu savını çürütmektedir³¹². Toplumsal cinsiyeti savunanlara göre çocuğun doğduğu dünya halihazırda cinsiyetli

³⁰⁵ Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.46.

³⁰⁶ Korkmaz ve Başer, a.g.m, s.72.

³⁰⁷ Bertay, Tarihin Cinsiyeti, s.37.

³⁰⁸ Ertürk, a.g.m, s.60.

³⁰⁹ Aysel Günindi Ersöz, "Türkiye'de Boşanma Olgusu ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", Sosyoloji Konferansları, Sayı 43, 2011, s.261.

³¹⁰ Günerigök, a.g.e, s.332.

³¹¹ Şahin ve Gültekin, a.g.e, s.4.

³¹² Stone, a.g.e, s.55.

bir dünyadır, dolayısıyla cinsiyeti oluşturan da doğduğu dünya ve ailesidir³¹³. Muhafazakâr çevreler ise bu görüşe karşı çıkarak cinsiyet rollerinin doğuştan geldiğini iddia etmektedirler³¹⁴.

Toplumsal cinsiyet kavramı beraberinde kadının ikinci plana atıldığı bir düzeni getirmektedir. Buna göre kadınlar, bu düzende erkeklere göre her şeyin daha azına sahiptir. Yani daha az maddi kaynaklar, daha az güç, daha az sosyal statüler gibi³¹⁵. Toplumsal cinsiyetin öngördüğü bir iş bölümü vardır. Buna göre kadın evin temizliği ve çocuk bakımı ile ilgilenirken, erkek dışarıda çalışır. Kadın çalışırken bebeğin doğması durumunda kadının işi bırakması söz konusu olurken erkeğin işi devam etmektedir. Erkeğin işi her zaman öncelik sahibidir ve iş ile ilgili bir değişim olduğunda bu bütün aileyi etkilemektedir³¹⁶.

Toplumsal cinsiyet aile içerisinde tekrar tekrar oluşturulmaktadır³¹⁷. Çocukların toplumsal cinsiyet rollerini çocukluktan itibaren öğrendikleri kabul edilmektedir. Bu önermeye göre çocukların oyuncakları, kitapları ya da izledikleri şeylerde bu roller onlara ezberletilmektedir³¹⁸. Geleneksel olarak erkek çocuklarının saldırganlığı kabul görürken, kızların ise itaatkâr olmaları beklenmektedir³¹⁹.

Siyasal muhafazakârlığın İstanbul Sözleşmesi'ne itirazının fikri temelini toplumsal cinsiyet kavramı oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı ortaya çıkmadan önce de muhafazakârlık kadın ve erkeğin toplumsal rolleri konusunda aynı fikirdeydi. Kavram ortaya çıktıktan sonra doğal olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine itiraz etmiştir. Dolayısıyla muhafazakârlığın toplumsal cinsiyet eşitliğine eleştirileri bu kavramın ortaya çıkmasıyla başlamış değildir.

³¹³ Hülya Durudoğan, “İkinci Dalga Fransız Feminizmine Kısa Bir Bakış”, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed. Hülya Durudoğan, Fatoş Gökşen, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2010, s.71.

³¹⁴ Şahin ve Gültekin, a.g.e, s.18.

³¹⁵ Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.49.

³¹⁶ Anne Phillips, *Demokrasinin Cinsiyeti*, İstanbul, Metis Yayınları, 1995, s.144.

³¹⁷ Nadide Karkıner, “Aile ve Evlilik”, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Ed. Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2011, s.142.

³¹⁸ Giddens, a.g.e, s.209.

³¹⁹ Karınca, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler*, s.11.

Muhafazakâr çevrelerce eleştirilen toplumsal cinsiyet kavramının toplumun cinsiyetsizleştirilmesi anlamına geldiği savunulmakta;³²⁰ toplumsal cinsiyet rollerinin doğuştan gelen farklılıkları göz ardı ettiği iddia edilmektedir³²¹. Özellikle toplumsal cinsiyet ile ortaya çıkan cinsel yönelim kavramına karşı çıkmaktadır. Eşcinsellik kavramı, muhafazakârlığın çok önem verdiği geleneksel aileye ve dini değerlere aykırı olduğu için kabul edilmemektedir³²².

Biyolojik cinsiyet kategorileri dışındaki yaklaşımlara tepki gösteren bu çevreler, toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını “ıfsat hareketi” olarak nitelemekte ve toplumu seferberliğe çağırmaktadır. Bu çerçevede yayınlanmış çok sayıda bildiri, yapılmış çağrı ve başlatılmış kampanyalar vardır. Bu çağrılardan birinde şöyle denmektedir:

“Şeytani bir akıl, İstanbul Sözleşmesi’ni herkesin ne anlama geldiğini kolayca anlayamayacağı “toplumsal cinsiyet eşitliği” ve “cinsel tercih/yönelim” gibi yaldızlı kelimelerle süsleyip bir ıfsad metni haline dönüştürmüştür. Bu kelimelerin örtüsünü açtığımızda ailemiz ve neslimiz adına kurulan ıfsat tuzağını fark etmek zor olmayacaktır”³²³.

Bir başka örnekte ise feminizm, bio-politika ve toplumsal cinsiyet, biri olmadan diğeri olmayacak olgular kabul edilmekte ve “Toplumsal cinsiyet eşitliği çok daha büyük problemlere yol açabilecek bir ütopya, hatta daha önemlisi bireysel ve toplumsal gerçeklikle çatışan bir anlayıştır.” denmektedir. Türkiye'nin bir tehlikeyle karşı karşıya olduğu uyarısıyla devam eden değerlendirmede şöyle denilmektedir:

“Akademi kanadında son üç senede toplumsal cinsiyet eşitliği meselesiyle ilgili çok ciddi bir yoğunlaşmanın olduğu görülüyor. Bunlarda “toplumsal cinsiyet” kavramı, biyolojik varlığımızın cinsiyetsiz olduğu ve erillik-dişillik rollerinin içine doğduğumuz toplum tarafından bize giydirilen bir elbise olduğu iddiası öne çıkarılıyor. Camide, İlahiyat

³²⁰ Kemahlı Garipoğlu ve Sezer Şanlı, a.g.m, s.130.

³²¹ Gültekin, a.g.e, s.25.

³²² Köni ve Torun, a.g.m, s.198.

³²³ Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı, “Millî Varlığımızı Tehdit Eden İfsat Hareketine DUR Demeye Çağırıyoruz”, <https://www.hudayivakfi.org/milli-varligimizi-tehdit-eden-ifsat-hareketine-dur-demeye-cagiriyoruz.html>, 2020.

Fakültesinde cinsiyet eşitliği dersi almış imamın arkasında saf tutuyoruz. Çocuklar kucagında bilgisayarla Netflix dizi platformunda yapımları izliyor. Böylece çocuklar, aileler, ve nesiller şekillendiriliyor. Ekini ve nesli ifsat ediyorlar. Dahası ve en düşündürücüsü, bizim değerlerimizle büyüyen politikacıların çoğu bu ifsadın taşıyıcısı hâline geliyorlar”³²⁴.

³²⁴ Editör, “Bir İfsad Hareketi”, Ümran Dergisi, Sayı: 297, 2019, s. 1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi meselesi son elli yıldır BM'nin önderliğinde küresel bir sorun olarak ele alınmaktadır. Başlangıçta sorunun çerçevesi, problem alanları ve alt başlıkları belirsizdi. Fakat konuyla ilgili birikim oluştukça ve kadın hareketinin büyük çabasıyla kadına yönelik şiddet üzerine düşünceler netleşmeye başlamıştır. Bu gelişmenin politika yapıcılarını da etkilediği kuşkusuzdur. Uluslararası sözleşmelerle hükümetleri bağlayıcı metinlerin ortaya çıkması nihaî aşama kabul edilebilir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi, İstanbul Sözleşmesi'ne gelinceye dek uzunca bir sürecin geçmesiyle bugünkü aşamaya evrilmiştir.

3.1. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NİN KRONOLOJİK ARKA PLANI

Her ne kadar 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilmiş olsa da kadınların haklarını erkekler kadar etkili kullanması uzun yıllar mümkün olmamıştır³²⁵. Bunun sebebi, insan haklarından bahsedildiğinde aslında kastedilenin erkek hakları olması³²⁶ ve temel hakların “beyaz erkekler” referans alınarak yazılmış olmasıdır³²⁷. Demokrasinin gelişim sürecinde temel hak ve özgürlükleri elde edenlerin bir grup mülk sahibi erkek olduğu, kadınların ise bu haklardan uzun süre mahrum edildikleri yapılan araştırmalarda gösterilmiştir³²⁸. Kamusal alan erkeklerin alanı kabul edilmiş ve kadınlar bu alandan dışlanmıştır³²⁹. Bunun sonucunda da

³²⁵ Parlak Börü, a.g.m, s.46.

³²⁶ Ertürk, a.g.m, s.54.

³²⁷ Donovan, a.g.e, s.371.

³²⁸ Serpil Sancar, Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti, İstanbul, İletişim Yayınları, 2014, s.34.

³²⁹ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.9.

devletin kural koyduğu kamusal alandan dışlanan kadın, devletin verdiği haklardan da dışlanmıştır³³⁰.

1970’li yıllarla birlikte kadına yönelik şiddetin sorun olarak görülmeye başlanması³³¹ kadın mücadelesinin büyük kazanımıdır. Bu dönemden önce kadınların cinsiyetleri nedeniyle uğradıkları ihlaller insan hakları ihlalleri arasında kabul edilmemekteydi³³². Dolayısıyla ev içi şiddet gibi konuların konuşulması toplum tarafından hoş karşılanmazdı³³³. 1980’li yıllarla birlikte bu konuya dikkat çekilmiş ve mücadele için adımlar atılmıştır. Şiddet ile mücadele ise 1990’lı yıllarda başlamıştır.

Kadın haklarını geliştirme amacıyla yapılmış ilk çalışmalardan biri olan Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu 1946 yılında kurulmuştur³³⁴. 1950 yılında kabul edilmiş olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde belirli haklar düzenlense de özel olarak kadın haklarına veya kadına yönelik şiddete değinilmemiştir³³⁵. AIHM içtihatlarında da kadına yönelik şiddetin veya ev içi şiddetin tanımı yapılmamıştır³³⁶. Kadına yönelik şiddete başlık açmamış olmasına rağmen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kadın haklarını savunurken kullanılan en önemli belgelerden olmuştur³³⁷. Sırasıyla 1952 yılında Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi, 1957’de Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi ve 1962 yılında Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması

³³⁰ Berktaş, Tarihin Cinsiyeti, s,38.

³³¹ Tuğba Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 3, 2018, s.90.

³³² Sakallı, Ege ve Taylı, a.g.e, s.42.

³³³ Hülya Hamarat ve Dilek Takımcı, “Türk Sinemasında Çalışan Kadın Temsili”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı 64, 2013, s.212.

³³⁴ Duygu Alptekin, “Üçüncü Dünya Ülkelerinde Kadın Hakları Bağlamında Feminizm”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 20, 2008, s.29.

³³⁵ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.554.

³³⁶ Arslan Öncü, a.g.m, s.13.

³³⁷ İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması, <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/179/ekutuphane6.11.pdf?sequence=1&isAllowed=y/>, 2018, s.41.

Konusundaki Sözleşme kabul edilmiştir. BM Genel Kurulu'nda kabul edilen bu sözleşmeler, kadın hakları konusunda atılmış önemli adımlardır³³⁸.

Kadına yönelik ayrımcılık konusunda önemli belgelerden biri olan Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi 1967 yılında kabul edilmiştir³³⁹. Bu Bildiri'de kadınlara karşı ayrımcılığı öngören geleneklerin ve mevzuatın kaldırılması ve kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğinden bahsedilmektedir³⁴⁰. Daha sonraki bir sözleşme olan CEDAW'ın başlangıç kısmında atıf yapılan bildiri, bu Sözleşme'nin hazırlanmasında önemli bir unsur olmuştur³⁴¹. 1972'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda küresel ölçekte cinsiyet ayrımcılığının üstesinden gelmek üzere bir eylem planı kabul edilerek 1975 yılı kadın-erkek eşitliğini sağlama konusunda uluslararası iş birliğini ülkelerin gündeme alması için “Uluslararası Kadın Yılı” ilan edilmiştir. Bunun yanısıra Birleşmiş Milletler, kadına yönelik şiddeti gündemde tutabilmek için 1975-1985 yıllarını “BM Kadın On Yılı” olarak kayda geçmiştir³⁴². Ayrıca bu bağlamda devletlerin kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırması da istenmiştir³⁴³.

Kadına yönelik şiddetle mücadele ile ilgili olarak ilk belge kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına³⁴⁴ Dair Sözleşme (CEDAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1979 tarihli kararı ile kabul

³³⁸ Merve Akın, “Aile İçi Şiddet”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 71, Sayı 1, 2013, s.37.

³³⁹ Declaration on the Elimination of Discrimination against Women, 1967.

³⁴⁰ Mehmet Semih Gemalmaz, Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2012, s.659.

³⁴¹ Gülay Arslan, “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 62, Sayı 1-2, 2004, s.7.

³⁴² Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.548.

³⁴³ Kandiyoti, Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler, s.113.

³⁴⁴ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), Türkçe'ye çevrilirken “elimination” sözcüğü önlenme olarak çevrilmiştir. Aslında bu sözcüğün tam karşılığı ortadan kaldırmadır. Metinde asıl anlam olan ortadan kaldırılması tercih edilmiştir. (Gülay Arslan, “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 62, Sayı 1-2, s.5-6.)

edilmiştir³⁴⁵. BM tarafından dört kez düzenlenen kadın konferanslarının ilki olan Meksika Konferansı'nda alınan kararların sonucunda bu Sözleşme kabul edilmiştir³⁴⁶. Meksika Konferansı'nda kadına yönelik şiddet üzerinde durulmamış ve aile bireyleri arasındaki eşitlik ve güvenlik konuları bu konferansın içeriğini oluşturmuştur³⁴⁷. Bu Sözleşme BM'nin yedi temel insan hakları sözleşmesinden biri sayılmaktadır³⁴⁸. 1981 yılında yürürlüğe giren Sözleşme'de, kadına yönelik şiddet açıkça belirtilmese de şiddete karşı mücadele için önemli bir belge niteliğindedir³⁴⁹. Yine de kadına yönelik şiddete kendi metninde yer vermemesi nedeniyle eksik bulunmuştur³⁵⁰. Sözleşme'nin 1. maddesi şu şekildedir:

“İşbu sözleşmeye göre, “kadınlara karşı ayırım” deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.”

CEDAW'a gelene kadar birçok belgede cinsiyet ayrımcılığından bahsedilse de kadınlar için yeterli koruma sağlanamaması nedeniyle CEDAW'ın kabul edilmesi gerekmiştir³⁵¹. Ancak CEDAW'ın kabul edildiği yıllarda kadına yönelik şiddet hala aile içi bir mesele olarak görülmekteydi. Bu sebeple de başlarda etkisini gösterememiştir³⁵². CEDAW, hukuken bağlayıcı bir insan hakları sözleşmesi olması ve kadınlara karşı ayrımcılığın tanımını uluslararası bir metinde yapmasından dolayı önem taşımaktadır. Kadınları haklarını kullanmaktan geri bırakan, özgürlüklerini engelleyen ve kadınlara cinsiyeti nedeniyle yapılan tüm ayrımcılıklar metinde bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilmektedir³⁵³. CEDAW'ın ana vurgusu, kadın ve

³⁴⁵ Arslan, a.g.m, s.4.

³⁴⁶ Şahin ve Gültekin, a.g.e, s.24.

³⁴⁷ Zere, a.g.m, s.627.

³⁴⁸ Sakallı, Ege ve Taylı, a.g.e, s.43.

³⁴⁹ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.12.

³⁵⁰ Esmâ Yağmur Sönmez, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi”, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı 20, 2020, s.2.

³⁵¹ Berktaş, Tarihin Cinsiyeti, s.47.

³⁵² Ertürk, a.g.m, s.54.

³⁵³ Acar ve Ertürk, a.g.e, s.285.

erkeklerin haklarının eşitliği üzerine olmuştur³⁵⁴. Bu metin ile birlikte kadına yönelik şiddet ile kadına karşı ayrımcılık ilişkilendirilmiştir³⁵⁵. CEDAW, içerisinde evlilik, aile, toplum, siyaset, ekonomi ve diğer konularda eşitlikçi hükümler barındıran bir metindir³⁵⁶. Amacı kadınların sürekli maruz kaldığı ayrımcılıkla mücadele etmek olan³⁵⁷ CEDAW'ın en önemli özelliği, kadın erkek arasındaki fiili eşitliği sağlamaya yönelik bir sözleşme olması ve bu konuda devletlere önemli yükümlülükler getirmesidir³⁵⁸. Kadınlara yönelik ayrımcı uygulamaların her toplumda yaşandığına dikkat çeken CEDAW, bu tür uygulamaların hepsinin ortadan kaldırılması gerektiğini ileri sürmektedir³⁵⁹. CEDAW, geleneksel olarak kabul edilen toplumsal cinsiyet rollerinin kadın haklarını ihlal edici olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu geleneklerin ortadan kaldırılması için taraf devletleri sorumlu tutmaktadır³⁶⁰. CEDAW'ın kendinden önceki metinlerden farkı, kadın erkek eşitsizliğinin nedenlerinden toplumsal olanları dikkate almasıdır³⁶¹. Sözleşme'ye taraf ülkelerin raporları doğrultusunda CEDAW Komitesi, Genel Tavsiye Kararları yayınlamaktadır³⁶².

1980 yılında Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda kadına yönelik şiddet konusu gündeme gelmiştir. Bu toplantıda kadına yönelik aile içi şiddetin kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikten meydana geldiği sonucuna varılmıştır³⁶³. Ancak bu konferansta şiddet, bir sağlık sorunu olarak ele alınmıştır³⁶⁴. Yine bu konferansın ilgi alanı, kadınları ve çocukları şiddetten korumak için

³⁵⁴ AAD, İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştırıcı 10 Soru-10 Cevap, s.2.

³⁵⁵ Arslan Öncü, a.g.m, s.5.

³⁵⁶ Feride Acar, "Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler", *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları*, Ed. Hülya Durudoğan, Fatoş Gökşen, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2010, s.197.

³⁵⁷ Gemalmaz, a.g.e, s.663.

³⁵⁸ Dünder Sezer, a.g.e, s.768.

³⁵⁹ Feride Acar, "Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum", *Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, Ed. Gökçeçicek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s.17.

³⁶⁰ Acar ve Ertürk, a.g.e, s.286.

³⁶¹ Berktaş, Tarihin Cinsiyeti, s.48.

³⁶² Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.43.

³⁶³ Özkan, "Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme", s.550.

³⁶⁴ Karınca, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler, s.38.

yapılması gerekenlerdi³⁶⁵. 1984 yılında BM Ekonomik ve Sosyal Konsey, aile içi şiddetin bir sorun olarak tanımlanması anlamında önemli bir karar vermiştir. Kararda, “Sorunun niteliği ve nedenleri hakkında bilgilerin genellikle gizlendiği, bu bilgilere ulaşılamadığı, bu nedenle de mağdura yardım edilebilmesi ve şiddetin tekrarının önlenmesi için bu bilgilerin açığa çıkarılması, kamuoyunda farkındalık ve duyarlılık yaratılması zorunludur” denilmiştir³⁶⁶. 1985 yılında Birleşmiş Milletler-Kadın On Yılı: Eşitlik, Kalkınma ve Barışın Kazanımlarını Gözden Geçirmek ve Değerlendirmek için Düzenlenen 3.Dünya Konferansı yapılmıştır. Bu konferansın raporunda kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet nedeniyle olduğu vurgulanmıştır³⁶⁷.

1989 yılında CEDAW Komitesi tarafından 12 sayılı Genel Tavsiye Kararı kabul edilmiştir. Bu kararda, CEDAW’da yer verilmeyen kadına yönelik şiddet konusu düzenlenmiştir. Tavsiye Kararı’nda taraf devletlerin, kadınları aile içinde, işyerinde veya herhangi bir yerde maruz kalabilecekleri şiddetten korumaları gerektiği vurgulanmıştır³⁶⁸. 12 sayılı Genel Tavsiye Kararı’nın önemli yanı, kadınları şiddetten korumayı devletlerin görevi haline getirmesidir³⁶⁹. 1991 yılında BM Ekonomik ve Sosyal Haklar Komisyonu ve Kadının Statüsü Komisyonu, kadına yönelik şiddetin eşitlik önündeki önemli engellerden biri olduğunu kabul etmiştir³⁷⁰. Ayrıca kadınlara karşı şiddetin incelendiği özel bir uluslararası belge hazırlanması da tavsiye edilmiştir³⁷¹. 1992 yılında CEDAW Komitesi, 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı’nda cinsiyete dayalı şiddetin kadın ve erkek eşitliğini engelleyici bir ayrımcılık olduğu konusunda karar vermiştir³⁷². Bu belgede, kadınlara yönelik ayrımcılık şöyle tanımlanmıştır:

³⁶⁵ Zere, a.g.m, s.627.

³⁶⁶ Nazan Moroğlu, “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 99, 2012, s.360.

³⁶⁷ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.44.

³⁶⁸ CEDAW Komitesi’nin 12 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 1989.

³⁶⁹ Uygur ve Çağlar, a.g.e, s.123.

³⁷⁰ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.12.

³⁷¹ Nazan Moroğlu, “Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler”, *Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri*, Ed. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2020, s.23.

³⁷² KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.12.

“Kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız şekilde etkileyen toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti içermektedir”

Yine aynı Karar’da, kadınlara ikinci sınıf rol veren geleneksel düşüncelerin, şiddeti haklı gösterdiğinden de bahsedilmektedir³⁷³. Bu karar, kadına yönelik şiddet konusunu geniş bir şekilde düzenleyen ilk karar olma özelliğine sahiptir³⁷⁴. Bu tavsiye kararı ile kadına yönelik şiddetin devletin sorumluluğunda olduğu resmi bir şekilde kabul edilmiştir³⁷⁵. Ayrıca bu kararda aile içindeki şiddetin tüm toplumlarda yaşandığı ve kadına yönelik şiddet çeşitleri içinde en sinsisi olduğu da ifade edilmiştir³⁷⁶. Kararın bir başka özelliği ise açıkça bir hüküm olup olmadığına bakılmaksızın kadına yönelik şiddetin CEDAW’ın ihlali anlamına geleceğinin belirtilmiş olmasıdır³⁷⁷.

1993 yılında BM tarafından Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge yayınlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi metni hazırlanana kadar kuruluşlar tarafından kullanılan kadına yönelik şiddet tanımını yapan ilk belge bu olmuştur³⁷⁸. Burada yapılan kadına yönelik şiddet tanımı şu şekildedir:

“İster kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir.”

Bildirge’nin 4. maddesinde taraf devletlerin kadına yönelik şiddet konusunda hiçbir nedeni gerekçe veya bahane olarak öne sürmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Madde şu şekildedir:

“Devletler kadınlara yönelik şiddeti kınamalı ve önlenmesine yönelik yükümlülüklerinden kaçınmak için hiçbir adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri sürmemelidir.”

³⁷³ CEDAW Komitesi’nin 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 1992.

³⁷⁴ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.45.

³⁷⁵ Ertürk, a.g.m, s.55.

³⁷⁶ Arslan Öncü, a.g.m, s.10.

³⁷⁷ Kuyucu, a.g.m, s.63.

³⁷⁸ Sönmez, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi”, s.3.

Bu Bildirge, bağlayıcılığı olmamasına rağmen kadınlara yönelik şiddet ile ilgili ortaya koyduğu hükümlerle önemli bir yer edinmiştir³⁷⁹. Bu belgede kadına yönelik şiddetin kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikten meydana geldiği³⁸⁰ ve insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir³⁸¹. Bildirge'de kadına yönelik şiddetin tanımı yapılarak hangi fiillerin şiddet kapsamına gireceği ifade edilmiştir³⁸². Ayrıca CEDAW'ın uygulanmasına yardımcı olacağı ve kadına yönelik şiddeti önlemek için destek vereceği de metinde yer almaktadır³⁸³. Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge'de aile kavramı sadece evlilikle sınırlandırılmamıştır. Aynı zamanda evlilik dışı birlikte yaşayanların da maddeden yararlandırılması sağlanmıştır³⁸⁴. Belgede devletlere de önemli görevler yüklenmektedir. Bu görevler; şiddeti önlemesi, mağduru koruması ve faili cezalandırmasıdır³⁸⁵. Ayrıca ülkelerin iç hukukunda özellikle ceza ve medeni kanunlarda düzenlemeler yapılması gerektiği de vurgulanmıştır. Bildirge'nin 4. maddesi bu hususu düzenlemiştir:

“Şiddete maruz kalmış kadınlara verilen zararları cezalandırmak ve tazmin etmek için ulusal hukuk vasıtasıyla cezai, hukuki, idari ve çalışma alanında yaptırımlar geliştirmelidirler.”

1993 yılında yapılan Avrupa Konseyi III. Bakanlar Konferansı'nda kadına yönelik şiddetin, kadınların temel hak ve özgürlüklerini engellediği tespit edilmiştir³⁸⁶. Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda Viyana İnsan Hakları Bildirgesi 1993 yılında kabul edilmiştir. Bu konferansta kadına yönelik şiddetin nedeni olarak kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler gösterilmiştir³⁸⁷. Ayrıca kadınların insan haklarından yararlanmasını sağlama görevinin hükümetlerin birincil görevlerinden olduğu ifade edilmiştir³⁸⁸. Bu konferansta alınan kararlar kadına yönelik şiddetin

³⁷⁹ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.553.

³⁸⁰ Ertürk, a.g.m, s.55.

³⁸¹ Acar ve Ertürk, a.g.e, s.291.

³⁸² Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.538.

³⁸³ Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge, 1993.

³⁸⁴ Arslan Öncü, a.g.m, s.14.

³⁸⁵ Moroğlu, Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, s.23.

³⁸⁶ Karınca, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler, s.45.

³⁸⁷ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.550.

³⁸⁸ Berktaş, Tarihin Cinsiyeti, s.48.

nedenlerinin ve sonuçlarının araştırılması için mekanizma kurulmuştur³⁸⁹. Yine bu konferansta kadın haklarının temeli olarak insan hakları gösterilmiştir³⁹⁰.

1994 yılında alınan 21 sayılı Genel Tavsiye Kararı'nda 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı'na atıf yapılmış ve kadınların ve erkeklerin eşit hak ve özgürlüklere sahip olmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca bu hak ve özgürlükleri engelleyen cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi için taraf devletlere de görev yüklenmiştir³⁹¹. Bu kararda ailenin farklı devletlerde çeşitli formlarda görülebileceği, ama türü fark etmeksizin aile içinde kadına eşit davranılması gerektiği belirtilmiştir³⁹². 1994 yılında imzalanan Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikan Devletleri Sözleşmesi, bölgesel ilk sözleşme olması yönüyle dikkat çekmektedir. Devletin sorumluluklarının altı çizilen Sözleşme'de, kadın ile erkek arasındaki eşitsizlikten doğan şiddet suç kabul edilmiştir³⁹³.

Dördüncü Konferans 1995 yılında Pekin'de gerçekleştirilmiştir³⁹⁴. Bu konferansta Viyana Konferansı'nda vurgulanan kadın haklarının insan haklarının temeli olduğunun tekrar altı çizilmiştir³⁹⁵. Bu konferans sonucunda ortaya çıkan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, kadına yönelik şiddet sonucunda kadınların insan haklarının ihlal edildiğini ve kadınların haklarından yararlanmalarının engellendiğini kabul etmiştir³⁹⁶. Pekin Eylem Platformu'nun temel alındığı sözleşme CEDAW belgesidir³⁹⁷. Pekin Konferansı sonucunda kadın-erkek eşitliğini sağlamak için on iki alanda yapılması gerekenler hakkında bir eylem planı

³⁸⁹ Sönmez, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi", s.3.

³⁹⁰ İtir Aladağ Görentaş, "Uluslararası Hukuk Açısından Kadın Hakları ve Kadının Farkındalığı", *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2*, Ed. Füsün Çoban Döşkaya, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 2010, s.725.

³⁹¹ CEDAW Komitesi'nin 21 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 1994.

³⁹² Arslan Öncü, a.g.m, s.14.

³⁹³ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.47.

³⁹⁴ Şahin ve Gültekin, a.g.e, s.24.

³⁹⁵ Aladağ Görentaş, a.g.e, s.725.

³⁹⁶ Karınca, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, s.131.

³⁹⁷ Acar, Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler, s.200.

düzenlenmiştir. Bu on iki alandan biri de kadına yönelik şiddettir³⁹⁸. Bu metinde, kadına yönelik şiddet şu şekilde tanımlanmıştır:

*“Kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet anlamına gelmektedir.”*³⁹⁹.

Pekin Eylem Platformu tarafından kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliğin nedeninin şiddet olduğunun altı çizilmiş ve bazı grupların kadın olmanın yanında işçi, yoksul veya göçmen gibi başka nedenlerle de ayrımcılığa uğradıkları vurgulanmıştır⁴⁰⁰. Yine bu belgede de devletlerin gelenek, görenek ve din öne sürülerek uygulanan şiddeti kabul etmemesi gerektiğinin altı çizilmiştir⁴⁰¹. 1996 yılında yapılan Habitat Konferansı’nda, mekanların toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate alması gerektiği ve devletlerin bunu sağlamak için yükümlü oldukları savunulmuştur⁴⁰².

2002 yılında AB Resmi Gazetesi’nde ilk kez cinsel taciz kavramı yer almıştır⁴⁰³. Yine aynı yıl Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Tavsiye Kararında ev içindeki şiddetin diğer şiddetlere ek olarak başka şiddet biçimlerini de içerdiği kabul edilmiştir. Sayılan şiddet biçimlerinden bazıları; duygusal ve psikolojik istismar, tecavüz ve cinsel istismar, kadın sünneti, fiziksel ve zihinsel saldırı, zorla evlendirme ve diğer zarar veren geleneksel uygulamalar olarak ifade edilmiştir⁴⁰⁴. Bu karar, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi için yöntemlere değinilen

³⁹⁸ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.48.

³⁹⁹ Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, <http://www.sagioglu.av.tr/pekin-deklarasyonu-ve-eylem-platformu-cn827.html>, 1995.

⁴⁰⁰ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.57.

⁴⁰¹ Özkan, “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, s.554.

⁴⁰² Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.48.

⁴⁰³ Ebru Ceylan, “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 109, 2013, s.16.

⁴⁰⁴ Arslan Öncü, a.g.m, s.11.

bir karar olmuştur⁴⁰⁵. Bu kararda da kadına yönelik şiddet ayrımcılık olarak ifade edilmiştir⁴⁰⁶.

2004 yılında CEDAW Komitesi yeni bir Tavsiye Kararı kabul etmiştir. 25 sayılı Genel Tavsiye Kararı, Sözleşme'nin 4. maddesi hakkında olmuştur. Bu madde şu şekildedir:

“Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için Taraf Devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşmede belirtilen cinsten bir ayrım olarak mütalâa edilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.”

Karar'ın 4. maddesinin 1. Paragrafı, Sözleşme'de yer alan haklardan ve özgürlüklerden kadınların ve erkeklerin yasalar önünde ve fiili olarak eşit şekilde yararlanmasını vurgulamıştır. Bu anlamda taraf devletlerin bu eşitliği sağlamakla yükümlü olduğu da belirtilmiştir. Ayrımcılık kavramı üzerinde durularak kadın erkek fark etmeksizin ayrımcılığın ortadan kaldırılması ifade edilirken kadınların sırf kadın olmaları nedeniyle uğradıkları ayrımcılığa odaklanılmıştır. Kadınların kadın olmaları nedeniyle uğradıkları ayrımcılığın yanında ek olarak başka nedenlerle de ayrımcılığa uğradıkları belirtilmiştir. Bu nedenlerin başında ırk, dinsel kimlik, yaş, engellilik gibi nedenler gelmektedir. Karar'da, bu ayrımcılık nedenlerinin de taraf devletlerce ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. Yine kadınlara karşı ayrımcılığa neden olan kültürel uygulamaların ortadan kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁰⁷. Bu Karar'ın önemi, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin görünürde olsa da fiili olarak gerçekleştirilemediğini vurgulaması ve eşitliğin fiili olarak gerçekleştirilmesi için gelenekler ve kültürel uygulamalardan kaynaklanan sorun üzerinde durmasıdır⁴⁰⁸.

⁴⁰⁵ Moroğlu, Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, s.25.

⁴⁰⁶ Arslan Öncü, a.g.m, s.7.

⁴⁰⁷ CEDAW Komitesi'nin 25 sayılı Tavsiye Kararı, 2004.

⁴⁰⁸ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.52.

2006 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı'nı kabul etmiştir. Bu Karar'da özellikle mağduron korunmasına ve şiddetin önlenmesine değinilmiş ve bu konuda hâkimlerin eğitilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir⁴⁰⁹.

Birleşmiş Milletler, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Yoğunlaştırılması Kararı'nı 2008 yılında vermiştir⁴¹⁰. Bu kararda, kendinden önceki metinlere atıf yapılmış ve kadınlara yönelen şiddetin dünyada yaygınlaşmasının endişe verici olduğunun altı çizilmiştir. Kadına yönelik şiddetin nedeni olarak bu metinde de kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik gösterilmiştir. Şiddetin, kadınları hak ve özgürlüklerinden mahrum ettiği de belirtilmiştir⁴¹¹. Bu gelişmeler üzerine, yaptırım gücü ve bağlayıcılığı olan bir metnin, kadına yönelik şiddetle mücadeleye önemli katkısı olacağına karar verilmiş ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komitesi tarafından bir sözleşme düzenlenmesi için çağrı yapılmıştır⁴¹². Avrupa Konseyi'nin şiddetle ilgili çalışmalarının bir ürünü olan Komite, 2008 yılında CAHVIO (Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence) adı verilen uzmanlar grubunu oluşturmuştur⁴¹³. BM ve Avrupa Birliği'nin Brüksel toplantısında kadına yönelik şiddeti önleme ile ilgili eylem planları hazırlanması talebi üzerine “Şiddete Hayır” imza kampanyası düzenlenmiştir⁴¹⁴.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği bir karar ise kadına yönelik şiddetin engellenmesi yolunda önemli bir gelişme olmuştur. Opuz davası olarak bilinen karar, kadına yönelik şiddet konusunda verilmiş dikkate değer kararlardandır. Eski eşinden şiddet gören Nahide Opuz, eşini şikâyet etse de kocası serbest kalmıştır. Tekrarlanan olaylar sonucunda, devam eden şiddet ve devletin kendisini koruyamadığı gerekçesiyle AİHM'e başvurmuştur. AİHM'in verdiği karar, kadına

⁴⁰⁹ Moroğlu, Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, s.25.

⁴¹⁰ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), <https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf>, 2016, s.2.

⁴¹¹ Güngör, a.g.e, s.340.

⁴¹² Moroğlu, “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, s.365.

⁴¹³ Zere, a.g.m, s.629.

⁴¹⁴ Moroğlu, Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, s.25.

yönelik şiddet konusunda emsal oluşturmuştur⁴¹⁵. Bu kararın önemi, AİHM tarafından ilk kez Avrupa’da bir ülkenin kadına yönelik şiddet konusunda mahkûm edilmesidir⁴¹⁶. Bu davada AİHM ilk defa kadına yönelik şiddetin kadına ayrımcılık türlerinden olduğunu belirtmiştir. Yine devletin etkin bir koruma sağlamamasının da eşitliğe aykırı olduğunun altını çizmiştir⁴¹⁷. Mahkemenin kararı, uygulanan şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı olduğunu belirtmesi açısından da önemli görülmektedir⁴¹⁸.

AİHM kararları, kadına yönelik şiddet konusunda İstanbul Sözleşmesi kabul edilene kadar bağlayıcı kararlar olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde kadına yönelik şiddetle ilgili özel bir madde bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak da genel haklara atıf ile kadına yönelik şiddet davaları çözülmüştür⁴¹⁹. Opuz davasının sonucunda ise kadına yönelik şiddeti engelleyici yaptırımını olan bir sözleşme hazırlanması için çalışmalar yapılmıştır⁴²⁰.

2010 yılında CEDAW Komitesi yeni bir karar vermiştir. 28 sayılı Genel Tavsiye Kararı, taraf devletlerin temel yükümlülüklerini konu edinmiştir. Bu metinde, Sözleşme’nin cinsiyete dayalı ayrımcılık üzerine olsa da toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı da içerdiği ifade edilmiştir. Bu metinde cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin tanımı da yapılmış; kadın ve erkeğe toplum tarafından verilen rollerin sonucunda kadınların aleyhine sonuç doğduğu belirtilmiştir. Taraf devletlerden kadınların uğradıkları ayrımcılıkları engellemeleri ve erkeklerle eşit haklara sahip olmaları için gerekli önlemleri almaları talep edilmiştir. Bu metin, genel olarak ister devlet tarafından ister özel aktörler tarafından gelsin kadınlara karşı ayrımcılıkla devletlerin mücadele etmesi yükümlülüğü getirmiştir⁴²¹. Bu metnin

⁴¹⁵ Adem Sağır ve Ülkü Hayriye İnci, “Bir Facebook Grubunda Kadına Şiddet Haberlerinin Değerlendirilmesi”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, 2012, s.223.

⁴¹⁶ Sevgi Usta, “Koca Birliğin Revidir Hükümünden Edinilmiş Mal Rejimine: Evli Kadının Hukuki Durumu”, *Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*, Ed. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s.975.

⁴¹⁷ Kuyucu, a.g.m, s.68.

⁴¹⁸ Ceylan, “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler”, s.17.

⁴¹⁹ Sönmez, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi”, s.6.

⁴²⁰ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.53.

⁴²¹ CEDAW Komitesi’nin 28 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 2010.

önemi kadına yönelik ayrımcılığın üzerinde durması ve diğer ayrımcılık türlerinden bağımsız şekilde buna dikkat çekmesidir⁴²².

Avrupa Konseyi kadına yönelik şiddet ile mücadeleye özgü bir sözleşme hazırlamak için çalışmalar yapmıştır⁴²³. CAHVIO tarafından 2010 yılında kadına yönelik şiddetle ilgili bir taslak metin hazırlanmıştır⁴²⁴. Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'nun 5 Numaralı Tavsiye Kararı üzerine düzenlenen ve 2011 yılında Avrupa Konseyi'nin kabul ettiği Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, kadına yönelik şiddeti önleme ve şiddet ile mücadelede önemli bir adım olmuştur⁴²⁵. İstanbul'da imzaya açılması nedeniyle İstanbul Sözleşmesi olarak anılan metin, 11 Mayıs 2011 tarihinde kabul edilmiştir⁴²⁶. İmzalanmasının ardından 1 Ağustos 2014 tarihinde on ülkenin onaylaması ile yürürlüğe girmiştir⁴²⁷.

İstanbul Sözleşmesi, kadın hakları konusundaki önemli bir eksikliği gidermek amacıyla ortaya konmuştur⁴²⁸. Sözleşme'nin ayrıntılı düzenlenmesi sorunun ciddiyetini ve mücadeleye verilen önemi gösteren bir unsurdur⁴²⁹. Bu düzenleme şiddetle mücadele için hazırlanmış en güncel sözleşmedir⁴³⁰.

İstanbul Sözleşmesi'nin temelinde CEDAW'ın 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı ve AİHM'in Opuz v. Türkiye kararı bulunmaktadır⁴³¹. Bu Sözleşme, AİHM ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme'nin

⁴²² Bertil Emrah Oder, "Kadınların İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması", *Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama*, Ed. Gökçeçicek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s.28.

⁴²³ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.55.

⁴²⁴ Zere, a.g.m, s.629.

⁴²⁵ Özkan, "Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme", s.539.

⁴²⁶ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.193.

⁴²⁷ Şamil Demir, "Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi", Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2, 2014, s.216.

⁴²⁸ Bayraktar, a.g.m, s.92.

⁴²⁹ Parlak Börü, a.g.m, s.57.

⁴³⁰ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.21.

⁴³¹ Acar ve Ertürk, a.g.e, s.293.

Komite kararlarının, öğretinin görüşlerinin ve ülkelerin en iyi uygulamalarının harmanlanmasından ortaya çıkmıştır⁴³².

İstanbul Sözleşmesi'nin özelliği, kadına yönelik şiddet konusunda bağlayıcılığı bulunan bir sözleşmeye duyulan ihtiyaç sonucunda ortaya çıkmış olmasıdır⁴³³. Bu Sözleşme'de kadına yönelik şiddet ilk kez bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilmiştir⁴³⁴. Çok uzun yıllar boyunca eril bir dile sahip hukukun kadına yönelik şiddeti, insan hakkı ihlali görmediği göz önünde bulundurulduğunda bu çok önemli bir gelişmedir⁴³⁵. Sözleşme'nin Açıklayıcı Metin'inde de buna dikkat çekilmiştir. Buna göre Açıklayıcı Metin'de kadına yönelik şiddet, "İnsan haklarının cinsiyete dayalı ihlallerinin en ciddi şekillerinden biri" olarak ifade edilmiştir⁴³⁶.

İstanbul Sözleşmesi'nde kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet ve cinsiyete dayalı şiddet açıkça tanımlanmıştır. Bu açıdan Sözleşme çok önemli bir yere sahiptir⁴³⁷. Dolayısıyla Sözleşme'nin en önemli özelliklerinden birinin, ilk kez uluslararası bir sözleşmede toplumsal cinsiyet tanımının yapılması olduğu söylenebilir⁴³⁸. Ayrıca şiddetin nedeni olarak kadın-erkek eşitsizliğine vurgu yapması da başka önemli bir gelişmedir⁴³⁹. Sözleşme'nin başka önemli özelliği de uluslararası iş birliğini sağlama konusunda önemli bir adım olmasıdır⁴⁴⁰. Bu Sözleşme, CEDAW'a da destek olan bir sözleşme niteliğindedir. CEDAW'daki ayrımcılığın engellenmesi ve eşitliğin sağlanması amaçlarını da pekiştirmektedir⁴⁴¹.

⁴³² Parlak Börü, a.g.m, s.56.

⁴³³ Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.64.

⁴³⁴ Özkan, "Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme", s.556.

⁴³⁵ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.196.

⁴³⁶ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Metin, 2011.

⁴³⁷ Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.65.

⁴³⁸ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.21.

⁴³⁹ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

⁴⁴⁰ Kırbaş Canikoğlu, a.g.m, s.366.

⁴⁴¹ Moroğlu, Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler, s.26.

Kadına yönelik şiddet tanımına, önceki metin ve belgelerden edinilen tecrübeyle İstanbul Sözleşmesi'nde net ve kapsamlı biçimde yer verilmiştir. Sözleşme'nin 3. maddesi şu şekildedir:

“Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır.”

Bu tanım, şiddetin kaynağı olarak toplumsal cinsiyeti göstermektedir⁴⁴².

Devam eden yıllarda da kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet ve ayrımcılıkla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 2011 tarihinde Avrupa Birliği Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Avrupa Paktı'nı yayınlamıştır. Bu belgede kadın ve erkek eşitliği için uygulamaların sürdüğü, ancak bu sürecin yavaş ilerlediği belirtilmiştir⁴⁴³.

2013 yılında ise CEDAW Komitesi yeni bir karar yayınlamış ve 29 sayılı Genel Tavsiye Kararı'nda kadına yönelik ayrımcılıkların temeli olarak aile gösterilmiştir. Karar'da bu ayrımcılığa kılıf olarak geleneğin, kültürün ve ideolojilerin gösterildiği belirtilmiştir⁴⁴⁴. İstanbul Sözleşmesi'ne tepki gösteren çevrelerin CEDAW belgelerine de atıfta bulunmasının sebebi budur. Kültürel farklılıkları ayrımcılığın meşrulaştırılmasına bahane yapmayı kabul etmeyen bu belgelerin yerel kültürü ve aile yapısını hedef aldığı iddia edilmiştir⁴⁴⁵.

2017 yılında kabul edilen CEDAW Komitesi'nin 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı'nın güncellenmiş halidir. Karar'da, toplumsal cinsiyet nedeniyle meydana gelen kadına yönelik şiddetin tüm çalışmalara rağmen

⁴⁴² Uygur ve Çağlar, a.g.e, s.123.

⁴⁴³ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.55.

⁴⁴⁴ CEDAW Komitesi'nin 29 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 2013.

⁴⁴⁵ Nizamettin Aşkın, Türkiye Aile Meclisi: CEDAW sözleşmesi 36 yıldır aileyi ifsat ediyor, <https://ilkha.com/guncel/turkiye-aile-meclisi-cedaw-sozlesmesi-36-yildir-aileyi-ifsat-ediyor-165390>, 2020.

dünyada devam ettiği belirtilmiştir. Bu şiddetin devam etmesinin nedeninin geleneğin, kültürün ve dinin şiddete meşruluk sağlaması olduğu ileri sürülmüştür. Yine toplumsal cinsiyete dayanan şiddetin kadınların ölümüne veya psikolojik, cinsel, ekonomik zarara yol açtığı da ifade edilmiştir. Ayrıca bu metinde kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin nedeni olarak erkeklerin kadınlar üzerinde hak iddia etmesi ya da erkeklığe verilmiş toplumsal roller olduğu kabul edilmiştir. Karar'da şiddetin hem kamusal alanda hem de özel alanda meydana geldiği de belirtilmiştir. Genel olarak belgede üzerinde durulan konu hiçbir nedenle şiddetin meşrulaştırılmamasının gerekliliği olmuştur. Özellikle dini, kültürel veya geleneksel nedenlere sığınarak şiddetin meydana gelmesine müsaade edilmemesi gerektiği taraf devletlerin uyması gereken yükümlülükler arasında sayılmıştır⁴⁴⁶.

3.2 TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE HUKUKİ MÜCADELE

Kadına yönelik şiddet konusu Türkiye'de de dünyada olduğu gibi kadın hareketinin önemli meselelerinden biri olmuştur⁴⁴⁷. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme 1986 yılında Türkiye tarafından kabul edilmiştir⁴⁴⁸. Aynı yıl CEDAW'ın uygulanması için imza kampanyası düzenlenmiştir. Ardından 1987 yılında “Bağır Herkes Duysun: Dayığa Karşı Kadın Yürüyüşü” kampanyası yapılmıştır. Bu kampanya, kadınlar tarafından gerçekleştirilen ilk kitlesel eylem olma özelliği taşımaktadır. Bu kampanyanın nedeni Çankırı'da bir hâkimin verdiği karardır⁴⁴⁹. Çankırı'da hâkim Mustafa Durmuş, kocası tarafından şiddete maruz bırakılan hamile bir kadının boşanma davasını “Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmemeli” sözüne dayanarak reddetmiştir. Bu davanın reddi, kadın hareketinin kadına yönelik şiddetle ilgili kampanyalarının başlangıcıdır⁴⁵⁰. 1989 yılında “Mor İğne” ve 1990 yılında “Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır” kampanyaları, aynı mecrada gerçekleşmiş iki önemli

⁴⁴⁶ CEDAW Komitesi'nin 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 2017.

⁴⁴⁷ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.67.

⁴⁴⁸ Dalkılıç, a.g.m, s.66.

⁴⁴⁹ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.67.

⁴⁵⁰ Ali Korkmaz ve Derya Boyraz, “Feminist Dergisi'nin Kapak Sayfalarının İncelenmesi”, Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2021, s.27.

kampanyadır⁴⁵¹. Yine dikkat çekici kampanyalardan biri de TCK 438. maddenin kaldırılması için düzenlenmiştir⁴⁵². Bu madde, tecavüze uğrayan mağdurun “fuhuş meslek edinen kişi” olması durumunda indirim öngörmekteydi. Bu maddenin iptali üzerine Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuruda mahkeme, maddenin eşitliğe aykırı olmadığına hükmetmiştir. Bu karar kamuoyunda tepki ile karşılanmıştır⁴⁵³. 1990 yılında ise madde kanundan çıkarılmıştır⁴⁵⁴.

1990 yılında Anayasa Mahkemesi, kadın erkek eşitliği ile ilgili önemli bir karar vermiştir. 1990/30 E. ve 1990/31 K. sayılı bu kararda birkaç önemli noktaya parmak basılmıştır. Kararda değişimin gerekliliğine dikkat çekilmiştir:

“Karşılaştırmalı hukuk düzenlemelerinden çıkan sonuca göre, çağdaş yasalar aile hukukunda yaptıkları reformlarla karı kocanın yeni hukuksal konumlarını kadın erkek eşitliği ilkesine dayandırmakta ve eski, koca egemenliğine göre getirilmiş çözümleri kaldırmaktadır.” ve “Kadınla erkeğin eşitliği, iki cins arasındaki eşitsizliği yaratan değer yargularının değiştirilmesini gerektirir.”

Bu kararla kadın-erkek eşitliğinin, sadece hukuki metinlerde kalmama ve fiili eşitliği sağlamaya doğru evrildiği görülmektedir⁴⁵⁵.

1993 yılında Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge imzalanmıştır⁴⁵⁶. 1996 yılında önemli bir adım atılmış ve Anayasa Mahkemesi tarafından eşitliğe aykırı olduğu gerekçesiyle önce erkekler için ve 1998 yılında da kadınlar için zina yürürlükten kaldırılmıştır⁴⁵⁷.

⁴⁵¹ Sakallı, Ege ve Taylı, a.g.e, s.17.

⁴⁵² Deniz Kandiyoti, “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmiş Bakış”, *Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*, Ed. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s.54.

⁴⁵³ Tekeli, a.g.e, s.34.

⁴⁵⁴ Kandiyoti, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmiş Bakış, s.54.

⁴⁵⁵ Dündar Sezer, a.g.e, s.775.

⁴⁵⁶ Kırbaş Canikoğlu, a.g.m, s.361.

⁴⁵⁷ İlkkaracan, a.g.e, s.145.

1998 yılında Ailenin Korunmasına Dair Kanun kabul edilmiştir⁴⁵⁸. Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler şiddeti önlemeyi başaramayınca bu Kanun kabul edilmiştir⁴⁵⁹. Bu Kanun'un hazırlanmasında yurtdışından gelen tepkilerin de etkili olduğu bilinmektedir⁴⁶⁰. Kanun, kadın kavramı kullanılmadan aile kavramı üzerinden hazırlanmıştır⁴⁶¹. Kanun'un aile içi şiddeti önlerken amacı, kadınların haklarını sağlamak değil, aile kurumuna zarar vermesini engellemektir⁴⁶². Kanun kapsamına eşler, ayrılık kararı verilenler veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayanlar, çocuklar ve aynı çatı altında yaşayan bireyler alınmıştır. Ayrıca aile içi şiddet durumunda uygulanacak tedbirler de Kanun'da yer almıştır⁴⁶³. Dört maddeden oluşan metinde şiddet tanımının yapılmaması veya şiddet biçimlerinden bahsedilmemesi gibi eksikler bulunmaktadır⁴⁶⁴. Bu eksiklikler, Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik ile giderilmeye çalışılmıştır. Yönetmelikte şiddetin tanımı yapılmış ve tedbirler de ayrıntılı şekilde gösterilmiştir⁴⁶⁵. Kanun'un özelliği, aile içi şiddet konusunda ilk yasal düzenleme olmasıdır⁴⁶⁶. Ailenin Korunmasına Dair Kanun, aile içi şiddete yaptığı atıflar ve şiddeti önleyici korumalar getirmesi nedeniyle önemli bir adım olmuştur⁴⁶⁷. Bu Kanun ile birlikte Türkiye'de ilk defa aile içi şiddet kavramı hukuki bir metinde tanımlanmış olmaktadır⁴⁶⁸. Ayrıca üçüncü şahsın şikayetiyle re'sen kovuşturma ve evden uzaklaştırma gibi dünyada az sayıda ülkede görülen hükümler de bu Kanun'da yer almıştır⁴⁶⁹. Kanun ilk çıktığında sadece aynı evde yaşayan eşler için uygulanmış, ama 2007 değişikliği ile daha geniş kapsamda uygulanmaya başlanmıştır⁴⁷⁰.

⁴⁵⁸ Kırbaş Canikoğlu, a.g.m, s.361.

⁴⁵⁹ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.35.

⁴⁶⁰ Altınay ve Arat, a.g.e, s.28.

⁴⁶¹ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.71.

⁴⁶² Acar, Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum, s.18.

⁴⁶³ Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Resmi Gazete 17.01.1998 ve 23233.

⁴⁶⁴ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.71.

⁴⁶⁵ Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete 01.03.2008 ve 26803.

⁴⁶⁶ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.71.

⁴⁶⁷ Uluocak, Gökulu, Bilir vd, a.g.e, s.60.

⁴⁶⁸ Aynur İlhan Tunç, "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi ve Hak Arama Yollarının Geliştirilmesi Van Örneği", *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, Ed. Füsun Çoban Döşkaya, 2010, s.680.

⁴⁶⁹ Acar, Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum, s.18.

⁴⁷⁰ Usta, a.g.e, s.973.

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla kanunlarda da değişiklikler yapılmıştır⁴⁷¹. 2001 yılında yeni Medeni Kanun kabul edilmiş ve 2003 yılında da Aile Mahkemeleri kurulmuştur⁴⁷². Kabul edilen yeni Medeni Kanun eşitlik ilkesini benimsemiştir. Buna göre ailede eşlere eşit sorumluluk ve hak verilmiştir⁴⁷³. 2003 yılında İş Kanunu kabul edilmiş ve işyerindeki cinsel tacizin iş sözleşmesini fesih için haklı bir neden olduğu hükmüne yer verilmiştir⁴⁷⁴.

2000'lerin önemli adımlarından biri de Anayasa'da kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla değişiklikler yapılması olmuştur⁴⁷⁵. Anayasa'da 2004 yılında "Kanun Önünde Eşitlik" maddesine ek olarak kadın ve erkeğin eşit hakka sahip olduğu ibaresi eklenmiş ve devlete bu eşitliği sağlama görevi verilmiştir⁴⁷⁶. Bu değişiklik ile birlikte zaten mevcut olan eşitliğe dikkat çekilmiş ve kadın erkek eşitliğinin uygulamaya geçmesinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır⁴⁷⁷. 2004 yılının başka önemli bir gelişmesi de TCK'deki değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden bazıları, evlilik içi tecavüzün ve işyerinde tacizin suç sayılmasıdır⁴⁷⁸.

2005 yılında TBMM'de Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlar ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuştur⁴⁷⁹. 2006 yılında çıkarılan Başbakanlık Genelgesi kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda etkili bir çalışma olmuştur. Bu Genelge'de kamu kurumlarının kadına yönelik şiddet ile mücadeleye katılımı sağlanmaya çalışılmıştır⁴⁸⁰. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı Genelge, kadın ve çocuğa yönelen şiddetin devam ettiğini ve acil önlemlerin

⁴⁷¹ Kırbaş Canikoğlu, a.g.m, s.369.

⁴⁷² Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.68.

⁴⁷³ Sönmez, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi", s.5.

⁴⁷⁴ Karınca, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler, s.48.

⁴⁷⁵ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), s.33.

⁴⁷⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982.

⁴⁷⁷ Acar, Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum, s.17.

⁴⁷⁸ Kandiyoti, Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmişe Bakış, s.55.

⁴⁷⁹ Dalkılıç, a.g.m, s.66.

⁴⁸⁰ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.68.

alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu şiddeti önlemede kamu kurum ve kuruluşlarına ve sivil toplum örgütlerine görev düştüğü de belirtilmiştir. Kurumların alacağı önlemlerin TBMM’de kurulan araştırma komisyonunun raporu doğrultusunda hazırlandığı ifade edilmiştir. Genelge’de devletin hemen hemen her kuruluşuna görevler yüklenmiş ve kadına yönelik şiddeti engelleme yönünde önemli bir adım atılmıştır⁴⁸¹. Bu açıdan Genelge, kadına yönelik şiddet konusunda devlete görev vermesi nedeniyle bir ilktir ve önemli bir adımdır⁴⁸². 2009 yılında TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur⁴⁸³.

AİHM’in 2009 yılında verdiği Nahide Opuz kararı, Türkiye için önemli bir gelişme olmuştur. Opuz’un devletin kendisini yeterince koruyamadığı savunmasını haklı bulan AİHM, Türkiye aleyhine karar vermiştir. Bu karar ile kadını şiddetten koruyamadığı için mahkûm olan ilk ülke Türkiye olmuştur⁴⁸⁴. Mahkeme, Türkiye’de ev içi şiddetin en çok kadını etkilediğini ve yargının tavrının da bu şiddetin sürmesine neden olduğunu belirlemiştir⁴⁸⁵.

2011 yılında Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, bilinen adıyla İstanbul Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşme 2014 yılında yürürlüğe girmiştir⁴⁸⁶. 2012 yılında da 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir⁴⁸⁷. 4320 sayılı Kanun’un yeterli olmaması sonucunda yeni bir kanun ihtiyacı doğmuştur⁴⁸⁸. 6284 sayılı Kanun’un kabulünün önemli bir nedeni de kadına yönelik şiddet mücadelesinin yeterli seviyede yapılamaması ve

⁴⁸¹ Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı Başbakanlık Genelgesi, Resmi Gazete 04.07.2006 ve 26218.

⁴⁸² Gülriz Uygur, “2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?”, *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*, Ed. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s.898.

⁴⁸³ Yüksel Kaptanoğlu, a.g.e, s.69.

⁴⁸⁴ Dalkılıç, a.g.m, s.76.

⁴⁸⁵ Arslan Öncü, a.g.m, s.18.

⁴⁸⁶ Serpil Sancar, Gülay Toksöz, İlknur Yüksel Kaptanoğlu vd, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu 2019-2020, 2021, s.40.

⁴⁸⁷ Aytaç, Sert Eteman, Çetin Aydın vd, a.g.m, s.282.

⁴⁸⁸ TBMM, a.g.e, s.388.

şiddetin önlememesidir⁴⁸⁹. 6284 sayılı Kanun düzenlenirken Anayasa'nın, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ve özellikle İstanbul Sözleşmesi'nin esas alındığı belirtilmiştir⁴⁹⁰. Aynı zamanda bu Kanun toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ev içi şiddetin ilişkisini de ortaya koymuştur⁴⁹¹. Bu Kanun'un önemli bir özelliği kadına yönelik şiddet durumunda mağduru korumak için geniş kapsamlı tedbir kararlarının alınabilmesidir. Ayrıca yine önemli bir özelliği de bazı durumlarda kolluğun da tedbir kararı alabilmesidir⁴⁹².

3.3 SÖZLEŞME'NİN AMACI, KAPSAMI VE TARAF OLAN ÜLKELER

İstanbul Sözleşmesi'nin beş temel ilkeye dayandığı söylenebilir. Bu ilkeler; kadına yönelik şiddeti önlemek, kadın-erkek eşitliğini sağlamak, faileri cezalandırmak, mağdurları korumak ve kadına yönelik şiddetle ilgili bütüncül politikaları oluşturmak ve bu oluşturulan politikalar ile uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmaktır⁴⁹³. Bu düzenlemenin nedeninin, şiddetsiz bir Avrupa oluşturmak olduğu belirtilmektedir⁴⁹⁴. Bunun sağlanması için de kadın erkek eşitliğinin sağlanması gerekmektedir⁴⁹⁵.

İstanbul Sözleşmesi'nin esas amacı şiddeti önlemek ve şiddetten mağdur olanları korumaktır. Ayrıca şiddet uygulayanların gerekli cezaları alması da önemli amaçları arasında yer almaktadır⁴⁹⁶. Ancak Sözleşme'nin şiddeti önleme amacı sadece fiziksel şiddet için değildir. Bu şiddetin içine fiziksel, psikolojik, cinsel,

⁴⁸⁹ Ceylan, "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler", s.19.

⁴⁹⁰ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Resmi Gazete 20.03.2012 ve 28239.

⁴⁹¹ Sakallı, Ege ve Taylı, a.g.e, s.18.

⁴⁹² Dalkılıç, a.g.m, s.69.

⁴⁹³ Zere, a.g.m, s.629.

⁴⁹⁴ Moroğlu, "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi", s.367.

⁴⁹⁵ Bakırcı, a.g.m, s.133.

⁴⁹⁶ Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.21.

sosyal ve ekonomik her türlü şiddet dahil edilmiştir⁴⁹⁷. Sözleşme'nin amacı 1. maddesinde şöyle açıklanmıştır:

“Kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak; kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak; kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak; kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak; Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde işbirliği yapmalarına destek ve yardım sağlamak.”

Sözleşme, şiddete uğrayan ve ev içi şiddet mağduru olan kadınları kapsamaktadır⁴⁹⁸. Mağdur, 3. maddede kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet fıkralarında belirtilen davranışlara uğrayan kişi olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre kadına yönelik şiddet tanımına kız çocukları ve kadınlar dahil edilirken, ev içi şiddet tanımının içinde erkekler ve oğlan çocukları da sayılmaktadır. Böylelikle Sözleşme, kadın, erkek fark etmeksizin tüm mağdurları kapsama almaktadır⁴⁹⁹. İstanbul Sözleşmesi'nin önceliği her ne kadar kadına yönelik şiddeti önlemek olsa da başlangıç bölümünde yer alan açıklama, amacın sadece bu olmadığını göstermektedir. Buna göre Sözleşme'nin amacı her türlü şiddeti önlemektir. Erkekler ve çocukların da bu şiddetin mağduru olabileceği belirtilmekle birlikte daha çok kadınların şiddet mağduru oldukları gösterilen verilere dayanarak ayrıca kadın vurgusu yapılmıştır⁵⁰⁰. AIHM de ev içi şiddetin mağdurları olarak sadece kadınları kabul etmemektedir. Erkek ve çocukların da ev içi şiddetin mağduru olabileceklerini belirtmektedir⁵⁰¹.

⁴⁹⁷ Demirkır Ünlü, a.g.e, s.50.

⁴⁹⁸ Uygur, İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, s.195.

⁴⁹⁹ Bakırcı, a.g.m, s.139.

⁵⁰⁰ Demirkır Ünlü, a.g.e, s.43

⁵⁰¹ Arslan Öncü, a.g.m, s.13.

Kadın kavramı İstanbul Sözleşmesi'nde geniş anlamıyla kullanılmıştır. Sözleşme'nin 3. maddesinde ifade edildiğine göre kadın tanımına 18 yaş altındaki kız çocukları da alınmıştır. Dolayısıyla yaş, din, cinsel eğilim, ırk gibi özellikleri fark etmeksizin her kadın İstanbul Sözleşmesi'nden yararlanabilmektedir⁵⁰².

İstanbul Sözleşmesi'nde ayrıca LGBTİ+ bireylerden bahsedilmese de onları da kapsadığı kabul edilmektedir⁵⁰³. Sözleşme'nin 4. maddesinde ifade edildiği şekilde Sözleşme'ye taraf olan ülkeler bireylerin cinsiyeti ve cinsel yönelimleri konusunda hiçbir ayırım yapmamakla mükelleftirler. 4. madde şu şekildedir:

“Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.”

Buna göre hiçbir cinsiyete, cinsel yönelime, toplumsal cinsiyet kimliğine ayrımcılık yapılmaması ifadesinden anlaşılması gereken, LGBTİ+ bireylerin de Sözleşme'nin koruması altında olduğudur⁵⁰⁴. Yine Açıklayıcı Metin'de ifade edilen cinsel eğilim, cinsiyet, engellilik, evlilik durumu, göçmen ve mülteci olma durumu gibi haller ayrımcılık yasağı içinde belirtilen kategorilerdir⁵⁰⁵.

Sözleşme, aynı evi paylaşan veya paylaşmayan, daha önce paylaşmış olup olmamasına bakmadan her türlü şiddeti kapsamına almıştır. Aynı şekilde, şu anki eş ya da daha önceki eş veya birlikte yaşayan bireyden gelen şiddet de Sözleşme'nin kapsamına girmektedir⁵⁰⁶.

⁵⁰² Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.22.

⁵⁰³ Bakırcı, a.g.m, s.147.

⁵⁰⁴ Bakırcı, a.g.m, s.147.

⁵⁰⁵ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Metin, 2011.

⁵⁰⁶ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

Sözleşme’de sadece evde meydana gelen şiddet değil, hem özel hem de kamusal alanda meydana gelen şiddetten bahsedilmektedir. Sözleşme’nin 3. ve 4. maddesi gereğince, kamuda veya özel hayatta meydana gelen şiddet koruma altına alınmıştır. Buna göre okulda, iş yerinde, cezaevinde, tüm kurumlarda ve kamusal alanda meydana gelen şiddet Sözleşme’nin kapsamındadır.

Şiddete uğrayan mağdurun taraf devletin vatandaşı olmayan sığınmacı ve göçmen olması durumlarında da Sözleşme’nin geçerli olduğu belirtilmektedir⁵⁰⁷. Sözleşme’nin 4. maddesinde bu husus üzerinde durulmuştur:

“...göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.”

Kabul edildiği günden beri dünyada tartışmalarla gündeme gelen İstanbul Sözleşmesi’ni, şu anda Avrupa Konseyi’ne üye 46 devletten 45’i imzalamıştır. 35 ülke onaylamış ve yürürlüğe koymuştur. İmzaladıktan sonra onaylamayan ise 9 ülke bulunmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi’nin onaylanarak yürürlüğe girdiği ülkeler Arnavutluk, Andora, Avusturya, Belçika, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kıbrıs, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Monako, Karadağ, Hollanda, Kuzey Makedonya, Norveç, Polonya, Portekiz, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, San Marino, Sırbistan, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre’dir.

Sözleşme’yi imzalayan devletler ise Ermenistan, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Litvanya, Slovak Cumhuriyeti, Ukrayna, Birleşik Krallık olmuştur. Bu ülkeler sadece imzalamış ancak onaylamamıştır. Dolayısıyla

⁵⁰⁷ Bayraktar, a.g.m, s.93-94.

ülkelerinde Sözleşme yürürlükte değildir. Avrupa Konseyi üyelerinden Azerbaycan ise imzalamamıştır⁵⁰⁸.

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni ilk kabul eden ülkedir ve hiçbir çekince koymadan imzalamıştır. Bu anlamda ilk imzalayan ülke olma özelliği vardır⁵⁰⁹. Sözleşme imzalanmış ve ardından uygun bulunduğu dair Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun çıkarılmıştır⁵¹⁰. 8 Mart 2012 tarihinde ise Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Onaylanması Hakkında Karar Resmi Gazete'de yayımlanmıştır⁵¹¹. Anayasa'nın 90. maddesine göre yürürlüğe koyulan tüm uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Buna göre Türkiye'nin imzaladığı tüm uluslararası sözleşmeler mevzuatının bir parçasıdır⁵¹². Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası şu şekildedir:

“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

Sözleşme'ye taraf olduğunda Sözleşme iç hukukta başvurulacak bir kaynak haline gelmiştir.

Dünyada Sözleşme'nin imzalanması ve onaylanması ile ilgili veriler dikkate değerdir. Fransa, imzalamasından üç sene geçtikten sonra onaylamıştır. Almanya da

⁵⁰⁸ Council of Europe Treaty Office, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=210>.

⁵⁰⁹ TBMM, a.g.e, s.430.

⁵¹⁰ Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Resmi Gazete 29.11.2011 ve 28127.

⁵¹¹ Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Onaylanması Hakkında Karar, Resmi Gazete 08.03.2012 ve 28227 (Mükerrer).

⁵¹² Sancar, Toksöz, Yüksel Kaptanoğlu vd, a.g.e, s.44.

benzer şekilde altı yıl sonra onaylamıştır. Hırvatistan geç onaylayan ülkelerdendir⁵¹³. Hırvatistan'ın onaylama kararı tepki ile karşılanmıştır. Hırvatistan'ın muhafazakâr kesimi, İstanbul Sözleşmesi'nin geleneksel aileye zarar verdiğini savunmuştur. Ülkenin Başbakanı ise Sözleşme'nin yalnız kadına yönelik şiddetle ilgili olduğunu belirtmiş ve herhangi bir yanlış yorumlamaya müsaade edilmeyeceğinin güvencesini vermiştir⁵¹⁴. Litvanya, 2013 yılında onaylamış ancak 2018'de onay için sunulduğunda reddetmiştir⁵¹⁵. Polonya, 2012 yılında imzalarken ancak 2015 yılında onaylamıştır⁵¹⁶. Polonya'da toplumsal cinsiyet ideolojisinin yayılmasını engellemek amacıyla 2014 yılında Parlamento'da komisyon kurulmuştur⁵¹⁷. Ukrayna 2011, İngiltere 2012, Macaristan 2014, Letonya 2016, Ermenistan 2018 tarihinde imzalamalarına rağmen hâlâ onaylamamışlardır. Slovak Cumhuriyeti 2011 yılında ilk imzalayanlardan olsa da henüz onaylamamıştır⁵¹⁸. Bulgaristan 2016 tarihinde imzalarken 2018 yılında onaylanması için Parlamento'ya getirebilmiştir. Ancak henüz onaylanmamıştır. Çek Cumhuriyeti, 2016'da imzalamış ancak onaylamamıştır⁵¹⁹.

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni ilk onaylayan ülkelerden olmasına rağmen 2021 yılında Cumhurbaşkanı Kararı ile Sözleşme'den çekilmiştir⁵²⁰.

3.4 SÖZLEŞME'NİN GETİRDİĞİ YÜKÜMLÜLÜKLER

İstanbul Sözleşmesi ile taraf olan ülkelere ciddi yükümlülükler getirilmiştir. Taraf devletlere genel olarak verilen görev, hiçbir nedenin şiddeti meşrulaştırmasına

⁵¹³ Council of Europe Treaty Office, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210>.

⁵¹⁴ AAD, 10 Maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir?, <https://aileakademisi.org/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmelidir>, 2019, s.10.

⁵¹⁵ Memur-Sen Kadınlar Komisyonu [MKK], İki Değer Aile İki Kadın İki Risk İstanbul Sözleşmesi 6284 sayılı Kanun, <https://www.memursen.org.tr/yayinlar/odakanaliz1.pdf>, 2020, s.28.

⁵¹⁶ Council of Europe Treaty Office, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210>.

⁵¹⁷ AAD, 10 Maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir?, s.10.

⁵¹⁸ Council of Europe Treaty Office, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210>.

⁵¹⁹ MKK, a.g.e, s.27.

⁵²⁰ 3718 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı, Resmi Gazete 20.032021 ve 31429.

izin verilmemesidir. Yani hiçbir dini, geleneksel veya toplumsal kavram şiddete gerekçe olarak kabul edilmeyecektir. Ayrıca kadınların toplumsal olarak verilmiş rollerine dayanan tüm uygulamaların ortadan kaldırılması da istenmektedir. Dolayısıyla toplumsal olarak dayatılan davranışların da değiştirilmesi için yardımcı olmak, taraf devletlerin görevleri arasındadır⁵²¹. Sözleşme'nin 4. maddesi devletlere verilen görevleri saymaktadır:

“Taraflar herkesin, özellikle de kadınların, gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır. Taraflar, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınayacak ve ayrımcılığı önlemek üzere, özellikle aşağıdakiler dahil olmak üzere, gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır”

Taraf devletlerin yükümlülükleri devam eden 5. maddede açıklanmıştır:

“Taraflar kadınlara karşı herhangi bir şiddet eylemine girişmekten imtina edecek ve devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve Devlet adına hareket eden diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun bir biçimde hareket etmelerini temin edeceklerdir. Taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması, ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarfedilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır.”

Sözleşme ile getirilen yükümlülükler arasında; kadına yönelik şiddeti önleme, şiddet suçlarını kovuşturma ve cezalandırma, kadına yönelik şiddet ile ilgili politikaları uygulama vardır. Taraf devletlerin bu yükümlülükleri yerine getirebilmesi için Sözleşme'nin talepleri dört başlıkta toplanmıştır. Bunlar; önleme, koruma, yargılama ve bütüncül politikalar başlıklarıdır⁵²².

Önleme ile taraf devletlere yüklenen görev, kadınlara ve erkeklere toplumca verilen roller nedeniyle oluşan önyargıların, uygulamaları ve gelenekleri ortadan kaldırmaktır. Taraf devlet bu anlamda kadınlar ve erkekler için atanmış olan davranış

⁵²¹ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

⁵²² Akçabay, Hanbay Çakır ve Karabacak, a.g.e, s.22.

kalıplarının değiştirilmesi için tedbirler almalıdır⁵²³. Burada önemle altı çizilmesi gereken husus zihniyet değişikliğidir. Bunu sağlamak için yapılması gereken farkındalığı artırmaya yönelik politikalar geliştirmek ve toplumsal cinsiyet eğitimi vermek olarak özetlenebilir⁵²⁴.

Koruma ve destek başlığında, taraf devletler mağdurları tekrar eden şiddet davranışlarına karşı korumakla mükelleftir. Bunun için yasal tedbirleri ve diğer tüm tedbirleri almak zorundadır. Yargılama başlığı ile ilgili olarak taraf devlet, mağdurun şiddet uygulayana karşı hukuki yollara başvurmasını sağlamalıdır. Son başlık olan bütüncül politikalar ise taraf devlete, şiddet ile mücadele için gerekli tedbirleri alması ve tüm devlet düzeyinde politikalar geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır⁵²⁵.

Bu yükümlülüklerin uygulanmasını kontrol amacıyla mekanizma da geliştirilmiştir. Sözleşme'ye göre taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmesi için Bağımsız Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve Taraflar Komitesi'nden oluşan izleme mekanizması oluşturulmuştur⁵²⁶. Sözleşme'nin 9. bölümünde İzleme Yöntemi başlığı altında GREVIO düzenlenmiştir. Buna göre Sözleşme'nin 66. maddesinde düzenlenen GREVIO, uzmanlardan oluşan bir gruptur ve Sözleşme'nin uygulanması ile ilgili denetimleri yapmaktadır. Bu uzmanlar grubu en az 10, en çok 15 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin cinsiyetleri ve coğrafi bölgeleri açısından dengeli dağılması ve farklı uzmanlık alanlarında seçilmeleri gerekmektedir. GREVIO'ya seçilebilmek için bağımsızlık, dürüstlük, dil becerileri temel niteliklerdir⁵²⁷. Bu mekanizmanın varlığı, Sözleşme'nin yaptırım gücünü ve bağlayıcılığını arttırmaktadır⁵²⁸. 68. maddeye göre taraflar GREVIO'nun soru formuna göre bir rapor sunacaktır. Taraf devletlerce sunulan rapor, GREVIO ve ilgili tarafın temsilcileriyle değerlendirilecektir.

⁵²³ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

⁵²⁴ Bakırcı, a.g.m, s.168.

⁵²⁵ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011.

⁵²⁶ Bakırcı, a.g.m, s.199.

⁵²⁷ Bayraktar, a.g.m, s.95.

⁵²⁸ Moroğlu, "Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi", s.368.

Taraflar Komitesi de mekanizmanın bir diğere bileşenidir. GREVIO'nun hazırladığı rapora göre tavsiye kararlar kabul edebilmektedir⁵²⁹. Taraflar Komitesi taraf devletlerin temsilcilerinden oluşmaktadır. GREVIO tarafından sunulan raporların değerlendirildiği yer Taraflar Komitesi'dir⁵³⁰.

3.5. MODERN VE MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE DÜNYASININ ÇATIŞMA ALANI OLARAK İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

Modern ve muhafazakâr yaşam dünyaları, hemen hemen her konu üzerinden kendilerine bir çatışma alanı yaratmışlardır. Çatışma alanlarının en belirgin olanı ise kadın konusudur. Kadına yönelik şiddet, özel alan-kamusal alan gibi kadınla bağlantılı konular da bu iki düşünce dünyasında kendilerine tartışma alanı bulmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi, kabul edildiği andan beri tartışılmaktadır. Sözleşme üzerinden yapılan bu tartışma temelde iki dünyanın ideolojik tartışmalarıdır. Muhafazakâr kesim, amacının aileyi yıkmaya çalışmak olduğunu iddia ettiği bu Sözleşme'ye karşı çıkarken, modern ve seküler çevreler Sözleşme'yi şiddete karşı tek çözüm olarak sunmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'ne itirazların odaklandığı nokta toplumsal cinsiyet kavramıdır. Bu kavramın, toplumda önemli yer tutan dini ve kültürel kavramlarla uyuşmadığı üzerine eleştiriler yöneltilmektedir⁵³¹. Ayrıca bir itiraz da “cinsel yönelim” kavramı ile ülkeleri üçüncü bir cinsiyeti tanımaya mecbur bırakması yönündedir. En önemli itirazlardan biri de İstanbul Sözleşmesi ile geleneksel aile

⁵²⁹ Bakırcı, a.g.m, s.204.

⁵³⁰ Sancar, Toksöz, Yüksel Kaptanoğlu vd, a.g.e, s.41.

⁵³¹ MKK, a.g.e, s.31.

değerlerinin tehdit edildiğidir. Oysa Sözleşme ile gerçekleştirilmek istenen amaç şiddete maruz kalan kadınlara destek vermektir.⁵³²

İstanbul Sözleşmesi'ni muhafazakâr düşünce dünyası kendi toplumsal değerlerine bir saldırı olarak görmektedir. Buna göre Sözleşme, toplumları, kültürleri, cinsiyetleri dönüştürme görevini üstlenmektedir⁵³³. Sözleşme, dini ve geleneksel değerler ile şiddet arasında ilişki kurarak şiddetin bu değerlerin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Muhafazakâr ideolojide korunması gereken en önemli iki husus olan geleneğin ve dinin Sözleşme'de şiddetin nedeni olarak vurgulanmasının doğru olmadığı savunulmaktadır⁵³⁴.

Sözleşme'ye itirazların temelinde olan toplumsal cinsiyet kavramına yapılan eleştiri tanımının belirsiz olması ve kastettiği mananın tam anlaşılmamasıdır⁵³⁵. Bu itiraza göre İstanbul Sözleşmesi, henüz tartışılmakta olan bu kavramın temel alınmasıyla hazırlanmıştır. Sözleşme, bu kavramı mutlak doğru kabul ederek buna göre hükümlere yer vermektedir. Biyolojinin göz ardı edilmesiyle ortaya çıkan toplumsal cinsiyet kavramının doğruluğunun tartışılması gerektiği savunulmaktadır⁵³⁶. Sözleşme'nin her ne kadar şiddeti önleme misyonu önemli görülse de toplumsal cinsiyet kavramının verdiği endişe bu misyona ağır basmaktadır. Bu kavram ile yapılmak istenenin yeni bir aile, kadın ve cinsiyet tipi ortaya koymak olduğu ifade edilmektedir. Bu yeni tip kavramların da geleneksel kültürle bağdaşmayacağı belirtilmektedir⁵³⁷. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin şiddeti önlemenin tek yolu olduğu iddiası da eleştirilmektedir. Şiddetin tek kaynağının toplumsal cinsiyet olmadığı, ev içi şiddetin başka birçok sebebinin olduğu öne sürülmektedir. Buna göre, ev içi şiddetin nedenleri üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; biyolojik nedenler, sosyal nedenler ve psikolojik nedenler olarak

⁵³² Arba Kokalari, İstanbul Sözleşmesi Hakkında Beş Mit-Polonya Nerede Yanılıyor (çev. Yusuf Enes Karataş), <http://cts.ankara.edu.tr/2020/09/22/ceviri-istanbul-sozlesmesi-hakkinda-bes-mit-ve-polonya-nerede-yaniliyor>, 2020.

⁵³³ MKK, a.g.e, s.22.

⁵³⁴ MKK, a.g.e, s.38.

⁵³⁵ Günerigök, a.g.e, s.342.

⁵³⁶ MKK, a.g.e, s.20.

⁵³⁷ Günerigök, a.g.e, s.344.

sıralanmaktadır. Biyolojik nedenlerin arasında şizofreni, alkol ve madde kullanımı, dürtü kontrol bozuklukları, antisosyal bozukluklar ve psikiyatrik bozukluklar sayılmaktadır. Sosyal nedenler şiddetin öğrenilen bir davranış olması ile ilgilidir. Psikolojik nedenlerin içinde empati yeteneğinden yoksun olma, şiddetin olduğu bir ailede büyüme gibi nedenler sayılmaktadır⁵³⁸. Şiddetin asıl sebebi olarak gösterilen kumar, içki, madde bağımlılığı, bireycilik, işsizlik ve psikolojik durumların Sözleşme’de göz ardı edildiği belirtilmektedir⁵³⁹. Bu ekonomik ve sosyal sebeplerin konu dahi edilmeyerek şiddetin nedeni olarak sadece toplumsal cinsiyetin gösterilmesinin Sözleşme’nin tercihi olduğu ifade edilmektedir⁵⁴⁰.

Geleneksel ve dini kavramlara uymadığı gerekçesiyle Sözleşme’ye muhalefetin özünü oluşturan “toplumsal cinsiyet” kavramına⁵⁴¹ itirazlar İstanbul Sözleşmesi ile başlamamıştır. Bunun öncesinde Pekin konferansında kabul edilen toplumsal cinsiyet kavramı o dönemde de eleştirilmiş ve eşcinselliği içerdiği savunulmuştur. Ardından İstanbul Sözleşmesi de esas aldığı toplumsal cinsiyet kavramı sebebiyle birçok ülkede tepkiyle karşılanmıştır. Vatikan, Rusya ve Çekya toplumsal cinsiyet kavramının tanımının belirsizliğine dikkat çekmişlerdir⁵⁴². Toplumsal cinsiyet kavramının tüm dünyada tartışıldığı ve ideolojik bir yanının olduğu belirtilmektedir⁵⁴³.

İstanbul Sözleşmesi’nin bir başka eleştirildiği nokta ise cinsiyet ve cinsellik ile ilgili toplumdaki algıları değiştirip yerine kendi algılarını koymasındır⁵⁴⁴. Açıklayıcı Metin’de Sözleşme’nin cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel eğilim, engellilik, evlilik durumu, sağlık durumu, göçmen ve mülteci durumu ve başka durumlar için hiçbir

⁵³⁸ Uğur İlyas Canbolat, Aile İçi Şiddetin Nedenleri Neler?, <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/aile-ici-siddetin-nedenleri-neler-10648251>, 2008.

⁵³⁹ MKK, a.g.e, s.48.

⁵⁴⁰ Çocuk Vakfı, “İstanbul Sözleşmesi İçin Çocuk Vakfından Açıklama ve Öneri Notu”, Çocuk ve Medeniyet Dergisi, Cilt 6, Sayı 11,2021, s.139.

⁵⁴¹ MKK, a.g.e, s.24.

⁵⁴² MKK, a.g.e, s.15-16.

⁵⁴³ AAD, 10 Maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir?, s.1.

⁵⁴⁴ MKK, a.g.e, s.11.

ayrımcılığa maruz bırakılmadan uygulanacağı belirtilmektedir⁵⁴⁵. Sözleşme'nin 4. maddesinde yer alan “Mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin,cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliğiherhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edileceği” tanımının, özellikle “cinsel yönelim” ibaresi nedeniyle cinsel her türlü yönelimi normalleştirdiği ve kabul ettiği şeklinde yorumlanmaktadır. Bu madde ile her türlü cinsel tercihe hukuki bir koruma verildiği de iddia edilmektedir⁵⁴⁶. Biyolojik farklılıkların göz ardı edildiği ve sadece toplumsal ve kültürel değerlerle oluştuğuna inanılan toplumsal cinsiyet odaklı bir anlayış sonucunda her türlü cinsel yönelimlerin koruma altına alındığı iddia edilmektedir. Böylelikle kadın ve erkek farklılığını ortadan kaldırarak nötr bir cinsiyet ortaya çıkarılmak istendiği de savunulmuştur⁵⁴⁷.

Hem Açıklayıcı Metin’de hem Sözleşme’nin 4. maddesinde geçen cinsel yönelim ve diğer kavramlara bakılarak ayrımcılık yapılmamasıyla ilgili kısmın eşcinsel birliktelikleri yasal teminat altına aldığı savunulmaktadır⁵⁴⁸. Ancak İstanbul Sözleşmesi öncesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesinin yorumu ile de cinsel yönelimlerin kabul edildiği söylenebilir. Bu maddede aile kavramının yorumlanması yapılmıştır. Buna göre ailenin varlığı fiili birlikteliğe bağlanmıştır. Bunun sonucunda da eşcinsel birlikteliklerin AİHS kapsamında aile kabul edildiği açıktır⁵⁴⁹. Bu sebeple muhafazakâr kesimin itirazlarına konu olan cinsel yönelim kavramının İstanbul Sözleşmesi ile yasal teminat altına alındığını ifade etmek doğru değildir.

LGBTİ+ bireylere İstanbul Sözleşmesi ile meşruiyet verildiği de muhafazakâr çevrelerce dile getirilmektedir⁵⁵⁰. LGBTİ+ bireylerle ilgili Sözleşme’de açık bir

⁵⁴⁵ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Metin, 2011.

⁵⁴⁶ İstanbul Sözleşmesi Çalışma Platformu [İSCP], İstanbul Sözleşmesi Raporu, <https://ilkha.com/guncel/i-istanbul-so-zles-mesi-c-alis-ma-platformu-sozlesme-ailede-erozyona-sebep-oluyor-133655>, 2020, s.5.

⁵⁴⁷ MKK, a.g.e, s.21.

⁵⁴⁸ Pınar Uyan Semerci ve Emre Erdoğan, “İstanbul Sözleşmesi Hakkındaki Algılar: Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığında Uzlaşma, Sorumlulukta Ayrışma”, Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2021, s.166.

⁵⁴⁹ Arslan Öncü, a.g.m, s.14-15.

⁵⁵⁰ Keleş ve Onay Çöker, a.g.m, s.388.

hüküm yoktur. Sadece şiddete karşı korumanın ayırım yapılmadan herkese uygulanması gerektiği belirtilmektedir⁵⁵¹. Her ne kadar Sözleşme'nin LGBTİ+'yı meşrulaştırdığı iddia edilse de aslında Sözleşme'nin amacı hiçbir ayırım olmadan herkesi şiddetten korumaktır. Korunmaya ihtiyacı olan bir azınlık grup olarak LGBTİ+'nın şiddetten korunmasını düzenlemiş olması ile Sözleşme'nin bu eğilimi yaygınlaştırma amacını güttüğünü söylemek doğru olmaz⁵⁵². Halihazırda eşcinsellere şiddet uygulandığında zaten bir yaptırım olduğuna göre Sözleşme'de bunun tekrar vurgulanmasının cinsel yönelimleri meşrulaştırma ve yaygınlaştırma yönünde bir çaba olduğu ifade edilmektedir⁵⁵³. Bu, doğru kabul edilebilecek bir ifade değildir. Zira kadına, çocuğa ya da herhangi birine şiddet de yaptırma tâbi olmasına rağmen Sözleşme'de tekrar vurgulanmaktadır. Cinsel yönelime yapılan vurgu, meşrulaştırma amacı olmadan şiddet konusunda herkesin hiçbir ayırım olmadan kapsama alınmasıyla ilgilidir⁵⁵⁴.

“Cinsel yönelim” ifadesinin İstanbul Sözleşmesi ile hukuki literatüre girdiği de iddia edilmiştir. Bunun sonucunda da meşruluk kazandığı belirtilmektedir⁵⁵⁵. Sözleşme'nin diğer sözleşmelere göre farkının toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim kavramlarına metninde yer vermesi olduğu öne sürülmektedir⁵⁵⁶. Ancak bunun doğru olmadığı aşikârdır. Bu Sözleşme kabul edilmeden önceki diğer sözleşmelerde de cinsel yönelim kavramı ayrımcılık yasağı başlığı altında yer almaktadır. Tek tek sayılmasa da korunan hukuki değerlerden biri olarak var olduğu kabul edilmektedir. Bu sözleşmelerden biri olan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 2. maddesinde ayrımcılık yasağından bahsedilmiştir:

“Bu Sözleşme'ye Taraf her Devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan bütün bireylere ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından hiçbir ayırım

⁵⁵¹ Bakırcı, a.g.m, s.147.

⁵⁵² Eylül Akar, Öznur Bayar ve Nilüfer Koçtürk, “İstanbul Sözleşmesi: Twitter Üzerinden Sözleşmeye Karşı Çıkanların Görüşlerine Yönelik Bir Söylem Analizi”, Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, 2021, s.98.

⁵⁵³ MKK, a.g.e, s.40.

⁵⁵⁴ Keleş ve Onay Çöker, a.g.m, s.389.

⁵⁵⁵ İŞÇP, a.g.e, s.7.

⁵⁵⁶ AAD, İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştırıcı 10 Soru-10 Cevap, s.2-3.

gözetmeksizin bu Sözleşme’de tanınan hakları sağlamak ve bu haklara saygı göstermekle yükümlüdür.”

Bu maddede bir sınırlandırma yapılmamıştır. Dolayısıyla cinsel yönelimi de kapsadığı kabul edilmektedir⁵⁵⁷. Yine başka bir uluslararası Sözleşme olan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 2. maddesi ayrımcılık yasağını düzenlemiştir:

“Bu Sözleşme’ye Taraf Devletler, bu Sözleşme’de belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt ederler.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 14. maddesi de ayrımcılık yasağını düzenlemiştir:

“İşbu Sözleşmede tanınan hak ve hürriyetlerden istifade keyfiyeti, bilhassa cins, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, millî veya sosyal menşee, millî bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi diğer bir durum üzerine müesses hiçbir tefriğe tabi olmaksızın sağlanmalıdır.”

Görüldüğü üzere birçok uluslararası belge “cinsel yönelim” kavramına maddelerinde yer vermemiş olsa da ayrımcılık yasağının geniş yorumlanması ile bu kavram da ayrımcılık yasağı kapsamında sayılmaktadır. Dolayısıyla muhafazakârların iddia ettiği gibi cinsel yönelim ilk defa İstanbul Sözleşmesi ile literatüre girmemiştir. Öncesinde de birçok Sözleşme, ayrımcılık yasağı altında bunu düzenlemiştir.

İstanbul Sözleşmesi, içinde aile vurgusunun olmaması ve partner kavramı ile evlilik içi veya dışı, kadın, erkek veya eşcinsel ilişkileri sıradan hale getirmek istemekle eleştirilmiştir⁵⁵⁸. Sözleşme’nin aileyi yıktığı eleştirisi doğru değildir. Sözleşme’nin amacı aile içinde maruz kalınan şiddeti ortadan kaldırmaktır.

⁵⁵⁷ Gizem Kaçan, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Mahkemesi Kararları Işığında Cinsel Yönelim Temelinde Ayrımcılık Yasağı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s.42-43 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁵⁵⁸ AAD, İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştırıcı 10 Soru-10 Cevap, s.9.

Sözleşme'nin aile ile ilgili ortaya koyduğu kısım bundan ibarettir⁵⁵⁹. Sözleşme'de aileyi hedef alan hiçbir madde olmadığı ve meselenin sadece ev içi şiddet olduğu da ortadadır⁵⁶⁰.

İstanbul Sözleşmesi'ne hem Türkiye'den hem dünyadan birçok itiraz yükselmiştir. İtirazların başını ise kilise ve sağ partiler çekmektedir⁵⁶¹.

Bulgaristan'da İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkanların başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi, Sözleşme'nin Anayasa'ya aykırı olduğu kararını vermiştir. Sözleşme'ye karşı çıkanların iddiası, toplumsal cinsiyet kavramının üçüncü cinsiyeti tanımak olduğu yönündeydi. Bu yolla geleneksel değerlerin ortadan kaldırılmak istendiğini savunuyorlardı. Hırvatistan'da muhafazakâr kesim, Sözleşme'nin toplumsal cinsiyet ideolojisini savunduğunu ve geleneksel aileyi yıpratıldığını öne sürmektedir⁵⁶². Hırvatistan'da İstanbul Sözleşmesi'ne karşı protesto yürüyüşleri de yapılmıştır. Muhafazakâr partilerin, Katolik Kilisesi'ne yakın çevrelerin ve aşırı sağcı grupların katıldığı protestoda İstanbul Sözleşmesi'nin durdurulması talebi yer almıştır. Çekya'da da geleneksel aileye tehdit olarak görülen İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkmıştır. Slovakya'da eşcinsel evlilikleri meşrulaştırdığı gerekçesiyle İstanbul Sözleşmesi Parlamento'dan geçmemiştir. Muhafazakâr parti ve gruplar, LGBTİ+ haklarını koruduğu gerekçesiyle Sözleşme'nin kendi değerlerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür⁵⁶³. İstanbul Sözleşmesi Polonya'da da benzer şekilde tartışılmıştır⁵⁶⁴. Polonya, tartışmaların sonunda İstanbul Sözleşmesi'nden çekileceğini duyurmuştur. İktidardaki sağcı hükümetin Adalet Bakanı Zbigniew

⁵⁵⁹ Keleş ve Onay Çöker, a.g.m, s.383.

⁵⁶⁰ Evrim Kepenek, Feride Acar: “Şiddete karşı kazanımlarımız heba olur”, <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/227033-feride-acar-siddete-karsi-kazanimlarimiz-heba-olur>, 2020.

⁵⁶¹ AAD, 10 Maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir, s.10.

⁵⁶² M. Çağrı Kavgacı, İstanbul Sözleşmesi'ne Eleştirel Hukuki Bir Bakış, <https://www.hukukcukafasi.com/istanbul-sozlesmesine-elestirel-hukuki-bakis/>, 2020.

⁵⁶³ BBC News Türkçe, İstanbul Sözleşmesi: Türkiye'nin çekildiği sözleşme nedir, kadınları nasıl koruyor?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56469986>, 2021.

⁵⁶⁴ Bercan Aktaş, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı kimler yanyana, <https://serbestiyet.com/featured/istanbul-sozlesmesine-karsi-kimler-kimlerle-yanyana-37348/>, 2020.

Ziobro, Sözleşme'nin ideolojik unsurlar içerdiğini ve bu sebeple çekilmelerinin haklı olduğunu savunmuştur⁵⁶⁵.

Türkiye'de de muhafazakârlar tarafından İstanbul Sözleşmesi kabul görmemiştir⁵⁶⁶. Sözleşme'nin maddelerinin geleneksel ve dini açıdan endişe verici olduğu ifade edilmektedir⁵⁶⁷. Muhafazakâr ideolojinin en önemli kurumlarından görülen ailenin Sözleşme ile tehdit altında olduğu ileri sürülmektedir. Aile üzerinden gelen bu eleştiriler daha da ileriye götürülmüş ve mesela Saadet Partisi'nin yayın organı Milli Gazete'nin yayın yönetmeni Mustafa Kurdaş, Sözleşme için “Ailenin Sevri” tanımını kullanmıştır⁵⁶⁸. Sözleşme'nin önleyici mekanizmalarının yeterince çalışmamasının nedeni olarak Sözleşme'de aile kurumunun yok sayılması ve korunması için gerekli önlemlerin alınmaması gösterilmektedir⁵⁶⁹.

Türkiye'de de çokça tartışılan Sözleşme, “yıkıcı bir toplumsal cinsiyet ideolojisi” dayatmakla itham edilmektedir. Ancak Sözleşme'nin metninde böyle bir tanımın yer almadığı aşikârdır. Sözleşme toplumsal cinsiyet kavramını açıklamakta ve şiddetin nedeni olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini göstermektedir. Metinde belirtildiği gibi, Sözleşme şiddeti engellemek amacıyla düzenlenmiştir. Şiddete yol açan nedenlerden biri olarak vurgulanan toplumsal cinsiyet kavramına bakılarak Sözleşme'nin ideolojik bir dayatması olduğu savı kabul edilemezdir⁵⁷⁰. Sözleşme'ye karşı çıkanların en büyük iddiası ise toplumsal cinsiyet kavramı ile yapılmak istenenin geleneksel olarak kabul edilmiş rollerin ortadan kaldırılması olduğudur. Bu durumun sonucunda da ailenin zarar göreceği ifade edilmektedir⁵⁷¹.

Türkiye'deki muhafazakâr dünyanın öne sürdüğü bir başka eleştiri ise çeviri ile ilgilidir. İngilizce metindeki “domestic violence” ibaresi, “ev içi şiddet” olarak

⁵⁶⁵ Euronews, ‘Katolik’ Polonya İstanbul Sözleşmesi'nden neden çekiliyor?, <https://tr.euronews.com/2020/07/27/polonya-istanbul-sozlesmesi-nden-cekiliyor>, 2020.

⁵⁶⁶ MKK, a.g.e, s.47.

⁵⁶⁷ Şahin ve Gültekin, a.g.e, s.54.

⁵⁶⁸ Keleş ve Onay Çöker, a.g.m, s.382.

⁵⁶⁹ Çocuk Vakfı, a.g.m, s.139.

⁵⁷⁰ Kokalari, a.g.e.

⁵⁷¹ MKK, a.g.e, s. 30.

çevrilmesi gerekirken “aile içi şiddet” olarak çevrilmiştir. Ev içi ibaresinin aile olmayan veya aile olması hukuken mümkün olmayan birliktelikleri de kapsamı eleştirilmiştir⁵⁷². Daha açık bir ifadeyle nikahsız yaşayanların veya aynı cins birlikteliklerin de meşruluklarının bu sayede sağlandığı ve aile kavramına dahil edildikleri savunulmaktadır⁵⁷³. Bağlayıcı olanın asıl metin olduğu ve asıl metinde geçen ifadenin evlilik dışı veya aynı cins kişilerin birlikteliklerini koruma altına alacağı da vurgulanmaktadır⁵⁷⁴.

İstanbul Sözleşmesi’ni destekleyen kesim ise “ev içi” kavramının “aile içi” olarak çevrilmesi ile Sözleşme’nin bütünlüğüne ve ruhuna aykırı hareket edildiğini savunmaktadır. Bununla yapılmak istenenin eşcinsel birliktelikleri hukuki korumanın dışında bırakmak olduğu ifade edilmektedir⁵⁷⁵.

Sözleşme’de, evlilik kavramının Türk Medeni Kanunu’ndan daha geniş şekilde yorumlanması da eleştirilmiştir. Sözleşme’de eşlerin boşanmış olup olmamaları veya Medeni Kanun’a göre eş kabul edilip edilmelerine bakılmadan şiddet durumu oluştuğunda bunun engellenmesi taraf devletin yükümlülüğü olarak kabul edilmektedir⁵⁷⁶.

3.6. SÖZLEŞME’NİN İPTALİ İÇİN KAMPANYA VE CUMHURBAŞKANLIĞI FESİH KARARNAMESİ

Muhafazakâr çevrenin sivil toplum kuruluşlarından ve yazarlarından İstanbul Sözleşmesi’ne çeşitli tepkiler gelmiştir. Yeni Şafak gazetesi yazarlarından Yusuf

⁵⁷² MKK, a.g.e, s.33.

⁵⁷³ Akif Dursun, “İstanbul Sözleşmesi’nin İslam Hukukuna Göre Değerlendirilmesi”, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 19, 2021, s.53.

⁵⁷⁴ İSÇP, a.g.e, s.4.

⁵⁷⁵ Volkan Yılmaz, “Yeni Anayasa Sürecinde LGBTİ Hakları Hareketi’nin Eşit Yurttaşlık Mücadelesi: Çoğunlukçu Demokrasiye Karşı Anayasal Demokrasi”, *Farklılıkların Birlikteliği Türkiye ve Avrupa’da Birarada Yaşama Tartışmaları*, Ed. Ayhan Kaya, İstanbul, Hiperlink Yayınları, 2014, s.177.

⁵⁷⁶ Berat Çamlıca, “İstanbul Sözleşmesi ve Yargısal İçtihatlar Açısından Eş Kavramının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 150, 2020, s.145.

Kaplan birçok yazısında İstanbul Sözleşmesi'ni sert ifadelerle eleştirmiştir. 3 Ağustos 2020 tarihli yazısında Sözleşme'nin çöpe atılması gerektiğini ifade etmiş⁵⁷⁷; 21 Mart 2021 tarihindeki “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni çöpe gönderdi, nihayet!” adlı yazısında da “aileyi yok eden” Sözleşme'den çıkılmasını sevinçle karşılamıştır. Sözleşme'nin kadın cinayetlerini engelleme amacının olmadığını ve amacının aileyi çökertmek olduğunu söylemiştir⁵⁷⁸. Muhafazakâr yazarlardan Sibel Eraslan da İstanbul Sözleşmesi'nin ideolojik bir metin olduğuna dikkat çekmiştir⁵⁷⁹.

Siyasal muhafazakârlığın İstanbul Sözleşmesi'ne karşı başlattığı iptal kampanyasında etkin rol oynayan Hüda-Par, İstanbul Sözleşmesi'nin aileyi tehdit ettiğini savunmuştur. Hatta Sözleşme'yi “Avrupa'nın kültürel boyunduruğuna girmeyi taahhüt eden anlaşma” olarak tanımlamıştır⁵⁸⁰.

Saadet Partisi Kadın Kolları Başkanı Ebru Asiltürk de İstanbul Sözleşmesi'nin ailenin maddi ve manevi bütünlüğünü tehdit ettiğini ifade etmiştir. Sözleşme'yi “aile yapısına atılan bomba” olarak betimlemiştir⁵⁸¹.

Radikal İslamcı görüşleriyle bilinen Özgür-Der'in Yönetim Kurulu Üyesi Hülya Şekerci, Sözleşme'nin şiddeti önleyemediğini belirtmiş ve modernizmin kavramlarını kullanan Sözleşme'nin kaldırılması gerektiğini öne sürmüştür⁵⁸². Özgür-Der tarafından İstanbul Sözleşmesi ve toplumsal cinsiyet üzerine düzenlenen

⁵⁷⁷ Yusuf Kaplan, “Erdoğan İstanbul Sözleşmesi'ni çöpe atmalı!, *Yeni Şafak*, 03.08.2020.

⁵⁷⁸ Yusuf Kaplan, “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni çöpe gönderdi, nihayet!”, *Yeni Şafak*, 21.03.2021.

⁵⁷⁹ Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi'ne muhafazakarlar ne diyor? Kim karşı, kim destekliyor, kim temkinli?, <https://www.indyurk.com/node/222176/haber/istanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesine-muhafazakarlar-ne-diyor-kim-kar%C5%9F%C4%B1-kim-destekliyor-kim>, 2020.

⁵⁸⁰ Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi: Kim neden destekliyor, kim neden karşı çıkıyor?, <https://www.indyurk.com/node/50036/haber/istanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi-kim-neden-destekliyor-kim-neden-kar%C5%9F%C4%B1-%C3%A7%C4%B1k%C4%B1yor>, 2020.

⁵⁸¹ Aynur Tekin, İstanbul Sözleşmesi neden hedef alınıyor?, <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/05/17/istanbul-sozlesmesi-neden-hedef-aliniyor>, 2020.

⁵⁸² Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi'ne muhafazakarlar ne diyor? Kim karşı, kim destekliyor, kim temkinli?.

panelde Sözleşme'nin şiddeti engellemek için yeterli olmadığı ve kaldırılması gerektiği belirtilmiştir⁵⁸³.

ENSAR Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti'nin İstanbul Sözleşmesi ile ilgili yaptığı açıklamada Sözleşme'de ısrarcı olmanın toplumun faydasına olmadığı savunulmuştur.

ÖNDER İmam Hatipliler Derneği, İstanbul Sözleşmesi'nin eşcinselliği yaygınlaştıran bir yaklaşıma sahip olduğunu öne sürmüştür. Aile ve toplumsal yapıyla örtüşmemekle suçlanan Sözleşme'den imzanın çekilmesi gerektiği savunulmuştur. İHH, İnsan ve Medeniyet Hareketi ve daha birçok vakıf tarafından yayınlanan bildiride aile yapısını bozan ve örf, adet ve dini değerleri yok sayan İstanbul Sözleşmesi'nin iptali talep edilmiştir⁵⁸⁴.

Milli Görüş hareketinin AKP iktidarını destekleyen kolu olarak kabul edilebilecek Yedi Hilal Derneği, aileyi bozacağını iddia ettiği Sözleşme'nin cinsel yönelim kavramına karşı çıkmıştır. Bu ifadenin kadın ve erkek cinsiyetleri dışındaki tercihleri meşrulaştırdığını savunmuştur.

Milli Görüş hareketinin gençlik örgütü olan Anadolu Gençlik Derneği'nin Genel Başkanı, İstanbul Sözleşmesi'nin inançlarıyla ve ahlaki değerleriyle bağdaşmadığını ve aile yapısını bozmadan feshedilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁵⁸⁵.

İstanbul Sözleşmesi'nin feshi için yürütülen kampanya sırasında Milli Gazete'de de benzer yazılar yer almıştır. Mehmet Bayraktutar'ın yazısında İstanbul Sözleşmesi'nin toplumun dini inançlarına, örf ve adetine uymayan bir metin olduğu

⁵⁸³ Haksöz-Haber, Toplumsal Cinsiyet ve İstanbul Sözleşmesi Meselesi, <https://www.haksozhaber.net/toplumsal-cinsiyet-ve-istanbul-sozlesmesi-meselesi-122596h.htm>, 2020.

⁵⁸⁴ Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi'ne muhafazakarlar ne diyor? Kim karşı, kim destekliyor, kim temkinli?.

⁵⁸⁵ Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi: Kim neden destekliyor, kim neden karşı çıkıyor?.

vurgulanmıştır. Sözleşme'nin Türk aile yapısının gerektirdiği kadın-erkek rollerini ve gelenekleri ortadan kaldırdığı da ifade edilmiştir⁵⁸⁶. Milli Gazetenin bir başka yazarı Siyami Akyel, birçok Hristiyan ülkenin kendi toplumsal yapılarına uymadığı gerekçesi ile İstanbul Sözleşmesi'ne çekince koyduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin çekincesiz şekilde kabul etmesini eleştirmiştir⁵⁸⁷. Yine bir başka Milli Gazete yazarı Muhittin Hamdi Yıldırım ise İstanbul Sözleşmesi'nin aileyi dağıtma projesi olduğunu söylemiştir⁵⁸⁸.

Türkiye Aile Meclisi tarafından düzenlenen basın açıklamasında İstanbul Sözleşmesi'nin toplumda yıkıma yol açtığı ve feshedilmesi gerektiği savunulmuştur⁵⁸⁹. Aile Meclisi, feshedilmeden önce İstanbul Sözleşmesi'ni savunan KADEM'e bir mektup yazarak, adında “toplumsal cinsiyet” geçen sempozyumun isminin değiştirilmesini talep etmiştir. “Biyolojik insanın sonunu getirmek, insanı NESNE haline getirmek üzere, birileri Şeytanın vaadini gerçekleştirmek için iş başında” denilen mektupta, KADEM, “Genetiğiyle oynanmış aile medeniyetimizi elbirliği ile fitrata inancımıza hukuka uygun yasalar ve uygulamalar ile yeniden diriltme”ye çağırılmıştır⁵⁹⁰.

İsmailağa Cemaati tarafından yayınlanan bildiride İstanbul Sözleşmesi'nin iptali istenmiştir. Sözleşme'nin aileyi yıkma amacı olduğu ve eşcinselliği meşrulaştırdığı savunulmuştur⁵⁹¹.

⁵⁸⁶ Mehmet Bayraktutar, “İstanbul Sözleşmesi aileyi yok etmeden feshedilmelidir”, *Milli Gazete*, 15.05.2020.

⁵⁸⁷ Siyami Akyel, “İstanbul Sözleşmesi, kutsal metin değildir!”, *Milli Gazete*, 08.02.2021.

⁵⁸⁸ Muhittin Hamdi Yıldırım, “İstanbul Sözleşmesi Müslüman aileleri dağıtma projesidir”, *Milli Gazete*, 13.05.2020.

⁵⁸⁹ Nizamettin Aşkın, Türkiye Aile Meclisi: İstanbul sözleşmesi acilen iptal edilmeli, <https://ilkha.com/6284-sayili-kanun-ve-genc-evlilik-magdurlari/turkiye-aile-meclisi-istanbul-sozlesmesi-acilen-iptal-edilmeli-144233>, 2020.

⁵⁹⁰ Akasyam Haber, Türkiye Aile Meclisi'nden Kademe'ye Mektup, <https://www.akasyam.com/turkiye-aile-meclisinden-kademe-mektup-183571>, 2022.

⁵⁹¹ Independent Türkçe, İsmailağa Cemaati: İstanbul Sözleşmesi evlâdu ahfâdımızın değerlerimizi muhafaza ederek yaşayabilmesine potansiyel bir engeldir, kaldırılmalı, <https://www.indyurk.com/node/207931/haber/ismailaga-cemaati-istanbul-s%3%B6zle%5%9Fmesi-evl%3%A2du-ahf%3%A2d%C4%B1m%C4%B1z%C4%B1n-de%C4%9Ferlerimizi-muhafaza>, 2020.

Haber 7 internet sitesinin çok okunan muhafazakâr yazarı Sema Maraşlı, İstanbul Sözleşmesi'ne itiraz eden yazarların başında gelmektedir. Yazılarında Sözleşme'nin aileyi yıktığını ve eşcinsel ilişkileri meşrulaştırdığını savunmuştur. Cinsiyetin önemini vurgulayarak ailenin cinsiyet üzerine kurulduğunu ve cinsiyet yoksa ailenin de olmayacağını iddia etmiştir⁵⁹².

Yeni Akit gazetesinin İstanbul Sözleşmesi üzerine çok sayıda yazı yazmış yazarlarından Abdurrahman Dilipak, 4 Ağustos 2020 yılındaki "Daha Söyleyeceklerim var!" yazısında İstanbul Sözleşmesi'nin işe yaramadığını öne sürmüştür. Yazıda kadın cinayetlerinin nedeni olarak alkol gösterilmiştir⁵⁹³. 21 Mart 2021 tarihli yazısında ise Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden ayrılmasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Bununla kalınmaması gerektiğini ve Sözleşme'ye dayanılarak çıkarılan 6284 sayılı Kanun'un da değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Biraz daha ileri giderek CEDAW'ın da kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür⁵⁹⁴.

Muhafazakâr kesimin sivil toplum kuruluşları kabul edildiği ilk günden itibaren fesih maddesinin kullanılarak İstanbul Sözleşmesi'ne son verilmesini talep etmişlerdir. Bu maddeye dayanarak taraf devletin fesih yetkisini kullanabileceği savunulmuştur⁵⁹⁵. Kadın örgütleri, İstanbul Sözleşmesi'ne duyulan bu rahatsızlığın endişe verici olduğunu vurgulamışlardır⁵⁹⁶. Ancak gelen itirazlar sonucunda Sözleşme'nin kabulünün 10. yılında Cumhurbaşkanı kararı ile imza geri çekilmiştir⁵⁹⁷. 20 Mart 2021 tarihinde yayınlanan Resmi Gazete'de, 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3. maddesi gereğince Cumhurbaşkanı kararı ile Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye

⁵⁹² Tekin, a.g.e.

⁵⁹³ Abdurrahman Dilipak, "Daha söyleyeceklerim var!", *Yeni Akit*, 04.08.2020.

⁵⁹⁴ Abdurrahman Dilipak, "Teşekkürler", *Yeni Akit*, 21.03.2021.

⁵⁹⁵ İSÇP, a.g.e, s.13.

⁵⁹⁶ İSTİP, a.g.e, s.14.

⁵⁹⁷ Elif Ekin Saltık, İstanbul Sözleşmesi 10 Yaşında Kadınların Mücadelesi Bitmeyecek, <https://www.evrensel.net/haber/432621/istanbul-sozlesmesi-10-yasinda-kadinlarin-mucadelesi-bitmeyecek>, 2021.

İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin feshedildiği açıklanmıştır. Bu kararla birlikte Türkiye anlaşmadan çekilen ilk ülke olmuştur⁵⁹⁸.

İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme ile birlikte bunun toplumsal boyutu üzerinden tartışmalar yapılmıştır. Sözleşme'den çekilmenin kadına yönelik şiddet konusundaki mücadeleyi engelleyeceği ve kadın cinayetlerini arttıracığı ileri sürülmüştür. Çeşitli STK başkanları tarafından yapılan açıklamalarda İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönülmesi gerektiği ifade edilmiştir⁵⁹⁹. Platformlardan yapılan açıklamalarda kararın hukuksuz ve siyasi olduğu, anlaşmadan çekilme ile kadınların kazandıkları hakları kaybedeceği savunulmuştur⁶⁰⁰. Muhalefet partilerinden de İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararına tepki gelmiştir. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu iktidara gelmelerinin ardından 24 saatte Sözleşme'yi tekrar yürürlüğe koyacağını⁶⁰¹ açıklarken İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener de iktidarlarında İstanbul Sözleşmesi'ni tekrar yaşatacağını⁶⁰² ifade etmiştir. HDP'nin kadın milletvekilleri TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda "İstanbul Sözleşmesini Geri Getireceğiz ve Uygulatacağız" dövizleri açarak Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesine tepkilerini göstermişlerdir⁶⁰³.

Çekilmenin toplumsal boyutu üzerine yürütülen tartışmalara ek olarak hukuki bakımdan fesih teriminin yanlışlığı da tartışılmıştır. Tanınmış anayasa hukukçusu

⁵⁹⁸ Gizem Sade, İstanbul Sözleşmesi'ni İmzalayan ve Onaylayan Ülkeler Hangileri?, <https://tr.euronews.com/2021/03/20/istanbul-sozlesmesi-ni-imzalayan-ve-onaylayan-ulkeler-hangileri>, 2021.

⁵⁹⁹ Dünya Haber Merkezi, İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararı, Ayrımcılıkla Mücadelede Geri Adımdır, <https://www.dunya.com/sehirler/istanbul-sozlesmesinden-cekilme-karari-ayrimcilikla-mucadelede-geri-adimdir-haberi-615264>, 2021.

⁶⁰⁰ Sivil Sayfalar, Kadın Örgütleri İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme Kararını Tanımıyor, Mücadeleye "Devam" Diyor, <https://www.sivilsayfalar.org/2021/03/21/kadin-orgutleri-istanbul-sozlesmesinden-cekilme-kararini-tanimiyor-mucadeleye-devam-diyor>, 2021.

⁶⁰¹ Dünya, Kılıçdaroğlu: 24 saat içinde İstanbul Sözleşmesi'ni yürürlüğe koyacağız, <https://www.dunya.com/gundem/kilicdaroglu-24-saat-icinde-istanbul-sozlesmesini-yururluge-koyacagiz-haberi-663997>, 2022.

⁶⁰² Dokuz8 Haber, Akşener: Biz geleceğiz ve İstanbul Sözleşmesi yeniden yaşatacak, <https://www.dokuz8haber.net/aksenerden-danistaya-tepki-kadnlara-yonelik-her-turlu-siddette-cubbelerini-ilikleyip-o-imzayi-atan-parmaklarin-izi-olacak-ama-az-kaldi-biz-gelecegiz-ve-istanbul-sozlesmesi-yeniden-yas>, 2022.

⁶⁰³ Gazete Duvar, HDP'den bütçe görüşmelerinde 'İstanbul Sözleşmesi' eylemi, <https://www.gazeteduvar.com.tr/hdpden-butce-gorusmelerinde-istanbul-sozlesmesi-eylemi-haber-1541354>, 2021.

Prof. Kemal Gözler, çok taraflı bir sözleşme olan İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesinin doğru bir tanımlama olmadığını belirtmiş ve ancak Türkiye'nin anlaşmadan çekildiğinin söylenebileceğini yazmıştır⁶⁰⁴.

Çekilmenin nedeni ise Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın yaptığı açıklama ile ortaya konmuştur. Buna göre Sözleşme'nin eşcinselliği normalleştiren kesimler tarafından kullanıldığı ifade edilmiştir. Kadına yönelik şiddeti engelleme yolunda bunun mücadeleden vazgeçme anlamına gelmediği vurgulanmıştır⁶⁰⁵.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi, siyasal muhafazakârlık içinde yer almakla birlikte Sözleşme'ye destek veren az sayıdaki muhafazakâr isim ve kuruluşun kadına yönelik şiddet ve kadın hakları konusundaki duyarlılığını anlamada adeta turnusol kâğıdı işlevi görmüştür. Mesela daha önce Sözleşme'yi savunan KADEM, desteklediği siyasi iktidarın fesih kararını meşrulaştırmayı seçmiştir. KADEM'in fesih kararına destek bildirisinde şöyle denmiştir: “İstanbul Sözleşmesi kadına şiddetle mücadele için önemli bir girişimdi. Geldiğimiz noktada zemininden koparılmış ve toplumsal bir gerilim öznesi haline dönüştürülmüş durumda. Verilen fesih kararını da bu gerilimin bir neticesi olarak okuyoruz.”⁶⁰⁶.

AKP Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş da Sözleşme'deki toplumsal cinsiyet kavramına karşı çıkarak imzalanmasının yanlış olduğunu belirtmiştir⁶⁰⁷. Yine eski AKP milletvekillerinden Mehmet Metiner, İstanbul Sözleşmesi'ne verdiği kabul oyundan pişman olduğunu dile getirmiştir. Metiner, Sözleşme'nin kabulünün yanlış olduğunu belirtmiş ve KADEM Derneği'nin Sözleşme'yi savunmasını da

⁶⁰⁴ Kemal Gözler, Cumhurbaşkanının Uluslararası Sözleşmeleri Feshetme Yetkisi Var Mı? (İstanbul Sözleşmesinin Feshi Hakkında 3718 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Üzerine Eleştiriler), <https://www.anayasa.gen.tr/ua-sozlesme-fesih.htm>, 2021.

⁶⁰⁵ Ceren Satıl, İstanbul Sözleşmesi Neden Tartışılıyor?, <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/istanbul-sozlesmesi-neden-tartisiliyor>, 2021.

⁶⁰⁶ KADEM, İstanbul Sözleşmesi'nin feshi basın açıklaması, <https://kadem.org.tr/istanbul-sozlesmesinin-feshi/>, 2021.

⁶⁰⁷ Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi'ne muhafazakarlar ne diyor? Kim karşı, kim destekliyor, kim temkinli?.

eleştirmiştir⁶⁰⁸. Siyasal muhafazakârlığın radikal temsilcilerinden Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Fatih Erbakan, yaptığı açıklamada İstanbul Sözleşmesi'nin Batı'nın dayatması olduğunu ve amacının kadına yönelik şiddeti önlemek olmadığını ifade etmiştir. Bu Sözleşme'nin amacının aile yapısını bozmak ve cinsiyetsiz bir toplum oluşturmak olduğunu savunmuştur⁶⁰⁹. İktidarın küçük ortaklarından Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Mustafa Destici de Sözleşme'den ayrılmayı desteklemiştir⁶¹⁰.

İlahiyatçı yazar Ali Rıza Demircan, İstanbul Sözleşmesi'nin aileyi parçaladığını vurgulamış, kendi de dahil olmak üzere yazarların tepkisi sonucunda kamuoyu oluşturduklarını ve bu sayede Sözleşme'den çekilmenin gerçekleştiğini ifade etmiştir⁶¹¹. Başka bir ilahiyatçı İhsan Şenocak, İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesini, ahlaksızlığı onaylayan Sözleşme'nin çöpe atılması olarak nitelendirmiş; yapılacak yeni bir sözleşme ile dağılan aileleri tekrar bir araya getirmek gerektiğini ifade etmiştir⁶¹².

Mor Çatı avukatlarından Selin Nakipoğlu İstanbul Sözleşmesi'nin öneminin altını çizerek mükemmel olmasa da şu anda en önemli metin olduğunu vurgulamıştır. Bu metne karşı çıkanların erkekler olduğunu iddia etmiş ve Sözleşme'de ailenin dağılmasına yol açacak maddelerin olmadığını belirtmiştir. Sözleşme'deki amacın tüm şiddetleri ortadan kaldırmak olduğunu ifade etmiştir⁶¹³.

⁶⁰⁸ T24, Eski AKP Milletvekili Metiner'den İstanbul Sözleşmesi açıklaması: Neye oy verdiğimizizi bilmeden el kaldırdık, <https://t24.com.tr/haber/eski-akp-milletvekili-metiner-den-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-neye-oy-verdigimizi-bilmeden-el-kaldirdik,876990>, 2020.

⁶⁰⁹ Yeni Birlik, Fatih Erbakan: Yapılacak En Hayırlı İş İstanbul Sözleşmesi'nden Çıkmaktır!, <https://gazetebirlik.com/haber/fatih-erbakan-yapilacak-en-hayirli-is-istanbul-sozlesmesinden-cikmaktir-9773/>, 2020.

⁶¹⁰ Yeniçağ, Tarikatlar AKP'ye teşekkür için sıraya girdi. İstanbul Sözleşmesi feshedildi şimdi hedeflerinde 6284 var, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/tarikatlar-akpye-tesekkur-icin-siraya-girdi-istanbul-sozlesmesi-feshedildi-simdi-hedeflerinde-6284-var-435313h.htm>, 2021.

⁶¹¹ Özlem Doğan, İstanbul Sözleşmesi garabeti bitti, <https://www.milatgazetesi.com/haber/istanbul-sozlesmesi-garabeti-bitti-4210/>, 2021.

⁶¹² Yeniçağ, a.g.e.

⁶¹³ Independent Türkçe, İstanbul Sözleşmesi: Kim neden destekliyor, kim neden karşı çıkıyor?.

Hazar Derneği Kurucu Başkanı Ayla Kerimoğlu İstanbul Sözleşmesi'ne itirazların nedeninin değişime duyulan korku olduğunu savunmuştur. Sözleşme'den çekilmenin hem insani hem de siyasi açıdan yanlış olduğunu belirtmiştir⁶¹⁴.

Başkent Kadın Platformu Üyesi Fatma Bostan Ünsal İstanbul Sözleşmesi'ni hedef almanın siyasi bir çaba olduğunu ifade etmiştir⁶¹⁵.

Havle Kadın Derneği kurucularından Rümeyza Çamdereli İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye kadın hareketinin en önemli kazanımlarından biri olduğunu altını çizerek Sözleşme'ye karşı çıkanların aile ile ifade ettiklerinin kadınların aile içine hapsedildiği ve şiddetin meşru olduğu bir aile olduğuna dikkat çekmiştir⁶¹⁶.

Yazar Berrin Sönmez, yazısında Sözleşme'nin aileyi yıkacağı itirazına cevap vermiş, itiraz edenlerin tanımladıkları ailenin erkek egemenliğindeki aile olduğunu belirtmiştir. Ailedeki erkek egemenliğinin yıkılmasının ailenin yıkılmasıyla eş değer görüldüğünü savunmuştur. İstanbul Sözleşmesi'nin kadının ikincil konumda olmasını engellemek için var olduğunu ifade etmiştir⁶¹⁷.

⁶¹⁴ Gülsüm Ekinci, "Sözleşmeye kadar o değerleriniz neredeydi?", <https://serbestiyet.com/haberler/sozlesmeye-kadar-o-degerleriniz-neredeydi-54536/>, 2020.

⁶¹⁵ Tekin, a.g.e.

⁶¹⁶ Tekin, a.g.e.

⁶¹⁷ Berrin Sönmez, "İstanbul Sözleşmesi karşıtı lobiye zorunlu cevap-2: İstedikleri şey aile değer, aile içinde eril tahakküm", Gazete duvar, 20.05.2020.

SONUÇ

Kısa adı “İstanbul Sözleşmesi” olan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi çok önemli bir uluslararası sözleşmedir. Bu Sözleşme, uzun yıllar süren çalışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sözleşme’nin en önemli özelliği kadına yönelik şiddeti bir insan hakları ihlali olarak kabul etmesidir.

Kadına yönelik şiddet, ülkemizde ve dünyada kadınların birincil sorunlarının başında gelmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda birçok adım atılmış ve çalışmalar yapılmıştır. 1970’li yıllarla birlikte kadına yönelik şiddetin sorun olarak görülmeye başlanması kadın hakları mücadelesinin büyük kazanımıdır. Bu dönemden önce kadınların cinsiyetleri nedeniyle uğradıkları ihlaller insan hakları ihlalleri arasında kabul edilmemekteydi. Şiddetle mücadele 90’lı yıllarla birlikte başlamıştır. 1993 yılında BM tarafından Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge yayınlanmıştır. Bildirge’de kadına yönelik şiddet konusunda taraf devletlerin hiçbir nedeni öne sürmemesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

1995 yılında Pekin’de gerçekleştirilen konferansta kadın haklarının insan haklarının temeli olduğunun altı çizilmiştir. Konferans sonucunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, kadına yönelik şiddet sonucunda kadınların insan haklarının ihlal edildiğini vurgulamıştır.

Birleşmiş Milletler tarafından 2008 yılında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Yoğunlaştırılması Kararı verilmiştir. Bu Karar’da, dünyada yaygınlaşmış olan kadınlara yönelik şiddetten endişe duyulduğu belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddetin nedeni olarak ise kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler gösterilmiştir. 2013 yılında CEDAW Komitesi’nin 29 sayılı Genel Tavsiye Kararı’nda kadına yönelik ayrımcılıkların temeli olarak aile gösterilmiştir. Karar’da bu ayrımcılığa kılıf olarak geleneğin, kültürün ve ideolojilerin gösterildiği belirtilmiştir.

Türkiye, 2011 yılında Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, bilinen adıyla İstanbul Sözleşmesi'ni kabul etmiş ve Sözleşme 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. 2012 yılında da 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi, şiddeti önleme konusunda önemli bir gelişme olmuştur. Sözleşme'nin amacı şiddetsiz bir toplum oluşturabilmektir. Bu sebeple de şiddetin esas unsuru olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğini vurgulamaktadır. Buna göre şiddeti oluşturan ana etken, kadın ve erkekler arasında meydana gelmiş ve sürdürülen eşitsizliklerdir. Dolayısıyla da gelenek, dini bahanelerle şiddetin önünün açılması Sözleşme ile engellenmek istenmiştir. Sözleşme önemli bir adım atmış olsa da çok sayıda tartışmaya konu olmuştur. Sözleşme üzerinden yapılan tartışmaların temelinde iki dünyanın ideolojik tartışmaları bulunmaktadır. Muhafazakâr kesim, Sözleşme'nin amacının aileyi yıkmaya çalışmak olduğunu iddia ederken modern ve seküler çevreler ise Sözleşme'yi şiddete karşı tek çözüm olarak sunmaktadır. Sözleşme, şiddete uğrayan ve ev içi şiddet mağduru olan kadınları kapsamına rağmen muhafazakâr düşünce ve yaşam tarzı, Sözleşme'yi kendi toplumsal değerlerine bir saldırı olarak görmektedir. Muhafazakâr düşünceye göre Sözleşme, toplumları, kültürleri, cinsiyetleri dönüştürme görevini üstlenmektedir.

Türkiye'de modern ve muhafazakâr düşünce dünyalarının karşılaştığı alanlardan biri olan İstanbul Sözleşmesi, tartışmaların odağında yer aldığı anda işlevini kaybetmektedir. Asıl amaç kadın, erkek, çocuk fark etmeksizin şiddeti önlemek iken tartışmaların neticesinde bu amaç işlevsiz kalmaktadır. Bu tartışmaların geldiği son nokta ise Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesidir.

Muhafazakâr toplum kesimlerinin tepki gösterdiği Sözleşme, kabul edildiği andan beri bu çevrenin eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu çevrenin eleştirisi muhafazakâr düşünce dünyasının önemli kurumlarından olan ailenin Sözleşme ile ortadan kaldırılmak istenmesidir. Avrupa'da aşırı sağ gruplar tarafından tepki gören

İstanbul Sözleşmesi'ne karşı Türkiye'de siyasal muhafazakârlık başından beri iptal ve fesih kampanyası yürütmüştür.

İstanbul Sözleşmesi tartışmasında görüş beyan eden muhafazakârlığı siyasal muhafazakârlık kavramı ile tanımlamak daha doğru olacaktır. Bu muhafazakârların toplumsal hayattaki ortalama dindar, milliyetçi, sağcı olmadığı söylenebilir. Topumda hayat tarzı ve dünya görüşü itibariyle geleneksel ve muhafazakâr olan çoğunluğun İstanbul Sözleşmesi'ne tepki kampanyalarına katılmadığı açıkça ortadadır. Nitekim KONDA'nın araştırmasına göre Sözleşme'den çıkılması gerektiğini söyleyenlerin oranı toplumda sadece %7'dir.

İstanbul Sözleşmesi'ne Batı'da da Türkiye'de de muhafazakâr çevrelerin tepki göstermesi, muhafazakârlığın, gelenekten koparak modernleşmeye kuşkuyla bakmasından kaynaklanmaktadır. Modernleşme ile birlikte gelen yenilikleri kabul etmeyen muhafazakâr düşünce dünyası, geleneksel olan her şeyi korumaya odaklanmaktadır. Muhafazakârlığa göre toplum, düzen ile var olmaktadır. Bu düzeni meydana getirenler ise din, gelenek, kültür, aile gibi unsurlardır. Siyasal muhafazakârlık, İstanbul Sözleşmesi'nin gelenek, din ve aileyi hedef alarak toplumu parçalamaya çalıştığına inanmaktadır. Halbuki Sözleşme, muhafazakâr yazarların iddiasının aksine, Aydınlanma düşünürlerinin çerçevesini esas almamıştır. Çünkü Aydınlanma düşüncesi ve hareketi, tıpkı muhafazakârlık gibi, kadını eşitlik ve özgürlüğün kapsamı dışında bırakmaktadır.

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'ne karşı çıkan siyasal muhafazakârlık, Batıdaki aşırı sağ grup ve siyasi partilerle benzer tepkiler vermektedir. Batıda aşırı sağ kesimlerin, toplumsal cinsiyet tartışmalarında muhafazakârlıktan beslenmesi bunun nedeni olabilir. Modernliğe tepki olarak oluşan muhafazakârlığın, Aydınlanma ve Sanayi Devrimi'nin getirdiği değişikliklere, gelenekten kopuşa ve modernleşmeye tepki olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

Siyasal muhafazakârlığın İstanbul Sözleşmesi'ne itirazının fikri temelini toplumsal cinsiyet kavramı oluşturmaktadır. Bu çevreler biyolojik cinsiyet kategorileri dışındaki yaklaşımlara tepki göstermektedir. Toplumsal cinsiyet

tartışmaları, erkek ve kadın rollerine biyolojik olarak mı sahip olunduğu yoksa toplum tarafından mı verildiği üzerinedir. Feminist teori, toplumsal cinsiyet rollerinin toplum tarafından verildiğini savunmaktadır. Yine bu teoride toplumsal cinsiyetin biyolojik temeli olmadığını kanıtı olarak antropolojik araştırmalar gösterilmektedir.

Sözleşme'ye hem Türkiye'den hem dünyadan gelen en önemli eleştiri, Sözleşme'nin şiddeti önleme amacının altında kendi ideolojik kavramlarını dayatmasıdır. Buna göre özellikle muhafazakâr toplumlarda kabul görmeyen "cinsel yönelim" kavramı çokça tartışılmıştır. Bu kavram ile ne kanunlarca ne de toplumca kabul edilen statülerin Sözleşme ile hukuk içine dahil edildiği savunulmaktadır. Sözleşme'nin bir kültüre ait olduğu ve bu kültürün Sözleşme ile dayatıldığı ileri sürülmektedir. Hem Türkiye'deki muhafazakârlar hem de dünyadaki başka örnekler bu dayatılan kültürün kendi geleneksel kültürleriyle çatıştığını savunmaktadır. Sözleşme'nin şiddeti önleme konusundaki önemine vurgu yapan modernlik yanlıları ise gelenekselliği bir kenara bırakarak Sözleşme'yi savunmak gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Sözleşme taraftarları hiçbir geleneğin insan hayatından daha önemli olmadığı üzerinde durarak korumanın insana verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

İstanbul Sözleşmesi, geleneksel anlamda aile kabul edilmeyen ilişkileri de koruma altına almaktadır. Bu korumanın bu ilişkileri meşrulaştırdığı iddia edilse de kriminal bir olgu olan şiddeti engellemek ve mağduru korumak söz konusu olduğunda geleneğe aykırılığın bir neden olarak ileri sürülmesi kabul edilemez bir durumdur. Asıl amacın burada şiddeti ortadan kaldırmak olduğu gözden kaçmamalıdır. Sözleşme, içinde barındırdığı ideolojik çerçevenin ötesinde şiddeti önlemeyi hedef haline getiren bir sözleşmedir. Odaklanması gereken husus bu olmalıdır.

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu muhafazakâr toplumlarda İstanbul Sözleşmesi kabul görmemiştir. Sözleşme'nin maddelerinin geleneksel ve dini açıdan endişe verici olduğu ifade edilmektedir. Muhafazakâr ideolojinin en önemli kurumlarından olan ailenin Sözleşme ile tehdit altında olduğu ileri sürülmektedir.

Muhafazakâr kesimin sivil toplum kuruluşları İstanbul Sözleşmesi'nin kabul edildiği ilk günden itibaren fesih maddesinin kullanılarak Sözleşme'ye son verilmesini talep etmişlerdir. Siyasal muhafazakârlığın tüm baskı gruplarının kampanyası sonucunda Sözleşme'nin kabulünün 10. yılında 20 Mart 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Kararnamesiyle imza geri çekilmiştir. Kadın hareketinin çeşitli platformları ve anayasa hukuku uzmanlarının yaptığı açıklamalarda kararın hukuksuz ve siyasi olduğu, anlaşmadan çekilme ile kadınların kazandıkları hakları kaybedeceği savunulmuştur. Siyasal muhafazakârlığın temsilcilerince memnuniyetle karşılanan fesih kararı, kadına yönelik şiddet konusundaki duyarlılığı canlı tutmaya çalışan sivil toplum kuruluşları tarafından, özellikle de kadın örgütlerince endişe verici bulunmuştur.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi, siyasal muhafazakârlık içinde yer almakla birlikte Sözleşme'ye destek veren az sayıdaki muhafazakâr isim ve kuruluşun kadına yönelik şiddet ve kadın hakları konusundaki duyarlılığını anlamada adeta turnusol kâğıdı işlevi görmüştür. Bu isimler, siyasi iktidara desteği tercih etmiş ve kadına yönelik şiddeti önlemede önemli bir adım olan İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesini meşrulaştırmışlardır.

İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının kadına yönelik şiddeti cesaretlendireceği değerlendirmesi haklı görünmektedir. Devletin özel ilgi ve duyarlılık göstermekten vazgeçtiğine ilişkin irade beyanı ister istemez yargı sisteminde de kadın cinayeti vakalarına bakışı etkileyecektir. Bu tehlikenin farkında olan CHP, İYİ Parti, HDP gibi TBMM'de grubu bulunan muhalefet partileri, iktidar değiştiğinde ilk yapacakları icraatın İstanbul Sözleşmesi'ne dönmek ve Sözleşme'nin gereğini yerine getirmek olacağını açıklamışlardır.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Acar, Feride (2010). “Kadınların İnsan Haklarında Ulusalüstü Standartlar ve Denetim: CEDAW Örneği Bağlamında Bazı Gözlemler.” Şu kitapta: Hülya Durudoğan, Fatoş Gökşen, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 197-206.
- Acar, Feride (2010). “Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum.” Şu kitapta: Gökçeçiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder. Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 13-22.
- Acar, Feride ve Yakın Ertürk (2011). “Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar, Sorunlar.” Şu kitapta: Serpil Sancar. Birkaç Arpa Boyu... 21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 281-303.
- Acar Savran, Gülnur (2013). Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin. İstanbul: Kanat Kitap.
- Aladağ Görentaş, İtir (2010). “Uluslararası Hukuk Açısından Kadın Hakları ve Kadının Farkındalığı”. (Ed.) Füsun Çoban Döşkaya. 21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını: 724-728.
- Ayata, Ali ve Hande S. Takkaç (2021). Türkiye’de Muhafazakâr Sağ İktidarların Dış Politika Vizyonu. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Başar, Serpil (2010). “Kadının Şiddet Algısı ve Din İlişkisi Anket-İzmir Örneği”. (Ed.) Füsun Çoban Döşkaya. 21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını: 119-132.
- Berber, Nacide (2016). “Kadına Yönelik Şiddet.” Şu kitapta: Feryal Saygılıgil. Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları. Ankara: Dipnot Yayınları, 249-270.
- Berktaş, Fatmagül (2010). Tarihin Cinsiyeti. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, Fatmagül (2013). “Feminist Teoride Açılımlar”. Şu kitapta: Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2-23.
- Bora, Tanıl (2017). Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Connell, R.W (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çağatay, Nilüfer ve Yasemin N. Soysal (1993). “Uluslaşma Süreci ve Feminizm Üzerine Karşılaştırmalı Düşünceler.” Şu kitapta: Şirin Tekeli. 1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları, 327-338.
- Çakır, Serpil (2016). Osmanlı Kadın Hareketi. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, Serpil (2021). “Feminizm Ataerkil İktidarın Eleştirisi.” Şu kitapta: H. Birsen Hekimoğlu (Örs). 19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 415-475.

- Dağlı, Özgül ve Selin Maden (2022). “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yeni Medya Mecralarının Etkili Kullanımı: Vodafone Kırmızı Işık Aplikasyonu (Aramızda) Sosyal Sorumluluk Reklam Kampanyası Örneği”. Şu kitapta: Tuğba Akdal. Medya ve Öteki. Konya: Eğitim Yayınevi, 33-62.
- Demirkır Ünlü, Müge (2013). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddet İstanbul Sözleşmesi'nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Donovan, Josephine (2014). Feminist Teori, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dursun, Çiler (2011). “Türkiye’de 1975-2010 Arasında Haber, Habercilik ve Gazetecilik Çalışmalarında Kadın Sorunlarına Bakış ve Feminist Yaklaşımlar” Şu kitapta: Serpil Sancar. Birkaç Arpa Boyu... 21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 603-647.
- Durudoğan, Hülya (2010). “İkinci Dalga Fransız Feminizmine Kısa Bir Bakış.” Şu kitapta: Hülya Durudoğan, Fatoş Gökşen, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 67-97.
- Dündar Sezer, Tijen (2010). “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesinde ve Eşit Hakların Sağlanmasında Devletlerin Olumlu Yükümlülükleri”. (Ed.) Fusun Çoban Döşkaya. 21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını: 764-778.
- Ecevit, Yıldız (2013). “Emek”, Şu kitapta: Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 24-47.
- Ertit, Volkan (2015). Endişeli Muhafazakârlar Çağı. Ankara: Orient Yayınları.
- Fromm, Erich (2003). Sahip Olmak Ya Da Olmak. İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gemalmaz, Mehmet Semih (2012). Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Gencel Bek, Mine (2011). “Ataerkillik, Piyasa ve Mesleki Değerler: Medyada Aile İçi Şiddetin Temsili ve Üretim Pratikleri” Şu kitapta: Serpil Sancar. Birkaç Arpa Boyu... 21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 649-677.
- Giddens, Anthony (2012). Sosyoloji. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Günerigök, Mustafa (2020). “Toplumsal Cinsiyet, İslam ve İstanbul Sözleşmesi.” Şu kitapta: Mahsum Aytepe. İstanbul Sözleşmesi Disiplinler Arası Bir Soruşturma. İstanbul: Tire Kitap, 331-347.
- Hooks, Bell (2012). Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika. İstanbul: Bgst Yayınları.
- İlhan Tunç, Aynur (2010). “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi ve Hak Arama Yollarının Geliştirilmesi Van Örneği”. (Ed.) Fusun Çoban Döşkaya. 21.Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Cilt 2. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını: 677-687.
- İlkkaracan, Pınar, Leyla Gülçür, Canan Arın (1996). Sıcak Yuva Masalı. İstanbul: Metis Yayınları.

- İlkkaracan, Pınar (2014). Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İrem, Nazım (2006). “Bir Değişim Siyaseti Olarak Türkiye’de Cumhuriyetçi Muhafazakârlık: Temel Kavramlar Üzerine Değerlendirmeler”. Şu kitapta: Tanıl Bora ve Murat Gültekingil. Modern Siyasi Düşünce – Muhafazakârlık. İstanbul: İletişim Yayınları, 105-117.
- Kandiyoti, Deniz (2011). “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmişe Bakış”. Şu kitapta: Serpil Sancar. Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 41-60.
- Kandiyoti, Deniz (2013). Cariyeler, Bacılar, Yurттаşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karkıner, Nadide (2011). “Aile ve Evlilik”. Şu kitapta: Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner. Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 130-153.
- Köker, Levent (2010). Modernleşme, Demokrasi ve Kemalizm. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oder, Bertil Emrah (2010). “Kadınların İnsan Haklarının Uluslararası Düzeyde Korunması.” Şu kitapta: Gökçeçişek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder. Kadın Hakları Uluslararası Hukuk ve Uygulama. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 23-52.
- Özipek, Bekir Berat (2006). “Muhafazakârlık, Devrim ve Türkiye”. Şu kitapta: Tanıl Bora ve Murat Gültekingil. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce – Muhafazakârlık. İstanbul: İletişim Yayınları, 66-84.
- Phillips, Anne (1995). Demokrasinin Cinsiyeti. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sancar, Serpil (2014). Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sayan Cengiz, Feyda (2010). “Bir Yeni Sosyal Hareket Olarak Türkiye’de 1980 Sonrası Feminist Hareket: Değerler Değişimi mi Alternatif Dinamikler mi?”. Şu kitapta: Hülya Durudoğan, Fatoş Gökşen, Bertil Emrah Oder, Deniz Yüksek. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 115-134.
- Stone, Alison (2019). Feminist Felsefeye Giriş. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Suda, E. Zeynep (2021). “Muhafazakarlık: Kadim Geleneğin Savunusundan Faydacılığa.” Şu kitapta: H. Birsen Hekimoğlu (Örs). 19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 115-162.
- Şefkatli Tuksal, Hidayet (2012). Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri. Ankara: Otto Yayınları.
- Şener, Gülüm, Çağla Çavuşoğlu ve Halil İbrahim İrkli (2016). “Medya ve Toplumsal Cinsiyet”. Şu kitapta: Feryal Saygılıgil. Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları. Ankara: Dipnot Yayınları, 165-185.
- Şenol Cantek, Funda (2015). “Toplumsal Cinsiyet ve Mekânsal Şiddet.” Şu kitapta: Betül Yarar. Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 163-173.

- Tekeli, Şirin (1993). “1980’ler Türkiye’inde Kadınlar”. Şu kitapta: Şirin Tekeli. 1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. İstanbul: İletişim Yayınları, 15-50.
- Touraine, Alain (2002). Modernliğin Eleştirisi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Turner, Bryan S. (2014). Klasik Sosyoloji. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türk, H. Bahadır (2015). “Şiddete Meyyalım Vallahi Dertten: Hegemonik Erkeklik ve Şiddet.” Şu kitapta: Betül Yazar. Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 85-111.
- Uluocak, Şeref, Gökhan Gökulu, Olgun Bilir vd (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet Çanakkale Örneği ve Çanakkale’de Kadın Hakları Konusundaki Sosyal Hizmet Çalışmalarının Kısa Tarihçesi. Ankara: Paradigma Akademi.
- Urhan, Betül (2016). “Kadın Emeği ve Toplumsal Cinsiyet”. Şu kitapta: Feryal Saygılıgil. Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları. Ankara: Dipnot Yayınları, 121-151.
- Usta, Sevgi (2011). “Koca Birliğin Reysidir Hükmünden Edinilmiş Mal Rejimine: Evli Kadının Hukuki Durumu.” Şu kitapta: Serpil Sancar. Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 943-984.
- Uygur, Gülriz (2011). “2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi Işığında Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Devletin Ödevi: Değişen Devlet Anlayışı mı?”. Şu kitapta: Serpil Sancar. Birkaç Arpa Boyu...21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 883-913.
- Uygur, Gülriz ve F. İrem Çağlar (2013). “Şiddet”. Şu kitapta: Yıldız Ecevit ve Nadide Karkıner. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 118-139.
- Uygur, Gülriz (2015). “İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Temel Yaklaşımı.” Şu kitapta: Betül Yazar. Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 193-210.
- Wollstonecraft, Mary (2012). Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlar.
- Yazar, Betül (2015). “Yakın İlişki İçinde Şiddeti Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek.” Şu kitapta: Betül Yazar. Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 13-51.
- Yapıcı, Gülçin ve Dursun Dilek (2021). “II. Meşrutiyet Döneminin Özneleri Olarak Osmanlı Kadınları”. Şu kitapta: Halil Akkurt, Akif Pamuk. Yüzüncü Yılında II. Meşrutiyet. İstanbul: Yeni İnsan Yayınları, 175-218.
- Yılmaz, Volkan (2014). “Yeni Anayasa Sürecinde LGBTİ Hakları Hareketi’nin Eşit Yurttaşlık Mücadelesi: Çoğunlukçu Demokrasiye Karşı Anayasal Demokrasi.” Şu kitapta: Ayhan Kaya. Farklılıkların Birlikteliği Türkiye ve Avrupa’da Birarada Yaşama Tartışmaları. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 169-183.

2.Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Anayasa Mahkemesi Kararı (29.11.1990). E.1990/30, K.1990/31.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950).

CEDAW Komitesi'nin 12 sayılı Genel Tavsiye Kararı (1989).

CEDAW Komitesi'nin 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı (1992).

CEDAW Komitesi'nin 21 sayılı Genel Tavsiye Kararı (1994).

CEDAW Komitesi'nin 25 sayılı Genel Tavsiye Kararı (2004).

CEDAW Komitesi'nin 28 sayılı Genel Tavsiye Kararı (2010).

CEDAW Komitesi'nin 29 sayılı Genel Tavsiye Kararı (2013).

CEDAW Komitesi'nin 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı (2017).

Ceylan, Esra (2022). İstanbul Sözleşmesi Bağlamında Türkiye'de Muhafazakâr Kesimin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tartışmaları. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Declaration on the Elimination of Discrimination against Women (1967).

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966).

Eren, Hasan, Nevzat Gözüaydın, İsmail Parlatır vd (1992). Türkçe Sözlük 1 A-J. İstanbul: Atatürk, Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurumu (Milliyet Basımı).

Hamarat, Hülya ve Dilek Takımcı (2013). "Türk Sinemasında Çalışan Kadın Temsili". Doğu Batı Düşünce Dergisi, 16 (64), 203-220.

Kaçan, Gizem (2019). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Mahkemesi Kararları Işığında Cinsel Yönelim Temelinde Ayrımcılık Yasağı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (1979).

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011).

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklayıcı Metin (2011).

Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge (1993).

Kargın, Sinem (2021). Nilüfer Göle'de Modernleşme ve Dönüşen Mahremiyet. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Köse, Elifhan (2013). "Cinsiyet / Toplumsal Cinsiyet İkiciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar ya da Doğa Doğal Mıdır?". Doğu Batı, 16 (64), 37-52.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, (1966).

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995). Erişim: 30.12.2021, <http://www.sagiroglu.av.tr/pekin-deklarasyonu-ve-eylem-platformu-cn827.html>

Resmi Gazete (09.11.1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 17863 (Mükerrer).

Resmi Gazete (17.01.1998). Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 23233.

- Resmi Gazete (04.07.2006). Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler başlıklı Başbakanlık Genelgesi (2006/17), 26218.
- Resmi Gazete (01.03.2008). Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 26803.
- Resmi Gazete (29.11.2011). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, 28127.
- Resmi Gazete (08.03.2012). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Onaylanması Hakkında Karar, 28227 (Mükerrer).
- Resmi Gazete (20.03.2012). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 28239.
- Resmi Gazete (18.01.2013). 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, 28532.
- Resmi Gazete (20.03.2021). 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, 31429.
- Sezik, Murat (2012). “Muhafazakâr Siyaset İdeolojisi ve Türkiye’de Muhafazakârlık”. (Ed.) Furkan Yıldız, Ümit Güneş. I. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı. İstanbul: İLEM: 113-125.
- Türköz, Elif Nagihan (2011). Türkiye’de Muhafazakar Kimliğin İnşası. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Uğurlu, Serdar (2010). Gelenek ve Kimlik İlişkisi. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

3.Elektronik Kaynaklar

- Aile Akademisi Derneği (2019). İstanbul Sözleşmesi ile İlgili Kafa Karıştıran 10 Soru - 10 Cevap. https://aileakademisi.org/wp-content/uploads/2022/01/istanbul_sozlesmesi_kafa_karistiran_10_soru_10_cevap.pdf / 31.03.2022.
- Aile Akademisi Derneği (2019). 10 Maddede İstanbul Sözleşmesi Neden İptal Edilmelidir?. https://aileakademisi.org/wp-content/uploads/2022/01/10_maddede_istanbul_sozlesmesi_neden iptal_edilmelidir.pdf / 05.04.2022.
- Akar, Eylül, Öznur Bayar ve Nilüfer Koçtürk (2021). “İstanbul Sözleşmesi: Twitter Üzerinden Sözleşmeye Karşı Çıkanların Görüşlerine Yönelik Bir Söylem Analizi”. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 4 (7), 88-106. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1628049> / 05.03.2022.
- Akasyam Haber (2022). Türkiye Aile Meclisi’nden Kademe’ye Mektup. <https://www.akasyam.com/turkiye-aile-meclisinden-kademe-mektup-183571/> / 28.08.2022.

- Akçabay, F. Ceren, Ebru Hanbay Çakır, Huriye Karabacak (2019). Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadelede Yargılama Standartları [Elektronik Sürüm]. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı. <https://www.kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2021/06/2019-Cinsiyete-Dayali-Siddetle-Mucadelede-Yargilama-Standartlari-Avukatlar-icin-kilavuz.pdf> / 18.12.2021.
- Akın, Merve (2013). “Aile İçi Şiddet” [Elektronik Sürüm]. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 71 (1), 27-41. https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH7dr4psLd_nwNoCeyslW5a1kOWx54-PztdLJnDPBR3irYHUMDccnbOt8abf5LvWCIhaEduIEPypjomtgVK9FZYZIVxAYnLeK2sILM6dyFBGYQMm5iJu0F11Ye8oD3USEM_ZIKIBmHLaJNHBAO_gKu0h8cCO211NDETzhvpLVyb-JD0EdTKSeYGHxGcoI8uMtzg=&contentType=application/pdf / 22.01.2022.
- Akkaş, Hasan Hüseyin (2003). “Muhafazakar Siyasi Düşünce Kavramı Üzerine” [Elektronik Sürüm]. Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (2), 241-254. <https://sbd.aku.edu.tr/V2/akkas.pdf> / 21.10.2021.
- Aktaş, Bercan (2020). İstanbul Sözleşmesi’ne karşı kimler yanyana. <https://serbestiyet.com/featured/istanbul-sozlesmesine-karsi-kimler-kimlerle-yanyana-37348/> / 28.08.2022.
- Akyel, Siyami (2021). “İstanbul Sözleşmesi, kutsal metin değildir!”. Milli Gazete, <https://www.milligazete.com.tr/makale/6360277/siyami-akyel/istanbul-sozlesmesi-kutsal-metin-degildir> / 27.08.2022.
- Alptekin, Duygu (2008). “Üçüncü Dünya Ülkelerinde Kadın Hakları Bağlamında Feminizm”. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (20), 21-33. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151930> / 22.01.2022.
- Arslan, Gülay (2004). “Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)” [Elektronik Sürüm]. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 62 (1-2), 3-43. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/95911> / 11.02.2022.
- Arslan Öncü, Gülay (2012). “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları”. Public and Private International Law Bulletin, 32 (2), 1-37. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/411025> / 24.03.2022.
- Aşkın, Nizamettin (2021). Türkiye Aile Meclisi: CEDAW sözleşmesi 36 yıldır aileyi ifsat ediyor, <https://ilkha.com/guncel/turkiye-aile-meclisi-cedaw-sozlesmesi-36-yildir-aileyi-ifsat-ediyor-165390> / 27.08.2022.
- Aşkın, Nizamettin (2020). Türkiye Aile Meclisi: İstanbul sözleşmesi acilen iptal edilmeli. <https://ilkha.com/6284-sayili-kanun-ve-genc-evlilik-magdurlari/turkiye-aile-meclisi-istanbul-sozlesmesi-acilen-iptal-edilmeli-144233> / 27.08.2022.
- Avcı, Müşerref (2016). “Osmanlı Devleti’nde Kadın Hakları ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar” [Elektronik Sürüm]. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (55), 225-254. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/712903#:~:text=Fatma%20Aliye%20ve%20Emine%20Semiye,i%C3%A7erisind>

[e%20yer%20alm% C4%B1% C5%9F%20% C3%B6nc% C3%BC%20kad% C4%B1nlar% C4%B1m% C4%B1zdand% C4%B1rlar.](https://www.aybey.com.tr/2021/08/12/yer-alm-c4b1c59f20c3b6nc-c3bc20kad-c4b1nlar-c4b1m-c4b1zdand-c4b1rlar/) / 08.12.2021.

Aybey, Salih (2016). “Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumun Aile Kurumuna Bakışı ve Aile Yapısındaki Değişimin Değerlendirilmesi”. Tarih Okulu Dergisi, (27), 203-217. https://silo.tips/download/osmanlidan-gnmze-trk-toplumunun-ale-kurumuna-bakii-ve-ale-yapisindak-demn-deerle / 30.08.2022.

Aygüneş, Aslı ve Oğuz Can Ok (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İzleme Raporu. Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi. https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/sugender.sabanciuniv.edu/files/2021-09/pandemi_raporu_0.pdf / 15.01.2022.

Altınay, Ayşe Gül, Yeşim Arat (2008). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet [Elektronik Sürüm]. İstanbul. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/90/ekutuphane4.1.6.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> / 20.01.2022.

Aytaç, Serpil, Fatma Sert Eteman, Gülşen Çetin Aydın, Bircan Reçber, Hayrettin Kemal Sezen (2016). “Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını: Kestirim Tabanlı Bir Araştırma”. Sosyoloji Konferansları, (54), 275-297. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/267920> / 26.12.2021.

Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı (2020). Millî Varlığımızı Tehdit Eden İfsat Hareketine DUR Demeye Çağırıyoruz. <https://www.hudayivakfi.org/milli-varligimizi-tehdit-eden-ifsat-hareketine-dur-demeye-cagiriyoruz.html> / 26.08.2022.

Bakırcı, Kadriye (2015). “İstanbul Sözleşmesi” [Elektronik Sürüm]. Ankara Barosu Dergisi, (4), 133-204. https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH6TSAV0QrLjv5vhU5mak-EEK6g2C97PAvnboiDrLkayeFncf9kauLjmUebT5cWBEtJRtTvkp0_86AuPBKdtrsC88NmjKr_6K4x86eLYQlbYIUtxcsvJPZpBkKxbQY0Lo9MrkGIQhVOBqhb9wqBmX31QMmnFBHRTkOa-AUdxqrL13ptQyj_REO-pG-HgQy9fCg=&contentType=application/pdf / 10.01.2021.

Baktemur, Zeynep (2019). “Aydınlanma Çağı Filozoflarına Göre Kadın: Schopenhauer, Kant ve Rousseau Örneği” [Elektronik Sürüm]. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, (18), 1-12. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/719413> / 27.08.2022.

Balamir Bektaş, Rahşan ve Ayça Gelgeç Bakacak (2009). “Modernitenin Sosyal Kontrol Söyleminin Değişen Görünümleri”. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 26 (1), 33-48. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/603612> / 23.04.2022.

Bayraktar, Tuğba (2018). “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme” [Elektronik Sürüm]. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26 (3), 87-111. https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH6LpgLKym-k1wwuetZWwA8te6LmbTjC736duGnZnIUW07IN6tvpWB6Vov01CugFskWEud-59IM0eLsO9SCrUzyBvCxDAQKSJxof_htNvhctBIR-

[sw47viP094BFqo1aOTZKtMzUeSMem9X7zbsANcNSrfydbTNqQHSOmGeNliFlzS
Ysvs0siKHV53ymYs8J7I=&contentType=application/pdf](https://www.milligazete.com.tr/makale/4365555/mehmet-bayraktutar/istanbul-sozlesmesi-aileyi-yok-etmeden-feshedilmelidir) / 25.01.2022.

- Bayraktutar, Mehmet (2020). “İstanbul Sözleşmesi aileyi yok etmeden feshedilmelidir”. Milli Gazete, <https://www.milligazete.com.tr/makale/4365555/mehmet-bayraktutar/istanbul-sozlesmesi-aileyi-yok-etmeden-feshedilmelidir> / 27.08.2022.
- BBC News Türkçe (2021). İstanbul Sözleşmesi: Türkiye'nin çekildiği sözleşme nedir, kadınları nasıl koruyor?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56469986> / 28.08.2022.
- Bilgin, Oğuzhan (2019). “Kemalizm ve İslamcılık Sarkacında Türk Muhafazakarlığının Kuramsal ve Toplumsal Dönüşümü: Başörtülü Kadınlar ve Gösterişçi Tüketim Tartışmaları”. Akademik Hassasiyetler, 6 (12), 1-23. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/906992> / 13.05.2022.
- Bilgin, Rıfat (2016). “Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26 (1), 219-243. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/206041> / 26.04.2022.
- Bilican Gökkaya, Veda (2009). “Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri”. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10 (2), 167-179. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/2011.pdf> / 27.12.2021.
- Bishop, Katie (2022). Kadınlar neden erkeklerden daha fazla boşanma davası açıyor?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61508597> / 28.08.2022.
- Camız, Alp (2020). “Muhafazakar Düşüncede Toplumsal Değerler”. Academic Social Resources Journal, 5 (13), 184-191. <https://asrjournal.org/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=d2878784-aff0-4920-be4e-f456314f0ede.pdf&key=55371> / 02.11.2021.
- Canbolat, Uğur İlyas (2008). Aile İçi Şiddetin Nedenleri Neler?. <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/aile-ici-siddetin-nedenleri-neler-10648251> / 26.01.2022.
- Ceylan, Ebru (2013). “Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler” [Elektronik Sürüm]. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (109), 13-54. <https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH7zhYIi4zv3X5quZ7acYj8nTiLLTUyYhGP5Q7LqAL7ATXIHwyfOgV-lbGIV0fyMOoVNxVc113fQKmx6CTG2Xjf2aenWq60cMRr3WLZTyH-KIRuS5U9k-j7vj015LDP2ilQLalAOnz3VUMfyHLO9KwLf5a4wYqgJyMcbw5oOu1xDjx4ynZmFzkiqjQMgk4Ogqk=&contentType=application/pdf> / 06.01.2022.
- Council of Europe Treaty Office. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210> / 11.05.2022.
- Çaha, Ömer (2004). “Muhafazakar Düşüncede Toplum” [Elektronik Sürüm]. Liberal Düşünce, (34), 15-24. <http://libertedownload.com/LD/arsiv/34/03-Omer-Caha.pdf> / 22.11.2021.
- Çamlıca, Berat (2020). “İstanbul Sözleşmesi ve Yargısal İçtihatlar Açısından Eş Kavramının Değerlendirilmesi” [Elektronik Sürüm]. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (150), 137-55. <https://app.trdizin.gov.tr/dokuman->

goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH7eYkZuEj2jMkbJXpb_DHZzaJ4WTx7KToMYEmLUDJA2LKYaPTU7eEBOYC A0fLpAALc7gzpEs54cHVmgOMBYmbMa_6cVirQw_yGxUtdzX6BJfQs50giqOt874pnxNGTSpra1MuP6dqT7XMPL8kLHZWybtvcJea2I0fV38jg4ZG7QPZOCpfjZJlz zcf39ITjXb00=&contentType=application/pdf / 19.01.2022.

- Çilingir Ük, Zuhâl (2019). “Toplumsal Cinsiyet Stereotiplerinin Kadınlar Günü Reklamları Üzerinden Değerlendirilmesi”. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (24), 1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/768800> / 29.01.2022.
- Çocuk Vakfı (2021). İstanbul Sözleşmesi İçin Çocuk Vakfından Açıklama ve Öneri Notu. Çocuk ve Medeniyet, 6 (11), 137-141. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2157353> / 31.03.2022.
- Dalkılıç, Rabia Asya (2021). “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi” [Elektronik Sürüm]. Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (1), 61-82. <https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif/article/view/18/21> / 23.02.2022.
- Davutoğlu, Ayten (2017). “Türkiye’de İkinci Dalga Feminizmin Etkisi ve Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi’nde Gülten Kutal’ın İlk Kadın İstihdamı Makalesi” [Elektronik Sürüm]. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (69), 159-174. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/389551> / 26.08.2022.
- Demir, Şamil (2014). “Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi” [Elektronik Sürüm]. Ankara Barosu Dergisi, (2), 213-228. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-2/8.pdf> / 10.01.2021.
- Demir, Şeyhmus, Mutlu Sesli ve Veysel Yılmaz (2008). “Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış”, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, (2), 77-90. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/801844> / 23.04.2022.
- Demirci, Kıvanç (2021). “Türkiye’de 2002 Sonrası Muhafazakâr Düşüncenin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme”. Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, 14 (1). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1642403> / 15.05.2022.
- Demirkanoğlu, Yahya (2017). “Muhafazakâr Düşüncede Kadının Toplumsal Konumu”. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17 (34), 285-305. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/449126> / 24.11.2021.
- Dızman, Zeynep Şentürk (2019). “Osmanlı’dan Günümüze Türk Aile Yapısının Değerlendirilmesi”, Akademik Sosyal Araştırmaları Dergisi, (88), 833-839. <https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-goruntule&id=AXCwGVRbyZgeuufWB-3> / 30.08.2022.
- Dilipak, Abdurrahman (2020). “Daha söyleyeceklerim var!”. Yeni Akit. <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/daha-soyleyeceklerim-var-33095.html> / 26.08.2022.
- Dilipak, Abdurrahman (2021). “Teşekkürler”. Yeni Akit. <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/tesekkurler-35295.html> / 26.08.2022.
- Doğan, Şahin (2015). “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2), 163-193. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/711569> / 22.11.2021.

- Doğan, Özlem (2021). İstanbul Sözleşmesi garabeti bitti. <https://www.milatgazetesi.com/haber/istanbul-sozlesmesi-garabeti-bitti-4210/> / 27.08.2022.
- Dokuz8 Haber (2022). Akşener: Biz geleceğiz ve İstanbul Sözleşmesi yeniden yaşatacak. <https://www.dokuz8haber.net/aksenerden-danistaya-tepki-kadinlara-yonelik-her-turlu-siddette-cubbelerini-ilikleyip-o-imzayi-atan-parmaklarin-izi-olacak-ama-az-kaldi-biz-gelecegiz-ve-istanbul-sozlesmesi-yeniden-yas> / 31.08.2022.
- Duman, Fatih (2010). “Toplumsal Hafıza, (Fransız) Devrim(i) ve Sosyal/Siyasal Kuram” [Elektronik Sürüm]. Muhafazakâr Düşünce Dergisi, (24), 13-40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1142974> / 23.04.2022.
- Duman, Mehmet Zeki (2012). “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı”. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1 (4), 19-51. <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/92708> / 14.05.2022.
- Duman, Mehmet Zeki (2020). “Muhafazakâr Düşünce Geleneğinde Gelenek”. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (103), 38-50. <https://asosjournal.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=a89f4b30-2f6d-406b-b647-727db75f9fff.pdf&key=41956> / 14.05.2022.
- Dursun, Akif (2021). “İstanbul Sözleşmesi’nin İslam Hukukuna Göre Değerlendirilmesi”. Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10(19), 41-68. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1375617> / 11.03.2022.
- Dünya Haber Merkezi (2021). İstanbul Sözleşmesi’nden Çekilme Kararı, Ayrımcılıkla Mücadelede Geri Adımdır. <https://www.dunya.com/sehirler/istanbul-sozlesmesinden-cekilme-karari-ayrimcilikla-mucadelede-geri-adimdir-haberi-615264> / 26.01.2022.
- Dünya Haber Merkezi (2022). Kılıçdaroğlu: 24 saat içinde İstanbul Sözleşmesi’ni yürürlüğe koyacağız. <https://www.dunya.com/gundem/kilicdaroglu-24-saat-icinde-istanbul-sozlesmesini-yururluge-koyacagiz-haberi-663997> / 31.08.2022.
- Editör (2019). “Bir İfsad Hareketi” [Elektronik Sürüm]. Ümran Dergisi, (297). <http://www.umrandergisi.com.tr/bir-ifsad-hareketi-cn6829.html> / 27.08.2022.
- Ertürk, Yakın (2008). “Kadın Haklarının Uluslararası Hukuki Çerçevesi” [Elektronik Sürüm]. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 11 (1), 49-71. https://sosyolojidernegi.org.tr/s/2300/i/2008_Vol_11_say%C4%B1_1_-_2008.pdf / 27.02.2022.
- Ekinci, Gülsüm (2020). “Sözleşmeye kadar o değerleriniz neredeydi?”. <https://serbestiyet.com/haberler/sozlesmeye-kadar-o-degerleriniz-neredeydi-54536/> / 28.08.2022.
- Euronews Türkçe (2022). Türkiye’de evlilik istatistikleri: Boşanmalar ve ortalama evlenme yaşı yükseliyor. <https://tr.euronews.com/2022/04/11/turkiye-de-2021-de-evlenen-cift-say-s-562-bin-bosanan-174-bin-ciftler-neden-bosan-yor.> / 28.08.2022.
- Euronews Türkçe (2020). ‘Katolik’ Polonya İstanbul Sözleşmesi’nden neden çekiliyor?. <https://tr.euronews.com/2020/07/27/polonya-istanbul-sozlesmesi-nden-cekiliyor> / 28.08.2022.

- Gazete Duvar (2021). HDP'den bütçe görüşmelerinde 'İstanbul Sözleşmesi' eylemi. <https://www.gazeteduvar.com.tr/hdpden-butce-gorismelerinde-istanbul-sozlesmesi-eylemi-haber-1541354> / 31.08.2022.
- Genç, Ernur ve Tuba Coşkun (2015). “Muhafazakârlık ve Türkiye Muhafazakârlıklarının Bazı Halleri”. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (2), 27-40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/185167> / 05.11.2021.
- Gözler, Kemal (2021). Cumhurbaşkanının Uluslararası Sözleşmeleri Feshetme Yetkisi Var Mı? (İstanbul Sözleşmesinin Feshi Hakkında 3718 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Üzerine Eleştiriler). <https://www.anayasa.gen.tr/ua-sozlesme-fesih.htm> / 26.01.2022.
- Güler, Nuran, Hatice Tel, Fatma Özkan Tuncay (2005). “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı” [Elektronik Sürüm]. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 27 (2), 51-56. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1104.pdf> / 19.01.2022.
- Güler, Deniz ve Nazmi Ulutak (1992). “Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile” [Elektronik Sürüm]. Kurgu Dergisi, (11), 51-76. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1501409> / 07.03.2022.
- Gültekin, Mücahit (2013). Aile Niçin Dağılıyor: Aile Politikaları ve İstanbul Sözleşmesi [Elektronik Sürüm]. Bursa: Aile Akademisi Derneği. <https://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/tce/1059.pdf> / 04.03.2022.
- Güngör, Ayşegül (2012). Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri [Elektronik Sürüm]. Ankara: Ankara Barosu. <http://eski.ankarabarusu.org.tr/kutuphane/pdf/Kad%C4%B1n%20Haklar%C4%B1na%20C4%B0li%C5%9Fkin%20Uluslararası%C4%B1%20Hukuk%20D%C3%BCzenlemeleri.pdf> / 22.02.2022.
- Güngörmez, Bengül (2014). “Türk Düşünce Dünyasında ‘Türk Muhafazakârlığı’ Sorunsalı ve Kültürel Muhafazakârlık Olarak ‘Türk Muhafazakârlığı’” [Elektronik Sürüm]. Muhafazakâr Düşünce Dergisi, (39), 161-177. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/991704> / 28.04.2022.
- Günindi Ersöz, Aysel (2011). “Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”. Sosyoloji Konferansları, (43), 249-264. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/101277> / 01.03.2022.
- Haksöz-Haber (2020). Toplumsal Cinsiyet ve İstanbul Sözleşmesi Meselesi. <https://www.haksozhaber.net/toplumsal-cinsiyet-ve-istanbul-sozlesmesi-meselesi-122596h.htm> / 27.08.2022.
- Independent Türkçe (2020). İstanbul Sözleşmesi'ne muhafazakarlar ne diyor? Kim karşı, kim destekliyor, kim kim temkinli?. <https://www.indytrk.com/node/222176/haber/istanbul-%C3%B6zle%C5%9Fmesin-e-muhafazakarlar-ne-diyor-kim-kar%C5%9F%C4%B1-kim-destekliyor-kim> / 25.08.2022.
- Independent Türkçe (2020). İstanbul Sözleşmesi: Kim neden destekliyor, kim neden karşı çıkıyor?. <https://www.indytrk.com/node/50036/haber/istanbul-%C3%B6zle%C5%9Fmesi-kim-neden-destekliyor-kim-neden-kar%C5%9F%C4%B1-%C3%A7%C4%B1k%C4%B1yor> / 28.08.2022.
- Independent Türkçe (2020). İsmailağa Cemaati: İstanbul Sözleşmesi evlâdu ahfâdımızın değerlerimizi muhafaza ederek yaşayabilmesine potansiyel bir engeldir, kaldırılmalı.

<https://www.indytrk.com/node/207931/haber/ismaila%C4%9Fa-cemaati-istanbul-s%C3%B6zle%C5%9Fmesi-evl%C3%A2du-ahf%C3%A2d%C4%B1m%C4%B1z%C4%B1n-de%C4%9Ferlerimizi-muhafaza> / 28.08.2022.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi (Mart 2019). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'na Sunulan Rapor. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/kitaplar/doc/8MART2019-BROSUR.pdf> / 13.12.2021.

İstanbul Sözleşmesi Çalışma Platformu (2020). İstanbul Sözleşmesi Raporu. https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://ilkha.com/files/uploads/Dosya_b7a3f5f0b6.pdf / 13.01.2022.

İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu (Eylül 2017). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Hükümlerini Yürürlüğe Koyan Yasal ve Diğer Tedbirler Hakkında Türkiye'nin İlk Raporuna İlişkin Sivil Toplum Örgütlerinin Gölge Raporu. https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2022/04/Istanbul_Soz_TR_Izleme_Platformu_Golge_Rapor.pdf / 13.12.2021.

KADEM (2021). İstanbul Sözleşmesi'nin feshi basın açıklaması. <https://kadem.org.tr/istanbul-sozlesmesinin-feshi/> 28.08.2022.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2022). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2021 Yıllık Veri Raporu. <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3003/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2021-yillik-veri-raporu> / 27.04.2022.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2016). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020). <https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> / 22.02.2022.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2021). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025). <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plani-2021-2025> / 26.12.2021.

Kaplan, Yusuf (2020). “Erdoğan İstanbul Sözleşmesi'ni çöpe atmalı!. Yeni Şafak. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/erdogan-istanbul-sozlesmesini-cope-atmali-2055842> / 26.08.2022.

Kaplan, Yusuf (2021). “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'ni çöpe gönderdi, nihayet!”. Yeni Şafak. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/turkiye-istanbul-sozlesmesini-cope-gonderdi-nihayet-2057963> / 26.08.2022.

Karınca, Eray (2008). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler [Elektronik Sürüm]. https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/kadinarastirmalari_b5652.pdf / 24.01.2022.

Karınca, Eray (2010). Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet [Elektronik Sürüm]. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.

- http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla_kadina_yonelik.pdf / 13.12.2021.
- Kavgacı, M. Çağrı (2020). İstanbul Sözleşmesi'ne Eleştirel Hukuki Bir Bakış. <https://www.hukukcukafasi.com/istanbul-sozlesmesine-estirel-hukuki-bakis/> / 28.08.2022.
- Keleş, Dilek ve Duygu Onay Çöker (2021). "İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği". *Kültür ve İletişim*, 24 (48), 372-405. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1704152> / 19.02.2022.
- Kemahlı Garipoğlu, Funda ve Ayşem Sezer Şanlı (2021). "Muhafazakâr ve Feminist İdeolojiler Bağlamında İstanbul Sözleşmesi Tartışmalarına Yönelik Bir Eleştirel Söylem Analizi". *Memleket Siyaset Yönetim*, 16 (35), 125-188. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1853871> / 20.02.2022.
- Kepek, Evrim (2020). Feride Acar: "Şiddete karşı kazanımlarımız heba olur". <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/227033-feride-acar-siddete-karsi-kazanimlarimiz-heba-olur> / 25.02.2022.
- Kır, İbrahim (2011). "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36), 381-404. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70285> / 01.12.2021.
- Kırbaş Canikoğlu, Seher (2015). "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat (İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun)" [Elektronik Sürüm]. *Ankara Barosu Dergisi*, (3), 355-378. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/398586> / 24.01.2022.
- Kokalari, Arba (2020). İstanbul Sözleşmesi Hakkında Beş Mit-ve Polonya Nerede Yanılıyor. (çev. Yusuf Enes Karataş). <http://cts.ankara.edu.tr/2020/09/22/ceviri-istanbul-sozlesmesi-hakkinda-bes-mit-ve-polonya-nerede-yaniliyor> / 29.01.2022.
- KONDA (2020). İstanbul Sözleşmesi Ağustos 2020. <https://konda.com.tr/uploads/barometre-111-istanbulsozlesmesi-c17ac43bb57310f6e6dd7237c7fa3dcc24953a93535c01a20e64c76bb5424e7a.pdf>, 2020 / 27.08.2022.
- Korkmaz, Ali ve Derya Boyraz (2021). "Feminist Dergisi'nin Kapak Sayfalarının İncelenmesi". *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 21-47. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1394657> / 24.02.2022.
- Korkmaz, Ayla ve Mürüvet Başer (2019). "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Ataerkillik ve İktidar İlişkileri". *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28 (1), 71-75. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/618023> / 27.12.2021.
- Kowalczyk, Izabela (2007). "Polonya'da Toplumsal Cinsiyet". Şu kitapta: Dr. Ulrike Dufner, Semahat Sevim. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. <https://tr.boell.org/sites/default/files/turkiyedetoplumsal-cinsiyet-kitap.pdf> / 30.03.2022.
- Köni, Hakan ve İshak Torun (2013). "Muhafazakârlık Olgusu ve Amerika-Türkiye Örneklerinde Dini Muhafazakârlık" [Elektronik Sürüm]. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 10 (38), 181-209. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/992857> / 21.10.2021

- Kuyucu, Nisan (2015). “Kadınların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Adalete Erişim Sorunu: Mahkeme Kararlarında Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Kadına Yönelik Şiddet”. *Fe Dergi*, 7 (1), 61-77. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/938021> / 01.03.2022.
- Memur-Sen Kadınlar Komisyonu (2020). İki Değer Aile Kadın İki Risk İstanbul Sözleşmesi 6284 sayılı Kanun. <https://www.memursen.org.tr/yayinlar/odakanaliz1.pdf> / 13.01.2022.
- Mert, Nuray (2002). “Muhafazakârlar Neyi Muhafaza Etmeye Çalışır?”. *Tezkire*, 11 (27-28), 72-77. http://isamveri.org/pdfdrg/D01353/2002_27-28/2002_27-28_MERTN.pdf / 13.11.2021.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2020). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 2020 Yılı Faaliyet Raporu. https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2021/04/MorCati_Faaliyet_Raporu_2020.pdf / 11.12.2021.
- Moroğlu, Nazan (2012). “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi” [Elektronik Sürüm]. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (99), 357-380. <https://library.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php> / 06.01.2022.
- Moroğlu, Nazan (2020). “Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler”. Şu kitapta: İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi. Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 13-32. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/kitaplar/doc/AYS2020.pdf> / 13.03.2022.
- O’Neil, Mary Lou ve Aslı Çarkoğlu (2020). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması 2020. <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2020.pdf> / 05.01.2022.
- Önder Erol, Pelin (2016). “Modernite Projesinin Kökenleri, Dinamikleri ve Sonu”. *Sosyoloji Dergisi*, (33), 49-66. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/593974> / 27.10.2021
- Özçatal, Elif Özlem (2011). “Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 21-39. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382051> / 26.04.2022.
- Özçelik, Tacettin Gökhan (2019). “Batı-Dışı Modernleşme Kavramı Temelinde Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Modernleşme Çabaları”. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 308-326. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/836927> / 18.05.2022.
- Özipek, Bekir Berat (2006). “Muhafazakâr Siyasetin Temelleri” [Elektronik Sürüm]. *Liberal Düşünce*, (34), 5-9 <http://libertedownload.com/LD/arsiv/34/02-Bekir-Berat-Ozipek.pdf> / 27.04.2022.
- Özkan, Gizem (2017). “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”. *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 533-564. <https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH7PBVsr8->

[Uz8my_v6mV4ZyoZoOaOlmzG9DkVO2HVIg0pfgeZtfXVGNr6YVD1cQ7AuUjZ
OixH0zZ_3ZE336POudEn8t-B-
BC2sEHT8WvIMmNo_ibQJWSUMy8QMJevBqpnDkYQwTE5cgSC4Tabn-
uET9vwtg40eBjIDTE9hqPI7arg_4uk1UUCX1PqMzFO13bp48=&contentType=appl
ication/pdf](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/269949) / 20.01.2022.

Özkan, Metin (2016). “Türk Muhafazakârlığı: Siyasal Bir Gelenek (mi)?” [Elektronik Sürüm]. Akademik Hassasiyetler, 3 (5), 1-17. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/269949> / 28.04.2022.

Özmete, Emine ve Melek Zubaroğlu Yanardağ (2016). “Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri” [Elektronik Sürüm]. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20 (1), 91-108. https://app.trdizin.gov.tr/dokuman-goruntule?ext=pdf&path=CrnWZGRsXTjRjLjWxD978OSUAL2jXitizhVYmCxNvH48jAFk0UishtaiVBUBwg5uraAIQ3agffN1OAKzsW4BBVVBrfMLn7ET1j-AyPxtAudxWUfdiBzaVkSzqfvaRINNd-E1eXblOXekYDbZSWHC_Ia-SFeDUi-Cg-cvLMSI5Kb682AoPW-vUJcMT0ymcT5fijzQCgczBfddhd6OfBSfXcXk0venY7UcpU8dzD3Bk1U=&contentType=application/pdf / 29.01.2022.

Parlak Börü, Şafak (2017). “Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu” [Elektronik Sürüm]. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 30 (133), 43-63. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1715> / 20.01.2022.

Perşembe, Erkan (2003). “Modernlik ve Postmodernlikte Din Problemi”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14 (14-15), 159-181. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188599> / 11.04.2022.

Polat, Oğuz (2016). “Şiddet”. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (1), 15-34. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/274326> / 09.12.2021.

Polat, Oğuz (2020). “Kadına Yönelik Şiddet Olgularına Multidisipliner Yaklaşım”. Şu kitapta: İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi. Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 170-186. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/kitaplar/doc/AYS2020.pdf> / 14.03.2022.

Sade, Gizem (2021). İstanbul Sözleşmesi’ni İmzalayan ve Onaylayan Ülkeler Hangileri?. <https://tr.euronews.com/2021/03/20/istanbul-sozlesmesi-ni-imzalayan-ve-onaylayan-ulkeler-hangileri> / 11.05.2022.

Sağır, Adem ve Ülkü Hayriye İnci (2012). “Bir Facebook Grubunda Kadına Şiddet Haberlerinin Değerlendirilmesi”. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1 (3), 200-239. <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/36446/makaleler/1/3/arastirmax-bir-facebook-grubunda-kadina-siddet-haberlerinin-degerlendirilme-bicimleri.pdf> / 22.02.2022.

Sakallı, Aslı Elif, Elif Ege, Ülfet Taylı (2020). Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Mor Çatı Yayınları. https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2013/03/Soru_Yanıt_Nisan2020.pdf / 13.04.2022.

- Salaçin, Serpil, Akça Toprak Ergöner, Zehra Demiroğlu Uyaniker (2009). “Kadına Yönelik Şiddet” [Elektronik Sürüm]. Klinik Gelişim, 22, 95-100. http://klinikgelisim.org.tr/eskisayi/klinik_2009_22/15.pdf / 09.04.2022.
- Saltık, Elif Ekin (2021). İstanbul Sözleşmesi 10 Yaşında Kadınların Mücadelesi Bitmeyecek. <https://www.evrensel.net/haber/432621/istanbul-sozlesmesi-10-yasinda-kadinlarin-mucadelesi-bitmeyecek> / 26.01.2022.
- Sancar, Serpil (2022). Kadın Haklarında Hasar Tespiti 5: Kadınların dindarlığı, başörtüsü serbestliği ve kadın hakları. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin-haklarinda-hasar-tespiti-5-kadinlarin-dindarligi-basortusu-serbestligi-ve-kadin-haklari-haber-1549375> / 28.08.2022.
- Sancar, Serpil, Gülay Toksöz, İlknur Yüksel Kaptanoğlu vd (2021). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu 2019-2020. <https://dSPACE.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1792/Ceid%20y%c4%b111%c4%b1k%20Rapor.pdf?sequence=4&isAllowed=y> / 18.04.2022.
- Satıl, Ceren (2021). İstanbul Sözleşmesi Neden Tartışılıyor?. <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/istanbul-sozlesmesi-neden-tartisiliyor> / 31.01.2022.
- Serter, Gencay (2020). “1923-1960 Arası Süreçte Türkiye’de Cumhuriyet-Muhafazakârlık Geriliminin Mekânsal Yüzü”. SİYASAL: Journal of Political Sciences, 29(1), 113-141. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1028522> / 21.10.2021.
- Sezer, Ali Osman (2014). “Modernlik ve Muhafazakârlık” [Elektronik Sürüm]. Muhafazakâr Düşünce Dergisi, 10 (40), 161-170. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/991291> / 27.10.2021.
- Sivil Sayfalar (2021). Kadın Örgütleri İstanbul Sözleşmesi’nden Çekilme Kararını Tanımıyor, Mücadeleye “Devam” Diyor. <https://www.sivilsayfalar.org/2021/03/21/kadin-orgutleri-istanbul-sozlesmesinden-cekilme-kararini-tanimiyor-mucadeleye-devam-diyor> / 26.01.2022.
- Sönmez, Berrin (2020). “İstanbul Sözleşmesi karşıtı lobiye zorunlu cevap-2: İstedikleri şey aile değil, aile içinde eril tahakküm”. <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/05/20/istanbul-sozlesmesi-karsiti-lobiye-zorunlu-cevap-2-istedikleri-sey-aile-degil-aile-icinde-eril-tahakkum> / 28.08.2022.
- Sönmez, Esmâ Yağmur (2020). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi”. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, (20), 1-17. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/884242> / 28.02.2022.
- Sultana, Abeda (2019). “Ataerkillik ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz” (çev.Saadet Altay). e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, 11, (1/23), 417-427. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/716405> / 26.04.2022.
- Şahin, Meryem ve Mücahit Gültekin (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile (İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye) [Elektronik Sürüm]. İstanbul: SEKAM Yayınları. <http://www.sekam.com.tr/images/resimler/toplumsal-cinsiyet-esitligine-dayali-politika-uygulayan-ulkelerde-kadin-ve-aile.pdf> /08.03.2022.

- Şallı, Ayşe (2017). “Modernlik, Gelenek ve Din İlişkisi: Bir Modernleşme Kuramı Eleştirisi”. Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 2 (4), 55-82. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382703> / 28.10.2021.
- Şenocak, İhsan (2019). <https://twitter.com/ihsansenocak/status/1113776460391645185> / 27.08.2022.
- Şişman, Nazife (2013). Muhafazakar Aile Kadına İhale. <https://kadem.org.tr/muhafazakar-aile-kadina-ihale/> / 28.08.2022.
- T24 (2020). Eski AKP Milletvekili Metiner’den İstanbul Sözleşmesi açıklaması: Neye oy verdiğimizizi bilmeden el kaldırdık. <https://t24.com.tr/haber/eski-akp-milletvekili-metiner-den-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-neye-oy-verdigimizi-bilmeden-el-kaldirdik,876990> / 27.08.2022.
- Taşdemir Afşar, Selda (2015). “Türkiye’de Şiddetin Kadın Yüzü”, Sosyoloji Konferansları, (52), 715-753. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/236426> / 26.04.2022.
- Taştan, Coşkun ve Aslıhan Küçüker Yıldız (2019). Dünya’da ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizleri (21). https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf / 06.01.2022.
- TBMM (Mayıs 2015). Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (717). <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2780> / 13.12.2021.
- TDK. (ty). <https://sozluk.gov.tr/> 27.10.2021.
- Tekin, Aynur (2020). İstanbul Sözleşmesi neden hedef alınıyor?. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/05/17/istanbul-sozlesmesi-neden-hedef-aliniyor> / 28.08.2022.
- Uluçakar, Mustafa (2018). “Muhafazakâr Demokrasi Söylemi Üzerine Bir İnceleme”. Alternatif Politika, 10 (3), 349-373. <https://alternatifpolitika.com/site/cilt/10/sayi/3/3-Uluçakar-Muhafazakar-Demokrasi-Soylemi.pdf> / 28.10.2021.
- Uyan Semerci, Pınar ve Emre Erdoğan (2021). “İstanbul Sözleşmesi Hakkındaki Algılar: Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığında Uzlaşma, Sorumlulukta Ayrışma”. Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 165-176. <https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif/article/view/31/29> / 15.01.2022.
- Yeni Birlik (2020). Fatih Erbakan: Yapılacak En Hayırlı İş İstanbul Sözleşmesi’nden Çıkmaktır!. <https://gazetebirlik.com/haber/fatih-erbakan-yapilacak-en-hayirli-is-istanbul-sozlesmesinden-cikmaktir-9773/> / 27.08.2022.
- Yeniçağ (2021). Tarikatlar AKP’ye teşekkür için sıraya girdi. İstanbul Sözleşmesi feshedildi şimdi hedeflerinde 6284 var. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/tarikatlar-akpye-tesekkur-icin-siraya-girdi-istanbul-sozlesmesi-feshedildi-simdi-hedeflerinde-6284-var-435313h.htm> / 28.08.2022.
- Yıldırım, Muhittin Hamdi (2020). “İstanbul Sözleşmesi Müslüman aileleri dağıtma projesidir”. Milli Gazete, <https://www.milligazete.com.tr/makale/4347423/muhittin-hamdi-yildirim/istanbul-sozlesmesi-musluman-aileleri-dagitma-projesidir> / 27.08.2022.

- Yıldırım, Nilgün (2007). “Toplumsal Cinsiyet ve Aile-Din-Toplum”. Şu kitapta: Dr. Ulrike Dufner, Semahat Sevim. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları [Elektronik Sürüm]. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. https://tr.boell.org/sites/default/files/turkiyedetoplumsalcinsiyet_kitap.pdf / 30.03.2022.
- Yılmaz, Hüseyin (2005). “Gelenek, Gelenekçilik ve Gelenekselcilik” [Elektronik Sürüm]. Muhafazakâr Düşünce Dergisi, (3), 39-53. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1198264> / 23.04.2022.
- Yücebaş, Semiray (2012). “Türkiye’de Muhafazakârlığın Gündelik Yaşam Estetiği”, İnsan Bilim Dergisi, 1(2), 62-80. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/98106> / 30.08.2022.
- Yüksel Kaptanoğlu, İlknur, Alanur Çavlin ve Banu Akadlı Ergöçmen (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23338/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf?sequence=1&isAllowed=y> / 27.08.2022.
- Yüksel Kaptanoğlu, İlknur (2018). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/179/ekutuphane6.11.pdf?sequence=1&isAllowed=y> / 15.02.2022.
- Zere, Fatih (2021). “İstanbul Sözleşmesinin, Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Etkisinin Siyasi Parti Kadın Kolları Üyeleri Açısından Değerlendirilmesi”. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (2), 623-651. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1497550> / 31.03.2022.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Meryem Hazal Çamurcu (Avukat, Kocaeli Barosu)

Eğitim:

Lisans : Fatih Üniversitesi Felsefe-Hukuk

Lise : Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi-Güngören Akşam Lisesi

